

МАЗМҰНЫ

СОДЕРЖАНИЕ

Жоғарғы Сот Төрағасы Ж.Асановтың хаты	2	Письмо Председателя Верховного Суда Ж.Асанова.....	4
Әрқайсымыз заңды құрметтеуге және оны мүлтіксіз орындауға тиіспіз.....	6	Мы все должны уважать и неукоснительно соблюдать законы.....	6
«Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің отыз жылдығына байланысты рақымшылық жасау туралы» 2021 жылғы 7 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Заңы..	14	Закон Республики Казахстан от 7 декабря 2021 года «Об амнистии в связи с тридцатилетием Независимости Республики Казахстан»	29
«Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының кейбір нормативтік қаулыларына қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2021 жылғы 8 желтоқсандағы № 3 нормативтік қаулысы	44	Нормативное постановление Верховного Суда от 8 декабря 2021 года № 3 «О внесении изменений и дополнений в некоторые нормативные постановления Верховного Суда Республики Казахстан по уголовному и уголовно-процессуальному законодательству».....	51
Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының қаулылары.....	58	Постановления судебной коллегии по гражданским делам Верховного Суда Республики Казахстан	58
Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер жөніндегі сот алқасының қаулылары.....	67	Постановления судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан	67
Мемлекеттік сатып алу саласындағы даулар бойынша сот практикасын қорыту	76	Обобщение судебной практики по спорам в сфере государственных закупок	76

Құрметті әріптестер!

Жыл соңына дейін бір айдан аз уақыт қалды.

Биылғы жыл оңай болған жоқ. Сот жүйесін жетілдіру, оның тәуелсіздігін нығайту және сот төрелігінің сапасын жақсарту үшін ірі мәселелерді шешуге тура келді.

Мұның бәрін жылдық кеңесте қорытындылаймыз.

Атап өткім келетіні, жоспарымыздың басым бөлігі ойдағыдай іске асты. Алда тұрған міндеттер де аз емес.

Бұл бағытта біраз ауыртпалық Соттардың қызметін қамтамасыз ету жөніндегі Департамент пен оның өңірлік бөлімшелеріне түсіп отырғаны белгілі.

Сот қызметкерлері судьялардың жұмысына күнделікті жағдай жасайды, сот процестерін ұйымдастыруға көмектеседі, заңнаманы жетілдіруге қатысады, сот ісін жүргізудегі маңызды сұрақтарды шешу үшін басқа органдармен байланыс жасайды.

Сондықтан оларды лайықты еңбекақымен қамтамасыз ету мәселесі біз үшін үлкен басымдықтардың бірі.

Осыған орай қуанышты жаңалықпен бөліспекпін.

Мемлекет Басшысы кеше «2022-2024 жылдарға арналған республикалық бюджет туралы» Заңға қол қойды.

Онда әкімшілік мемлекеттік қызметшілердің еңбегіне 2022 жылғы 1 қаңтардан бастап факторлық-балдық шкала бойынша ақы төлеудің жаңа жүйесіне қажетті қаржы қарастырылып отыр.

Мақсат: қызметшілердің жауапкершілігін арттыру және нәтижелі жұмысқа ынталандыру. Жаңа жүйе бойынша олардың лауазымдық жалақысы үш жыл ішінде кезең-кезеңмен өсе түспек.

Біз үшін, ең алдымен, аудандық және облыстық деңгейдегі әкімшілік мемлекеттік қызметшілердің айлығын көтеру маңызды болды.

Қосымша ынталандыру ретінде еңбекақы төлеудің жаңа жүйесі жыл қорытындысымен сыйлықақыны енгізіп отыр. Ол үшін еңбекақы төлеудің жылдық қорында әрбір әкімшілік мемлекеттік қызметшіге қосымша 2 лауазымдық жалақы көзделген.

Еңбекақы төлеудің жаңа жүйесі бойынша сыйлықақы 2022 жылдың қорытындысымен 2023 жылғы I тоқсанда төленетін болады.

Мемлекеттік қызметшілермен қатар азаматтық қызметшілер және еңбек шарты бойынша жұмыс істейтіндер де назардан тыс қалған жоқ.

Мемлекет Басшысының 2021 жылғы 1 қаңтардағы Жолдауына сәйкес 2022 жылдан бастап азаматтық қызметшілер мен штаттан тыс қызметкерлердің айлығын 4 жыл көлемінде кезең-кезеңімен көтеру көзделген.

Әрине, осымен тоқтап қалмаймыз. Сот органдарының қызметкерлерін ынталандыру мен олардың жұмыс жағдайын жақсарту бағытында жұмысымызды белсенді түрде жалғастыра береміз.

Баршаңызды алда келе жатқан Қазақстан Республикасының Тәуелсіздігі күнімен шын жүректен құттықтаймын!

**Құрметпен,
Ж. Асанов**

Уважаемые коллеги!

Осталось меньше месяца до завершения 21го года.

Год был насыщенным. Мы ставили перед собой серьезные задачи по совершенствованию судебной системы, укреплению ее независимости и повышению качества правосудия.

Итоги мы подведем на годовом совещании.

Хочу лишь отметить, что большинство наших планов реализовано, много сделано, но немало предстоит еще впереди.

Значительную нагрузку в этой работе несет Департамент по обеспечению деятельности судов и его территориальные подразделения.

Сотрудники судов ежедневно создают условия для работы судей, помогают в организации судебных процессов, участвуют в совершенствовании законодательства, взаимодействуют с другими органами и организациями для выполнения важных для судопроизводства задач.

Поэтому вопрос обеспечения их достойной оплатой труда был в числе приоритетных для нас.

В этой связи спешу поделиться хорошей новостью для сотрудников судов.

Главой государства вчера подписан Закон «О республиканском бюджете на 2022-2024 годы».

В нем заложены необходимые средства для новой системы оплаты труда административных госслужащих по факторно-бальной шкале (ФБШ) с 1 января 2022 года.

Новая система направлена на усиление ответственности и мотивации работников и предусматривает поэтапное повышение их должностных окладов в течение трех лет.

Для нас было важным в первую очередь поднять заработную плату адмгосударственным служащим районного и областного звена.

В качестве дополнительного стимула новая система оплаты труда впервые вводит премирование по итогам работы за год. Для этого в годовой фонд оплаты труда на каждого адмгосслужащего дополнительно включены по 2 должностных оклада.

Премия по итогам работы за 2022 год по новой системе оплаты труда будет выплачена в I квартале 2023 года.

Не остаются без внимания и гражданские служащие, и работники по трудовому соглашению.

В соответствии с Посланием Главы государства народу Казахстана от 1 сентября 2021 года предусмотрено поэтапное, в течение четырех лет, начиная с 2022 года, повышение должностного оклада гражданских служащих и внештатных работников.

Сообщая об этом, добавлю, что мы продолжим работу над совершенствованием мотивации и улучшением условий труда работников, обеспечивающих деятельность судов.

Поздравляю всех с наступающим праздником – Днем Независимости Казахстана!

**С уважением,
Ж. Асанов**

Жақып АСАНОВ, Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының Төрағасы:

ӘРҚАЙСЫМЫЗ ЗАҢДЫ ҚҰРМЕТТЕУГЕ ЖӘНЕ ОНЫ МҮЛТІКСІЗ ОРЫНДАУҒА ТИІСПІЗ

– Жақып Қажыманұлы, Тәуелсіздігіміздің отыз жылы ішінде елімізде әлемдік стандарттарға сай келетін заманауи сот жүйесі қалыптасты. Сот саласында Елбасының игі бастамасымен әрі жіті бақылауымен іргелі реформалар жүргізілді. Мызғымас мемлекет болып қалыптасуымыздың маңызды кезеңінде Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың сот жүйесіне сіңірген ең үлкен еңбегін тарқатып айтып берсеңіз?

– Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Тәуелсіз Қазақстанның жылнамасы Тұңғыш Президент Нұрсұлтан Назарбаевтың көшбасшылық тарихы» деп әділ атап өтті. Шын мәнінде, сот жүйесін реформалауда Елбасының алар орны ерекше. Тәуелсіздіктің 30 жылы ішінде Қазақстан үлкен серпіліс жасап, терең проблемалары, инфляциясы, жұмыс істемейтін кәсіпорындары, жаппай тауар тапшылығы бар елден Еуразиядағы экономикасы серпінді дамып келе жатқан қуатты мемлекеттер қатарына енді. Саяси, әлеуметтік және экономикалық салалардағы қайта құрулармен қатар Елбасының саяси ерік-жігерінің және ерекше көшбасшылық қасиеттерінің арқасында үздік әлемдік стандарттарға сай келетін заманауи сот жүйесі қалыптасты.

– **1995 жылғы 30 тамызда қабылданған Конституция сот билігін мемлекеттік биліктің дербес тармағы ретінде бекітіп берді емес пе?**

– Иә, 1995 жылғы Конституция сот билігін мемлекеттік биліктің дербес тармағы ретінде жүзеге асырудың негіздерін регламенттеді. Ата Заңымыз азаматтар мен ұйымдардың құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін қорғауды, Конституция мен заңдардың орындалуын қамтамасыз етуді, судьялардың құқықтық мәртебесін, сот төрелігі қағидаттарын және басқа да маңызды ережелерді айқындады.

Сот билігін ұйымдастыру мәселелерін айқындаған тағы бір маңызды құжат Президенттің 1995 жылғы 20 желтоқсандағы «Қазақстан Республикасындағы соттар және судьялардың мәртебесі туралы» Конституциялық заң күші бар Жарлығы болды. Ол сот билігі және оны жүзеге асырудың кепілдіктері туралы конституциялық ережені бекітті әрі дамытты.

– Мамандандырылған соттардың сот жүйесіндегі рөлі қандай?

– Осы уақыт ішінде мамандандырылған экономикалық және әкімшілік соттар (2002 ж.), кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі соттар (2007 жылдан бастап), аса ауыр қылмыстар туралы істер қаралатын әскери және қылмыстық соттар (2010 ж.) құрылды. Сот жүйесіне қан жүгірді, біртұтас организм сияқты кешенді түрдегі жұмыс жолға қойылды.

Судьялардың тәуелсіздігін арттыру үшін «Қазақстан Республикасының сот жүйесі мен судьяларының мәртебесі туралы» Конституциялық заңға 2012 жылғы 16 ақпандағы түзетулермен тәртіптік-біліктілік алқалары таратылып, судьяларға қатысты тәртіптік іс қозғау және тәртіптік істерді қарау өкілеттіктері Сот жюриіне беріле отырып, Жоғары Сот Кеңесінің рөлі, судьялар тәуелсіздігінің материалдық және әлеуметтік кепілдіктері және т. б. күшейтілді.

– 1 шілдеден елімізде әкімшілік соттар құрылып, жұмыс істеп жатыр. Сот жүйесіндегі осы жаңа құрылым жайлы айтсаңыз.

– Әділет министрлігімен бірлесіп әзірлеген Әкімшілік рәсімдік-процестік кодекс өткен жылы қабылданып, 2021 жылғы 1 шілдеден күшіне енді. Әкімшілік әділет «мемлекеттік органның кінәлілік презумпциясы» қағидаты бойынша азаматтардың мемлекеттік органдармен дауларын қараудың жаңа ережелерін белгілейді. Жаңа ережелер бойынша жауапкер өз шешімінің заңдылығы мен негізділігін дәлелдейді. Адамдар немесе ұйымдар оның шешімімен келіспейтіні туралы өтініш берсе жеткілікті. Бұл олардың құқықтарын қорғауды жеңілдетеді. Сонымен қатар, сот талап арыздың тұжырымдауына тәуелді болмайды. Талап қоюшы талап арызын тұжырымдауда және өзгертуде, формальды қателерді жоюда және т. б. соттың көмегіне сенім артуға құқылы болады. Сондай-ақ судья өз шешімінің орындалуын бақылайды. Сот шешімін орындауға мәжбүрлеу шарасы ретінде ақшалай өндіріп алу көзделеді. Кодексте басқа да көптеген прогрессивті жаңашылдықтар бар.

Қазіргі уақытта біз әкімшілік әділет деп атап жүрген бұл кодекстің заң жүзінде орындалуына барлық жағдай жасалған.

Жоғарғы Сотта бұған дейін жұмыс істеп келген Мамандандырылған сот алқасы таратылып, оның орнына Әкімшілік істер жөніндегі сот алқасы құрылды және мұндай сот алқасы облыстық соттарда да құрылды. Сондай-ақ еліміз бойынша қазіргі кезде әкімшілік істер жөніндегі 21 сот алқасы (1 сатыда) жұмыс істеп жатыр.

Әкімшілік соттардың жұмысына келсек, 1 шілдеден бері соттарға 9 мыңнан астам іс келіп түсті. Орталық мемлекеттік органдар мен жергілікті атқарушы органдар сотқа бұл істердің 49 пайызы бойынша ұтылған. Басқаша айтсақ, сотқа жүгінген барлық адамдар мен кәсіпкерлердің жартысынан астамы өз талаптарының дұрыстығын дәлелдеп, мемлекеттік

органдар актілерінің заңсыз шығарылғанына соттың көзін жеткізе білген. Бұл, әрине, ойлантарлық жағдай.

– Сот жүйесінің одан әрі дамуына жаңаша серпін беретін, сот төрелігінің сапасын арттыруға негіз болатын мықты кадрлар екені белгілі. Білікті заңгерлерді іріктеу қалай жүзеге асырылып отыр?

– Біз «соттың беделі – мемлекеттің беделі» екенін әсте естен шығарған емеспіз. Ол үшін сот жүйесі уақыттың сын-қатерлеріне сәйкес үздіксіз жетіліп отыруы тиіс. Заңды сақтау – әрбір судья үшін бұлжымас талап. Судьялардың міндеті – кәсіби заң маманы болу, ұйымшылдықтың, мәдениеттің және жауапкершіліктің үлгісін көрсете білу.

Бұл мақсатқа қол жеткізуде Елбасы мен Мемлекет басшысының алдымызға қойған үш міндеті бар.

Біріншіден, судьялық кадрларды жақсарту.

Екіншіден, соттардың тәуелсіздігін күшейту.

Үшіншіден, сот қызметінің сапасын арттыру.

Осы тапсырмаларды орындау үшін 2018 жылы Жоғарғы Сот «Сот төрелігінің жеті түйіні» атты жаңа бағдарламасын қабылдады.

Сот реформасы жоғарыдан емес, төменнен бастау алды. Жобалық менеджменттің негізінде оған тек судьялар ғана емес, сот процесіне қатысушылардың барлығы – адвокаттар, прокурорлар, медиаторлар, заңгерлік қауымдастықтың өкілдері белсене атсалысты.

2013 жылы судьялардың VI Съезінде Елбасы өзге де маңызды міндеттермен қатар соттарда жаңа ақпараттық технологияларды кеңінен енгізу қажеттігін атап өтті. Бұл көптеген бағдарламалық құжаттарда, оның ішінде «100 нақты қадам» Ұлт жоспарында, «Цифрлы Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасында көрініс тапты. Осы тапсырманы орындау үшін барлық сот процестеріне аудиобейнетіркеу енгізілді, электрондық азаматтық және қылмыстық істерге көшу, сот отырысының электрондық залдарын құру жөніндегі және тағы басқа шаралар іске асырылды.

Елбасы ұсынған сот төрелігін цифрландыру жөніндегі жұмыс осы күнге дейін табысты жалғасын тауып келеді. Соның арқасында біздің соттар әлемдік пандемия басталған кезде елімізде жарияланған төтенше жағдайдың алғашқы күнінен-ақ сот отырыстарын онлайн-форматта өткізуге заңнамалық және техникалық тұрғыдан дайын болды. Бізге тек серверлік қуатты және электронды сақтау көлемін ұлғайтуға, бірқатар ІТ-сервистерді жетілдіруге тура келді. Егер 2020 жылдың басында күніне онлайн түрінде 150 процесс өтсе, қазір бұл күн сайын 4,5 мыңға жуықтады. Бүгінде республикадағы сот процестерінің 95-97 пайызы онлайн режимде өтеді.

– Заңдар бүгінгі күн талабына сай жаңартылып жатыр емес пе?

– Заңнама уақыт талабына сай жаңартылып отыратыны заңдылық.

Соңғы он жылда процестік заңдар жаңартылды. 2015 жылғы 1 қаңтардан жаңа Қылмыстық, Қылмыстық процестік кодекстер және Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекс, 2016 жылғы 1 қаңтардан жаңа редакциядағы Азаматтық процестік кодекс күшіне енді.

Қолға алған бастамаларды іске асыру үшін 2018-2021 жылдары 31 заң жобасы әзірленіп, оның 23-і қабылданды, 5-еуі Парламенттің қарауында, қалған 3-еуі қазір мемлекеттік органдарда зерделену үстінде.

– Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев сот жүйесінің жұмысын және заң үстемдігін қамтамасыз ету мәселесін бақылауына алғанын айтты. Жалпы, соңғы жылдары судья кадрларын жақсарту, судьялардың тәуелсіздігін күшейту, сот қызметінің сапасын арттыру бағытында нақты қандай жұмыстар атқарылды?

– Соңғы үш жылда азаматтардың соттарға деген реніші едәуір азайды. Неге? Себебі, Жоғарғы Сот 2018 жылдан бастап жаңа жобалық менеджментті іске қосты. Ол «Сот төрелігінің 7 түйіні» деп аталғанын жаңа айттым.

Бүгінде «Мінсіз судья», «Үлгілі сот», «Әділ процесс», «Сапалы нәтиже», «Smart-сот», «Коммуникациялық стратегия» және «Сотқа дейін, сотта татуласу» сияқты ірі жобалар нәтижесін беруде.

Жаңа судьяларды іріктеу тәртібі түбегейлі өзгерді. Жұмыс істеп жүрген судьяларды бағалаудың жаңа жүйесі енгізілді. Олардың тәуелсіздігін арттыру үшін судьялардың өзін-өзі басқару органдары қайта құрылып, барлық судьяларға сот жүйесінің маңызды мәселелерін шешуге қатысуға мүмкіндік берілді. Облыстық соттардың сот алқаларының төрағаларын конкурстық іріктеу енгізілді. Сот төрағаларының өкілеттіктері екі мерзіммен шектелді.

Азаматтық процесте соттың рөлі күшейе түсті. Егер бұрын процесте судья талап арыздар мазмұнымен шектелген болса, қазір оған істің барлық мән-жайын анықтау үшін бастама көтеру өкілеттігі берілген. Ол тараптар ұсынбаған дәлелдемелерді талап етуге, тараптармен істің мән-жайын талқылауға, процесс барысында тараптардың дәлелдері туралы өз пікірін айтуға құқылы. Сондай-ақ тараптардың татуласуы үшін қосымша жағдайлар жасалады. Соттар біркатар артық сот рәсімдерінен құтылды, бұл істерді неғұрлым жедел және тиімді шешуге мүмкіндік береді. Тараптар келіскен жағдайда дауды АХҚО сотының қарауына беруге болады. Электрондық сот төрелігі бөлігінде және сот ісін жүргізуді оңайлатуға және процеске тартылған барлық адамдардың мүдделеріне бағытталған басқа да жаңалықтар енгізілді. Қылмыстық процесте алқабилер сотының соттылығы кеңейтілді.

– Жұртшылықтың сотқа сенімін арттыру үшін не істеу қажет?

– Қоғамның сеніміне ие болу – оңай іс емес. Себебі, халықтың судьяларға деген талаптары күн санап артып келеді. Сол себепті де уақыт сұранысына сай судья кадрларын іріктеу күшейтілді. Бұл, шындап келгенде, халық сеніміне ие болудың бірден-бір кепілі. Қазіргі кезде судьялыққа үміткер алдымен кешенді психологиялық тестілеуден өтеді. Содан кейін Мемлекеттік қызмет істері агенттігінде заңдардан тест тапсырады, кейстерді шешеді, эссе жазады, әңгімелесуден өтеді. Конкурстан сәтті өте ме, өтпей ме, ол толығымен үміткердің жеке басының қасиетіне байланысты.

2019 жылға дейін үміткерлердің 25 пайызы судьялыққа өтсе, 2019 жылдан бері конкурстан үміткерлердің тек 6 пайызы ғана өткен. Елбасы тапсырғандай, кездейсоқ заңгерлерге судьялыққа жол жабылды деген сөз.

Деректерге жүгінсек, судьялық конкурста 2016 жылы 55, 2017 жылы 70, 2018 жылы 71 кандидат тапсырса, ал енді 2019 жылы 130, 2020 жылы 170, биылғы жылғы 6 айда 90 кандидат судьялық лауазымына құжат тапсырды. Ел басшылығы алға міндет етіп қойғандай, судьялық қызметке білікті, жас әрі тәжірибелі, озық ойлы, ой-ниеті таза кадрларды таңдап алуымызға заңдық тетіктер жасалынғанын осыдан көруге болады.

Ал қызметтегі судьяларды бағалауды Жоғарғы Сот жанындағы Сот төрелігінің сапасы жөніндегі комиссия жүзеге асырады. Оның жұмыс әдістемесін бекіттік. Шетелдік сарапшылар бұл құжатты судьяларды бағалаудың тиімді құралы деп атады.

– Кейінгі екі жыл көлемінде республикамыздың Жоғарғы Сот органы халықаралық бірқатар ірі шараларды өткізді. Олардың мақсаты не? Соған тоқталсаңыз.

– 2019 жылы қыркүйек айында 97 елдің 300-ден астам судьясы мүшесі болып саналатын Судьялардың халықаралық қауымдастығының (МАС) 62-конференциясы және 60 елден 200 делегат қатысқан Соттарды әкімшілендіру жөніндегі халықаралық қауымдастықтың (МАСА) 14-конференциясы алғаш рет Нұр-Сұлтан қаласында сәтті өтті.

Халықаралық форумда пандемия жағдайындағы сот жүйесінің дамуы, келешегі, жаңа технологияларды игеру туралы келелі мәселелер талқыланды.

Өткен жылы қазан айында Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың қатысуымен Жоғарғы Сотта Қазақстан судьяларының VIII Съезі онлайн режимде өтіп, оған республикамыздан 400 делегат пен қонақ қатысты. 2020 жылы елордамызда Шанхай ынтымақтастық ұйымына мүше мемлекеттердің (Үндістан, Қытай, Пәкістан, Ресей, Өзбекстан және бақылаушы мемлекеттер: Ауғанстан, Беларусь, Иран, Моңғолия) Жоғарғы соттары төрағаларының XV Кеңесі өтті.

Биыл маусымда Жоғарғы Сот жанындағы Халықаралық кеңестің кеңейтілген отырысы аясында дипломатиялық корпуспен брифинг өткізілді. Алқалы басқосуға 200 адам қатысты.

Халықаралық деңгейде өткен осы шаралар барысында ел басшылығының бастамаларымен Тәуелсіздігіміздің отыз жыл бедерінде және соңғы кездері қазақстандық сот жүйесінде қол жеткізілген жетістіктер мен жаңашылдықтар, келешек жобаларымыз шетелдік заңгерлік қауымдастыққа және дипломатия өкілдеріне кеңінен таныстырылды.

– Енді Жоғарғы Соттың алдағы уақытта атқарылатын бастамалары туралы аздап айтып өтсеңіз.

– Алдымен, қылмыстық іс жүргізуге байланысты бастамаларымызға тоқталайын. Мұндағы басты мәселе сот өндірісіндегі шынайы бәсекелестіктің жоқтығы дер едім.

Меніңше, судьяның істі қарауға дейін толық білуі зиянды. Ол айыптау парадигмасының ықпалына түседі. Сондықтан біз сотқа қазіргідей істі түгелімен емес, тек айыптау актісі мен қорғау актісін беруді ұсынып отырмыз. Бұл Елбасының тапсырмасы бойынша жүзеге асырылып жатқан сот төрелігінің үш сатылы моделін жүзеге асыруды аяқтайды.

Азаматтық процесс бойынша да бірқатар бастамаларымыз бар.

Біріншісі – «Сотқа дейінгі хаттама». Ол қолданылатын елдерде көптеген даулар сотқа дейін жетпейді. Өйткені тараптар сотқа дейін бір-біріне барлық дәлелдемелерді ашуы керек. Нәтижесінде сотқа беру керек пе, жоқ па, соны өздері түсінеді.

Екіншісі – «Экстерриториялық юрисдикция». Қазір сотқа келіп түскен істі IT-жүйе автоматты түрде сол соттың нақты бір судьясына бөледі. Енді осы тәртіпті бір соттың емес, республикадағы барлық соттардың арасында бөлуді ұсынып отырмыз. Әрине, мамандануына сәйкес және жұмыс көлемін ескере отырып. Айталық, талапкер мен жауапкер Алматыдан болса, талап арыз басқа өңірде, мысалы Петропавлда немесе Оралда қаралуы мүмкін. Сонда тамыр-таныс, туыс-жекжат қатынасы жүрмейді. Ондай мүмкіндік әлдеқайда азаяды. Бұл біздің сыбайлас жемқорлыққа қарсы құралымыз.

Үшінші. Біз сот актілерінің жобаларын дайындайтын роботты енгіземіз. Бұл даусыз істер және олар судьяның пікірін талап етпейді. Робот шешім жобасын дайындайды. Судья оны тексеріп, қол қояды.

Төртінші жаңалық – «Үлгі шешім». Соттарда осыған ұқсас көптеген талаптар бар. Мұндай жағдайларда жоғары тұрған сот осындай бір істі талап етіп, ол бойынша шешім шығарады. Ол жергілікті соттар үшін тірек, бағыт болады.

Бесінші. Қазақстанның «Атамекен» ұлттық кәсіпкерлер палатасымен бірге бірыңғай сот тәжірибесін түзеу үшін біз Digital Analytics

IT-бағдарламасын жасап жатырмыз. Оны қаңтар айынан бастап ресми түрде іске қосамыз.

Бұл IT-өнім сот ісін болжауға мүмкіндік береді. Бұл қарапайым халыққа да, кәсіпкерлерге де, инвесторларға да пайдалы болары сөзсіз.

– Жақып Қажыманұлы, Тәуелсіздігіміздің 30 жылдық мерейтойы қарсаңында Елбасымыз іргесін қалаған сот жүйесіндегі іргелі істерді атап өттік. Сөз соңында оқырмандарға айтар жүрекжарды тілегіңіз қандай?

– Еліміздің кез келген азаматы өз құқығын қорғау үшін заңгер болуға міндетті емес. Ол міндетті атқаратын адвокат, заңдылықты қадағалайтын прокуратура органдары бар. Бірақ, әрқайсымыз заңды сыйлауға және оны мүлтіксіз орындауға тиіспіз. Сонда ғана елімізде тәртіп, ынтымақ, өсіп-өркендеу болады. Заңға бағынған, соты беделді мемлекетке инвестиция келеді, бизнес дамиды, тұрғындардың әл-ауқаты жақсарады. Ел басшылығының сот реформасын жүргізуінің түпкі мақсаты – осы.

Әңгіме үстінде оқырмандарды, барша қауымды Ел Тәуелсіздігінің 30 жылдық мерейтойымен құттықтаймын! Осы биік белеске қол жеткізуде еліміз басшылығының игі бастамаларын жауапкершілікпен орындап жүрген республика соттарының қызметкерлері мен ардагерлеріміздің ерен еңбегін айта кеткім келеді.

Еліміз одан әрі өркендеп, халқымыздың ырыс-ынтымағы мен береке-бірлігі артып, Тәуелсіздігіміз тұғырлы, мемлекеттігіміз ғұмырлы бола берсін деп тілеймін!

– Әңгімеңізге рахмет!

**Нұрлан ҚАЛҚА,
Жоғарғы Сот Төрағасының кеңесшісі**

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЗАҢЫ

Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің отыз жылдығына байланысты рақымшылық жасау туралы

Осы Заң Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің отыз жылдығына байланысты, ізгілік қағидаты басшылыққа алына отырып қабылданды.

1-бап. Осы Заңда пайдаланылатын ұғым

Осы Заңның мақсатында әлеуметтік жағынан осал адамдарға:

«Ардагерлер туралы» Қазақстан Республикасы Заңының күші қолданылатын ардагерлер мен басқа да адамдар;

қылмыстық құқық бұзушылық жасаған кезінде он сегіз жасқа толмаған адамдар;

осы Заң қолданысқа енгізілетін күнге елу жасқа толған және ол жастан асқан әйелдер, алпыс жасқа толған және ол жастан асқан ер адамдар;

осы Заң қолданысқа енгізілетін күнге жүкті әйелдер;

осы Заң қолданысқа енгізілетін күнге ата-ана құқықтарынан айырылмаған және он сегіз жасқа толмаған балалары, оның ішінде асырап алған не қорғаншылыққа және (немесе) қамқоршылыққа алған балалары бар не қылмыстық құқық бұзушылық жасаған және сотталған кезінде асырауында жасына қарамастан мүгедек баласы (мүгедек балалары), сондай-ақ бала кезінен мүгедек баласы (мүгедек балалары) болған әйелдер;

осы Заң қолданысқа енгізілетін күнге ата-ана құқықтарынан айырылмаған және кәмелетке толмаған, оның ішінде асырап алған балаларының жалғыз ата-анасы болып табылатын не қылмыстық құқық бұзушылық жасаған және сотталған кезінде асырауында жасына қарамастан мүгедек баласы (мүгедек балалары), сондай-ақ бала кезінен мүгедек баласы (мүгедек балалары) болған ер адамдар;

осы Заң қолданысқа енгізілгенге дейін Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен бірінші немесе екінші топтағы мүгедектер деп танылғандар жатады.

2-бап. Қылмыстық жауаптылықтан немесе негізгі жазадан босату

1. Қылмыстық жауаптылықтан немесе негізгі жазадан:

1) қылмыстық теріс қылықтар және (немесе) онша ауыр емес қылмыстар жасаған адамдар;

2) залал келтіруге әкеп соқпаған не оны толық өтеген немесе ол бойынша азаматтық талап қойылмаған ауырлығы орташа қылмыстар жасаған адамдар;

3) залалдың немесе азаматтық талап қоюдың бар-жоғына қарамастан, ауырлығы орташа қылмыстар жасаған әлеуметтік жағынан осал адамдар босатылады.

2. Негізгі жазадан теріс мінез-құлық дәрежесі жоқ, осы Заң қолданысқа енгізілетін күнге жазасын өтеуіне бір жылдан аспайтын уақыт қалған, ауырлығы орташа қылмыстар жасағаны үшін сотталғандар босатылады.

3. Осы баптың 1-тармағында көрсетілген, іс жүргізудегі қылмыстық құқық бұзушылық туралы істер қылмыстық процесті жүргізетін органның адамдарды қылмыстық жауаптылықтан босата отырып, тоқтатуына жатады.

4. Жасағаны үшін қосымша жазаны міндетті түрде тағайындау көзделетін, соттардың іс жүргізуіндегі қылмыстық теріс қылықтар, онша ауыр емес немесе ауырлығы орташа қылмыстар туралы істер бойынша осы баптың 1-тармағында аталған адамдарды сот негізгі жазадан босатады.

5. Осы баптың 1-тармағының күші қолданылатын сотталғандар негізгі жазасын ғана одан әрі өтеуден босатылуға жатады.

3-бап. Негізгі жазаның мерзімдері немесе мөлшерлерін қысқарту

1. Осы Заңның 2-бабы 1-тармағының 2) және 3) тармақшаларының күші қолданылмайтын, ауырлығы орташа қылмыстар жасаған адамдарға негізгі жазасының өтелмеген немесе орындалмаған бөлігінің мерзімі немесе мөлшері екіден бір бөлігіне қысқартылады.

2. Жазасын өтеп жатқан немесе оны әлі орындамаған әлеуметтік жағынан осал адамдарға негізгі жазасының өтелмеген немесе орындалмаған бөлігінің мерзімдері немесе мөлшерлері:

1) ауыр қылмыстар бойынша – екіден бір бөлігіне;

2) аса ауыр қылмыстар бойынша төрттен бір бөлігіне қысқартылады.

3. Әлеуметтік жағынан осал адамдарды қоспағанда, жазасын өтеп жатқан немесе оны әлі орындамаған адамдарға қылмыстық құқық бұзушылықпен келтірілген залалды және өздеріне қойылған талап қою талаптарын толық өтеген жағдайда не олар болмаған кезде негізгі жазасының өтелмеген немесе орындалмаған бөлігінің мерзімдері немесе мөлшерлері:

1) ауыр қылмыстар бойынша – үштен бір бөлігіне;

2) аса ауыр қылмыстар бойынша бестен бір бөлігіне қысқартылады.

4. Осы баптың 3-тармағының күші қолданылмайтын адамдарға негізгі жазасының өтелмеген немесе орындалмаған бөлігінің мерзімдері немесе мөлшерлері:

1) ауыр қылмыстар бойынша – бестен бір бөлігіне;

2) аса ауыр қылмыстар бойынша алтыдан бір бөлігіне қысқартылады.

5. Теріс мінез-құлық дәрежесі жоқ, осы Заң қолданысқа енгізілетін күнге жазасын өтеуіне бір жылдан аспайтын уақыт қалған, ауыр және аса

ауыр қылмыстар жасағаны үшін сотталған адамдарға негізгі жазасының өтелмеген бөлігінің мөлшері қысқартылады.

4-бап. Рақымшылық жасау қолданылмайтын адамдар

Осы Заңның күші:

- 1) террористік қылмыстар жасаған;
- 2) экстремистік қылмыстар не экстремизм белгілері бар қылмыстар жасаған;
- 3) азаптаулар жасаған;
- 4) қылмыстардың қайталануы немесе қауіпті қайталануы кезінде жаза тағайындалған;
- 5) өлім жазасы кешірім жасау тәртібімен бас бостандығынан айыруға ауыстырылған, сондай-ақ өмір бойына бас бостандығынан айыру тағайындалған;
- 6) қылмыстық топ, ұйымдасқан топ, қылмыстық ұйым, қылмыстық қоғамдастық, трансұлттық ұйымдасқан топ, трансұлттық қылмыстық ұйым, трансұлттық қылмыстық қоғамдастық, террористік топ, экстремистік топ, банда немесе заңсыз әскерилендірілген құралым құрамында қылмыстар жасаған;
- 7) өздеріне қатысты жаза орындалған және жазасын өтеген;
- 8) жиынтығында олардың біріне осы Заңның күші қолданылмайтын қылмыстық құқық бұзушылықтар жасаған;
- 9) үкімдердің жиынтығына кіретін, олардың біріне осы Заңның күші қолданылмайтын қылмыстық құқық бұзушылықтар жасаған;
- 10) осы Заң қолданысқа енгізілетін күнге Қазақстан Республикасы Қылмыстық-атқару кодексінің 130-бабына сәйкес жазаны өтеудің белгіленген тәртібін қасқөйлікпен бұзушылар деп танылған немесе жазасын өтеу кезінде қасақана қылмыстар жасаған;
- 11) 1959 жылғы 22 шілдедегі Қазақ КСР Қылмыстық кодексінде (1959 жылғы 22 шілдеден кейін 1998 жылғы 1 қаңтарға дейін енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен) көзделген қылмыс – қасақана кісі өлтіру (88-бап) үшін сотталған;
- 12) 1997 жылғы 16 шілдедегі Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде (1997 жылғы 16 шілдеден кейін 2015 жылғы 1 қаңтарға дейін енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен) көзделген мынадай қылмыстар: адам өлтіру (96-бап); жан күйзелісі жағдайында болған адам өлтіру (98-баптың екінші бөлігі); абайсызда кісі өлтіру (101-баптың екінші бөлігі); өзін-өзі өлтіруге дейін жеткізу (102-баптың екінші бөлігі); денсаулыққа қасақана ауыр зиян келтіру (103-баптың екінші және үшінші бөліктері); азаптау (107-баптың екінші бөлігі); адамның органдары мен тінін алуға мәжбүр ету немесе заңсыз алу (113-баптың екінші және үшінші бөліктері); адамның иммун тапшылығы вирусын (ВИЧ/ЖҚТБ) жұқтыруы

(116-баптың үшінші бөлігі); заңсыз аборт жасау (117-баптың төртінші бөлігі); зорлау (120-бап); нәпсіқұмарлық сипаттағы күш қолдану іс-әрекеттері (121-бап); он алты жасқа толмаған адаммен жыныстық қатынаста болу және нәпсіқұмарлық сипаттағы өзге де іс-әрекеттер (122-бап), кәмелетке толмаған адамның осындай қылмыс жасау жағдайы кірмейді; жыныстық қатынас жасауға, еркек пен еркектің жыныстық қатынас жасауына, әйел мен әйелдің жыныстық қатынас жасауына немесе нәпсіқұмарлық сипаттағы өзге де іс-әрекеттерге мәжбүр ету (123-бап); жас балаларды азғындату (124-бап), кәмелетке толмаған адамның осындай қылмыс жасау жағдайы кірмейді; адамды ұрлау (125-бап); бас бостандығынан заңсыз айыру (126-баптың үшінші бөлігі); адамды саудаға салу (128-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері); кәмелетке толмаған адамды қылмыстық іске тарту (131-баптың екінші, үшінші, төртінші және бесінші бөліктері); кәмелетке толмаған адамды қоғамға қарсы іс-әрекеттер жасауға тарту (132-баптың үшінші бөлігі); кәмелетке толмаған адамды жезөкшелікпен айналысуға тарту (132-1-бап); кәмелетке толмағандарды саудаға салу (133-бап); баланы ауыстыру (134-баптың екінші бөлігі); басқыншылық соғысты жоспарлау, әзірлеу, тұтандыру немесе жүргізу (156-бап); басқыншылық соғысты тұтандыруға насихат жүргізу және жария түрде шақыру (157-бап); жаппай қырып-жою қаруын өндіру немесе тарату (158-бап); соғыс жүргізудің тыйым салынған құралдары мен әдістерін қолдану (159-бап); геноцид (160-бап); экоцид (161-бап); жалдамалылық (162-бап); шетелдік қарулы қақтығыстарға қатысу (162-1-бап); халықаралық қорғау аясындағы адамдарға немесе ұйымдарға шабуыл жасау (163-бап); әлеуметтік, ұлттық, рулық, нәсілдік немесе діни араздықты қоздыру (164-бап); мемлекеттік опасыздық (165-бап); шпионаж (166-бап); Қазақстан Республикасы Тұңғыш Президентінің – Елбасының өміріне қол сұғушылық (166-1-бап); Қазақстан Республикасы Президентінің өміріне қастандық жасау (167-бап); билікті күшпен басып алу немесе билікті күшпен ұстап тұру не Қазақстан Республикасының уәкілетті органдары мен лауазымды адамдарының құзырына кіретін өкілеттіктерді шет мемлекет немесе шетелдік ұйым өкілдерінің жүзеге асыруы (168-бап); қарулы бүлік (169-бап); Қазақстан Республикасының конституциялық құрылысын күшпен құлатуға немесе өзгертуге не оның аумақтық тұтастығын күшпен бұзуға шақыру (170-бап); диверсия (171-бап); ұрлық (175-баптың төртінші бөлігінің а) және б) тармақтары); сеніп тапсырылған бөтен мүлікті иеленіп алу немесе ысырап ету (176-баптың үшінші бөлігінің г) тармағы, төртінші бөлігі); алаяқтық (177-баптың үшінші бөлігінің г) тармағы, төртінші бөлігі); қаржылық (инвестициялық) пирамиданы құру және (немесе) оның қызметіне басшылық жасау (177-1-бап); тонау (178-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері); қарақшылық (179-бап); ерекше құнды заттарды ұрлау (180-бап); қорқытып алушылық (181-баптың екінші, үшінші және

төртінші бөліктері); автомобильді немесе өзге де көлік құралдарын ұрлау мақсатынсыз заңсыз иелену (185-баптың үшінші және төртінші бөліктері); бөтен адамның мүлкін қасақана жою немесе бүлдіру (187-баптың үшінші бөлігі); қылмыстық жолмен алынған ақшаны және (немесе) өзге мүлікті заңдастыру (жылыстату) (193-баптың үшінші бөлігі); жалған ақша немесе бағалы қағаздар жасау немесе сату (206-бап); экономикалық контрабанда (209-баптың үшінші бөлігі); мәміле жасауға немесе оны жасаудан бас тартуға мәжбүр ету (226-баптың екінші бөлігі); рейдерлік (226-1-баптың үшінші бөлігі); адамды кепілге алу (234-бап); бір немесе бірнеше қылмыс жасау мақсатында ұйымдасқан топ құру және оны басқару, сол сияқты оған қатысу (235-бап); қылмыстық қоғамдастық (қылмыстық ұйым) құру және оны басқару, сол сияқты оған қатысу (235-1-бап); бір немесе бірнеше қылмыс жасау мақсатында трансұлттық ұйымдасқан топ құру және оны басқару, сол сияқты оған қатысу (235-2-бап); трансұлттық қылмыстық қоғамдастық (трансұлттық қылмыстық ұйым) құру және оны басқару, сол сияқты оған қатысу (235-3-бап); ұйымдасқан топтың, қылмыстық қоғамдастықтың (қылмыстық ұйымның) не трансұлттық ұйымдасқан топтың, трансұлттық қылмыстық қоғамдастықтың (трансұлттық қылмыстық ұйымның) немесе тұрақты қарулы топтың (банданың) қызметін қаржыландыру, сол сияқты мүлікті жинау, сақтау, бөлу, қаржыландыру арналарын әзірлеу (235-4-бап); заңсыз әскерилендірілген құраманы ұйымдастыру (236-баптың бірінші бөлігі); үйлерге, ғимараттарға, қатынас және байланыс құралдарына шабуыл жасау (238-бап); әуе немесе су көлігін не жылжымалы темір жол составын айдап әкету, сонымен бірдей қолға түсіру (239-бап); теңіз қарақшылығы (240-бап); жаппай тәртіпсіздіктер (241-бап); көрінеу жалған ақпарат тарату (242-1-баптың төртінші бөлігі); сапасыз құрылыс (245-1-баптың үшінші бөлігі); ғарыш қызметін жүзеге асыру кезінде қауіпсіздік қағидаларын бұзу (246-1-баптың үшінші бөлігі); радиоактивті материалдармен заңсыз жұмыс істеу (247-баптың екінші және үшінші бөліктері); радиоактивті материалдарды ұрлау немесе қорқытып алу (248-баптың екінші және үшінші бөліктері); айналыстан алынған заттардың немесе айналысы шектелген заттардың контрабандасы (250-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері); қаруды, оқ-дәрілерді, жарылғыш заттарды және жарылғыш құрылғыларды заңсыз сатып алу, беру, өткізу, сақтау, тасымалдау немесе алып жүру (251-баптың екінші және үшінші бөліктері); қаруды заңсыз жасау (252-баптың екінші және үшінші бөліктері); қаруды, оқ-дәріні, жарылғыш заттарды немесе жарылғыш қондырғыларды күзету жөніндегі міндеттерді тиісінше атқармау (254-баптың екінші бөлігі); қаруды, оқ-дәріні, жарылғыш заттар мен жару құрылғыларын ұрлау не қорқытып алу (255-бап); бұзақылық (257-баптың үшінші бөлігі); есірткі заттарды немесе психотроптық заттарды заңсыз дайындау, өңдеу, иемденіп алу, сақтау, тасымалдау, жөнелту немесе сату (259-бап); есірткі заттарды немесе

психотроптық заттарды ұрлау не қорқытып алу (260-бап); есірткі заттарды немесе психотроптық заттарды тұтынуға көндіру (261-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері); құрамында есірткі заттар бар өсіруге тыйым салынған өсімдіктерді заңсыз өсіру (262-баптың екінші бөлігі); улы заттардың, сондай-ақ есірткі заттарды, психотроптық немесе улы заттарды дайындауға немесе ұқсатуға пайдаланылатын заттардың, құрал-саймандардың немесе жабдықтардың заңсыз айналымы (263-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері); есірткі заттарды немесе психотроптық заттарды тұтыну үшін притондар ұйымдастыру немесе ұстау немесе осы мақсаттар үшін үй-жай беру (264-бап); қауіпсіздік талаптарына сай келмейтін тауарлар шығару немесе сату, жұмыс орындау не қызмет көрсету (269-баптың үшінші бөлігі); заңсыз ойын бизнесін ұйымдастыру (269-1-баптың үшінші бөлігі); жезөкшелікпен айналысуға тарту (270-баптың екінші және үшінші бөліктері); жезөкшелікпен айналысуға арналған притондар ұйымдастыру немесе ұстау және жеңгетайлық (271-баптың екінші және үшінші бөліктері); кәмелетке толмағандардың порнографиялық бейнелері бар материалдарды немесе заттарды жасау және айналымға шығару не оларды порнографиялық сипаттағы ойын-сауық іс-шараларына қатысу үшін тарту (273-1-баптың екінші және үшінші бөліктері), кәмелетке толмаған адамның осындай қылмыс жасау жағдайы кірмейді; адам мәйітінің органдары мен тінін заңсыз алу (275-1-баптың екінші бөлігі); балық ресурстарын және басқа да су жануарлары мен өсімдіктерін заңсыз алу (287-бап); заңсыз аңшылық (288-бап); өсімдіктер мен жануарлардың сирек кездесетін және құрып кету қаупі төнген түрлерімен және (немесе) олардың бөліктерімен және дериваттарымен, сондай-ақ алып қойылуына тыйым салынған өсімдіктермен және жануарлармен және (немесе) олардың бөліктерімен және дериваттарымен заңсыз іс-әрекеттер (290-бап); ағаштар мен бұталарды заңсыз кесу (291-бап); ормандарды жою немесе зақымдау (292-бап); темір жол, әуе немесе су көлігі қозғалысы мен оларды пайдалану қауіпсіздігінің ережелерін бұзу (295-баптың үшінші бөлігі); көлік құралдарын жүргізуші адамдардың жол қозғалысы және көлік құралдарын пайдалану ережелерін бұзуы (296-баптың бірінші және екінші бөліктері алкогольдік, есірткілік және (немесе) уытқұмарлық масаң күйдегі адамдар жасаған жағдайда, үшінші бөлігі); көлік құралдарын сапасыз жөндеу және оларды техникалық ақауларымен пайдалануға шығару, мас күйіндегі адамды көлік құралын жүргізуге жіберу (298-баптың төртінші бөлігі); көлік құралдарын немесе қатынас жолдарын қасақана жарамсыздыққа келтіру (299-баптың үшінші бөлігі); көліктің қауіпсіз жұмыс істеуін қамтамасыз ететін ережелерді бұзу (300-баптың үшінші бөлігі); магистралдық труба құбырларын салу, пайдалану немесе жөндеу кезінде қауіпсіздік ережелерін бұзу (303-баптың үшінші бөлігі); қызмет өкілеттігін теріс пайдалану (307-баптың үшінші және төртінші бөліктері); билікті не қызметтік

өкілеттікті асыра пайдалану (308-баптың төртінші бөлігі); заңды кәсіпкерлік қызметке кедергі жасау (310-1-баптың үшінші бөлігі); пара алу (311-баптың екінші, үшінші, төртінші және бесінші бөліктері); пара беру (312-баптың үшінші, төртінші және бесінші бөліктері); паракорлыққа делдал болу (313-баптың екінші бөлігі); қызметтік жалғандық жасау (314-баптың үшінші бөлігі); қызметтегі әрекетсіздік (315-баптың төртінші бөлігі); өкімет өкіліне қатысты күш қолдану (321-баптың екінші бөлігі); сот төрелігін немесе алдын ала тергеуді жүзеге асырушы адамның өміріне қол сұғу (340-бап); сот төрелігін жүзеге асыруға немесе алдын ала тергеу жүргізуге байланысты қорқыту немесе күш көрсету әрекеттері (341-баптың төртінші бөлігі); көрінеу жалған сөз жеткізу (351-баптың екінші және үшінші бөліктері); жалған жауап беруге немесе жауап беруден жалтаруға, жалған қорытынды беруге не қате аударуға сатып алу не мәжбүр ету (354-баптың төртінші бөлігі); мемлекеттік қорғауға жататын адамдарға қатысты қолданылатын қауіпсіздік шаралары туралы мәліметтерді жария ету (356-баптың екінші бөлігі); бас бостандығынан айыру орнынан, тұтқындаудан немесе қамаудан қашу (358-баптың екінші бөлігінің в) тармағы); қылмыстық-атқару мекемесі әкімшілігінің заңды талаптарына бағынбау (360-бап); қоғамнан оқшаулауды қамтамасыз ететін мекеменің қызметкеріне не оның жақындарына, сондай-ақ сотталған адамға қатысты күш қолданамын деп қорқыту немесе олардың денсаулығына немесе өміріне қол сұғу (361-баптың үшінші және төртінші бөліктері); бұйрыққа бағынбау немесе оны өзгедей орындамау (367-баптың екінші және үшінші бөліктері); бастыққа қарсылық көрсету немесе оны қызметтік міндеттерін бұзуға мәжбүр ету (368-баптың екінші және үшінші бөліктері); бастыққа қатысты күш қолдану іс-әрекеттері (369-баптың екінші және үшінші бөліктері); бір-бірінің арасында бағыныштылық қатынастары болмаған кезде әскери қызметшілердің арасындағы өзара қарым-қатынастардың жарғылық ережелерін бұзу (370-баптың екінші және үшінші бөліктері); бөлімді немесе қызмет орнын өз бетімен тастап кету (372-баптың екінші бөлігі); қашқындық (373-баптың екінші және үшінші бөліктері); дене мүшесіне зақым келтіру жолымен немесе өзге тәсілмен әскери қызметтен жалтару (374-баптың үшінші бөлігі); жауынгерлік кезекшілікті атқарудың ережелерін бұзу (375-баптың екінші бөлігі); қарауыл (вахта) қызметін атқарудың жарғылық ережелерін бұзу (377-баптың екінші бөлігі); қоғамдық тәртіпті қорғау және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету бойынша қызмет атқарудың ережелерін бұзу (379-баптың үшінші бөлігі); билікті теріс пайдалану (380-баптың екінші және үшінші бөліктері); билікті немесе қызметтік өкілеттіктерді асыра пайдалану (380-1-баптың екінші және үшінші бөліктері); биліктің әрекетсіздігі (380-2-баптың екінші және үшінші бөліктері); қызметке селқос қарау (381-баптың екінші бөлігі); айналадағыларға қауіп туғызатын қару-жаракты, сондай-ақ заттар мен нәрселерді ұстау ережелерін бұзу

(390-баптың үшінші бөлігі); машиналарды жүргізу немесе пайдалану ережелерін бұзу (391-баптың үшінші бөлігі) үшін сотталған;

13) 2014 жылғы 3 шілдедегі Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде (2014 жылғы 3 шілдеден кейін осы Заң қолданысқа енгізілгенге дейін енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен) көзделген мынадай қылмыстар: адам өлтіру (99-бап); аффект жағдайында жасалған адам өлтіру (101-баптың екінші бөлігі); абайсызда қазаға ұшырату (104-баптың екінші бөлігі); өзін-өзі өлтіруге дейін жеткізу (105-баптың екінші және үшінші бөліктері); денсаулыққа қасақана ауыр зиян келтіру (106-баптың екінші және үшінші бөліктері); қинау (110-баптың екінші бөлігі); адамның ағзалары мен тіндерін алып қоюға мәжбүрлеу немесе заңсыз алып қою (116-баптың екінші және үшінші бөліктері); адамның иммун тапшылығы вирусын (АИТВ) жұқтыру (118-баптың үшінші бөлігі); қауіпті жағдайда қалдыру (119-баптың төртінші бөлігі); зорлау (120-бап); сексуалдық сипаттағы зорлық-зомбылық әрекеттері (121-бап); он алты жасқа толмаған адаммен жыныстық қатынас немесе сексуалдық сипаттағы өзге де әрекеттер жасау (122-бап), кәмелетке толмаған адамның осындай қылмыс жасау жағдайы кірмейді; жыныстық қатынас жасауға, еркек пен еркектің жыныстық қатынас жасауына, әйел мен әйелдің жыныстық қатынас жасауына немесе сексуалдық сипаттағы өзге де әрекеттерге мәжбүр ету (123-баптың екінші бөлігі); жас балаларды азғындық жолға түсіру (124-бап), кәмелетке толмаған адамның осындай қылмыс жасау жағдайы кірмейді; адамды ұрлау (125-бап); бас бостандығынан заңсыз айыру (126-баптың екінші және үшінші бөліктері); адам саудасы (128-бап); кәмелетке толмаған адамды қылмыстық құқық бұзушылықтар жасауға тарту (132-баптың екінші, үшінші, төртінші және бесінші бөліктері); кәмелетке толмаған адамды қоғамға жат әрекеттер жасауға тарту (133-баптың екінші және үшінші бөліктері); кәмелетке толмаған адамды жезөкшелікпен айналысуға тарту (134-бап); кәмелетке толмағандар саудасы (135-бап); баланы ауыстыру (136-баптың екінші бөлігі); кәмелетке толмаған адамды Қазақстан Республикасының шегінен тысқары жерге заңсыз әкету (143-баптың екінші және үшінші бөліктері); кәмелетке толмағандарды эротикалық мазмұндағы өнімдерді жасауға тарту (144-бап), кәмелетке толмаған адамның осындай қылмыс жасау жағдайы кірмейді; еңбекті қорғау қағидаларын бұзу (156-баптың төртінші бөлігі); басқыншылық соғысты жоспарлау, дайындау, тұтандыру немесе жүргізу (160-бап); басқыншылық соғысты тұтандыруға насихат жүргізу немесе жария түрде шақыру (161-бап); жаппай қырып-жою қаруын өндіру, иемдену немесе өткізу (162-бап); соғыс жүргізудің тыйым салынған құралдары мен әдістерін қолдану (163-бап); соғыс заңдары мен дәстүрлерін бұзу (164-бап); қарулы қақтығыстар уақытында халықаралық гуманитарлық құқық нормаларын қылмыстық бұзушылықтар (165-бап); қарулы қақтығыс уақытындағы әрекетсіздік не қылмыстық бұйрық беру (166-бап); геноцид

(168-бап); экоцид (169-бап); жалдамалылық (170-бап); шетелдік қарулы қақтығыстарға қатысу (172-бап); халықаралық қорғауды пайдаланатын адамдарға немесе ұйымдарға шабуыл жасау (173-бап); әлеуметтік, ұлттық, рулық, нәсілдік, тектік-топтық немесе діни алауыздықты қоздыру (174-бап); мемлекетке опасыздық жасау (175-бап); тыңшылық (176-бап); Қазақстан Республикасы Тұңғыш Президентінің – Елбасының өміріне қолсұғушылық (177-бап); Қазақстан Республикасы Президентінің өміріне қолсұғушылық (178-бап); билікті басып алуды немесе ұстап тұруды насихаттау немесе оған жария түрде шақыру, сол сияқты билікті басып алу немесе ұстап тұру не Қазақстан Республикасының конституциялық құрылысын күштеп өзгерту (179-бап); қарулы бүлік (181-бап); диверсия (184-бап); ұрлық (188-баптың үшінші бөлігінің 2) тармағы және төртінші бөлігі); мал ұрлау (188-1-бап); сеніп тапсырылған бөтен мүлікті иемденіп алу немесе талан-таражға салу (189-баптың үшінші және төртінші бөліктері); алаяқтық (190-баптың үшінші және төртінші бөліктері); тонау (191-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері); қарақшылық (192-бап); ерекше құндылығы бар заттарды жымқыру (193-бап); қорқытып алу (194-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері); автомобильді немесе өзге де көлік құралын жымқыру мақсатынсыз құқыққа сыйымсыз иеленіп алу (200-баптың төртінші бөлігі); ерекше құндылығы бар заттарды қасақана жою, әкету немесе бүлдіру (203-бап); қаржылық (инвестициялық) пирамиданы құру және оған басшылық ету (217-бап); қылмыстық жолмен алынған ақшаны және (немесе) өзге мүлікті заңдастыру (жылыстату) (218-баптың үшінші бөлігі); жалған ақша немесе бағалы қағаздар жасау, сақтау, алып өту немесе өткізу (231-бап); экономикалық контрабанда (234-баптың үшінші бөлігі); мәміле жасауға немесе оны жасаудан бас тартуға мәжбүрлеу (248-баптың екінші және үшінші бөліктері); рейдерлік (249-баптың үшінші бөлігі); адамды кепілге алу (261-бап); ұйымдасқан топ, қылмыстық ұйым құру және оларға басшылық ету, сол сияқты оларға қатысу (262-бап); қылмыстық қоғамдастық құру және оған басшылық ету, сол сияқты оған қатысу (263-бап); трансұлттық ұйымдасқан топ, трансұлттық қылмыстық ұйым құру және оларға басшылық ету, сол сияқты оларға қатысу (264-бап); трансұлттық қылмыстық қоғамдастық құру және оған басшылық ету, сол сияқты оған қатысу (265-бап); қылмыстық топтың әрекетін қаржыландыру, сол сияқты мүлікті сақтау, бөлу, қаржыландыру арналарын әзірлеу (266-бап); заңсыз әскерилендірілген құралымды ұйымдастыру (267-баптың бірінші бөлігі); ғимараттарға, құрылыстарға, қатынас және байланыс құралдарына шабуыл жасау немесе оларды басып алу (269-бап); әуе немесе су кемесін не жылжымалы теміржол составын айдап әкету, сол сияқты басып алу (270-бап); теңіз қарақшылығы (271-баптың үшінші бөлігі); жаппай тәртіпсіздік (272-бап); көрінеу жалған ақпарат тарату (274-баптың төртінші бөлігі); тау-кен немесе құрылыс жұмыстарын жүргізу кезінде қауіпсіздік

қағидаларын бұзу (277-баптың үшінші бөлігі); сапасыз салынған құрылыс (278-баптың үшінші бөлігі); сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі саласындағы қағидаларды немесе нормативтердің талаптарын бұзу (279-баптың екінші бөлігі); сараптамалық жұмыстарды немесе инжинирингтік қызметтер көрсетуді тиісінше орындамау (280-баптың екінші бөлігі); жарылыс қаупі бар объектілерде қауіпсіздік қағидаларын бұзу (281-баптың үшінші бөлігі); ғарыш қызметін жүзеге асыру кезінде қауіпсіздік қағидаларын бұзу (282-баптың үшінші бөлігі); радиоактивті заттармен, радиоактивті қалдықтармен, ядролық материалдармен заңсыз жұмыс істеу (283-баптың үшінші бөлігі); радиоактивті заттарды, радиоактивті қалдықтарды немесе ядролық материалдарды жымқыру не қорқытып алу (284-баптың екінші және үшінші бөліктері); айналыстан алып қойылған заттардың немесе айналысы шектелген заттардың контрабандасы (286-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері); қаруды, оқ-дәрілерді, жарылғыш заттарды және жарылыс құрылғыларын заңсыз иемдену, беру, өткізу, сақтау, тасымалдау немесе алып жүру (287-баптың төртінші бөлігі); қаруды заңсыз жасау (288-баптың екінші бөлігі); қаруды, оқ-дәрілерді, жарылғыш заттарды немесе жарылыс құрылғыларын күзету жөніндегі міндеттерді тиісінше орындамау (290-баптың екінші бөлігі); қаруды, оқ-дәрілерді, жарылғыш заттар мен жарылыс құрылғыларын жымқыру не қорқытып алу (291-бап); өрт қауіпсіздігі талаптарын бұзу (292-баптың үшінші бөлігі); бұзақылық (293-баптың үшінші бөлігі); есірткі, психотроптық заттармен, сол тектестермен өткізу мақсатынсыз заңсыз жұмыс істеу (296-баптың төртінші бөлігі); есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестерді өткізу мақсатында заңсыз дайындау, қайта өңдеу, иемдену, сақтау, тасымалдау, жөнелту не өткізу (297-бап); есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестерді жымқыру не қорқытып алу (298-бап); есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестерді тұтынуға көндіру (299-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері); есірткі, психотроптық заттарды немесе сол тектестерді, прекурсорларды насихаттау немесе заңсыз жарнамалау (299-1-бап); құрамында есірткі заттар бар, өсіруге тыйым салынған өсімдіктерді заңсыз егіп-өсіру (300-баптың екінші бөлігі); улы заттардың, сондай-ақ есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестерді немесе улы заттарды дайындау немесе қайта өңдеу үшін пайдаланылатын заттардың, құрал-саймандардың немесе жабдықтардың заңсыз айналымы (301-баптың екінші және үшінші бөліктері); есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестерді тұтыну үшін притондар ұйымдастыру немесе оларды ұстау және осы мақсаттар үшін үй-жайлар беру (302-бап); санитариялық қағидаларды немесе гигиеналық нормативтерді бұзу (304-баптың үшінші бөлігі); қауіпсіздік талаптарына сай келмейтін тауарларды шығару немесе сату, жұмыстарды орындау не қызметтер көрсету (306-баптың үшінші бөлігі); заңсыз ойын бизнесін ұйымдастыру (307-баптың үшінші бөлігі);

жезөкшелікпен айналысуға тарту (308-баптың екінші және үшінші бөліктері); жезөкшелікпен айналысуға арналған притондар ұйымдастыру немесе оларды ұстау және жеңгетайлық (309-баптың екінші және үшінші бөліктері); кәмелетке толмағандардың порнографиялық бейнелері бар материалдарды немесе заттарды дайындау және олардың айналымы не оларды порнографиялық сипаттағы ойын-сауық іс-шараларына қатысу үшін тарту (312-баптың екінші және үшінші бөліктері), кәмелетке толмаған адамның осындай қылмыс жасау жағдайы кірмейді; адам мәйітінің ағзалары мен тіндерін заңсыз алып қою (315-баптың екінші бөлігі); медицина немесе фармацевтика жұмыскерінің кәсіптік міндеттерін тиісінше орындамауы (317-баптың төртінші бөлігі); жүктілікті жасанды үзуді заңсыз жүргізу (319-баптың бесінші бөлігі); заңсыз медициналық және фармацевтикалық қызмет және есірткі немесе психотроптық заттарды алуға құқық беретін рецептілерді немесе өзге де құжаттарды заңсыз беру не қолдан жасау (322-баптың төртінші бөлігі); балық ресурстарын, басқа да су жануарларын немесе өсімдіктерін заңсыз алу (335-бап); заңсыз аңшылық (337-бап); өсімдіктердің немесе жануарлардың сирек кездесетін және құрып кету қаупі төнген, сондай-ақ пайдалануға тыйым салынған түрлерімен, олардың бөліктерімен немесе дериваттарымен заңсыз айналысу (339-бап); ағаштар мен бұталарды заңсыз кесу, жою немесе зақымдау (340-бап); ормандарды жою немесе зақымдау (341-бап); теміржол, әуе, теңіз немесе өзен көлігі жүрісі немесе оларды пайдалану қауіпсіздігі қағидаларын бұзу (344-баптың үшінші бөлігі); көлік құралдарын басқаратын адамдардың жол жүрісі немесе көлік құралдарын пайдалану қағидаларын бұзуы (345-баптың үшінші бөлігі алкогольдік, есірткілік және (немесе) уытқұмарлық масаң күйдегі адамдар жасаған жағдайда, төртінші бөлігі); алкогольдік, есірткілік және (немесе) уытқұмарлық масаң күйде көлік құралдарын басқаратын адамдардың жол жүрісі немесе көлік құралдарын пайдалану қағидаларын бұзуы (345-1-бап); көлік құралдарын басқару құқығынан айырылған және алкогольдік, есірткілік және (немесе) уытқұмарлық масаң күйдегі адамның көлік құралын басқаруы, сол сияқты көлік құралын басқаруды осындай адамға беру немесе көлік құралын осындай адамның басқаруына жол беру (346-бап); көлік құралдарын сапасыз жөндеу немесе оларды техникалық ақауларымен пайдалануға шығару (348-баптың төртінші бөлігі); басқаруға құқығы жоқ жүргізушінің көлік құралын басқаруына жол беру (349-баптың төртінші бөлігі); көлік құралдарын немесе қатынас жолдарын қасақана жарамсыздыққа келтіру (350-баптың үшінші бөлігі); көліктің қауіпсіз жұмыс істеуін қамтамасыз ететін қағидаларды бұзу (351-баптың үшінші бөлігі); көлікте қолданылатын қағидаларды бұзу (353-баптың төртінші бөлігі); магистральдық құбырларды салу, пайдалану немесе жөндеу кезінде қауіпсіздік қағидаларын бұзу (354-баптың төртінші бөлігі); алкогольдік, есірткілік және (немесе) уытқұмарлық масаң күйдегі адамның әуе, теңіз,

өзен кемесін немесе шағын көлемді кемені басқаруы, әуе, теңіз, өзен кемесін немесе шағын көлемді кемені осындай адамның басқаруына беру немесе осындай адамның басқаруына жол беру (358-баптың төртінші және бесінші бөліктері); басқаруға құқығы жоқ адамның әуе, теңіз немесе өзен кемесін басқаруына жол беру (359-баптың төртінші бөлігі); лауазымдық өкілеттіктерді теріс пайдалану (361-баптың төртінші бөлігі); билікті немесе лауазымдық өкілеттіктерді асыра пайдалану (362-баптың төртінші бөлігі); заңды кәсіпкерлік қызметпен айналысуға кедергі жасау (365-баптың үшінші және төртінші бөліктері); пара алу (366-баптың 1-1, екінші, үшінші және төртінші бөліктері); пара беру (367-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері); парақорлыққа делдал болу (368-баптың екінші бөлігі); қызметтік жалғандық жасау (369-баптың төртінші бөлігі); қызметтегі әрекетсіздік (370-баптың төртінші бөлігі); билік өкіліне қатысты күш қолдану (380-баптың екінші және үшінші бөліктері); құқық қорғау органы, арнаулы мемлекеттік орган қызметкерінің, әскери қызметшінің, жануарлар дүниесін қорғау жөніндегі мемлекеттік инспектордың, жануарлар дүниесін қорғау жөніндегі мамандандырылған ұйым инспекторының, қорықшының өміріне қол сұғушылық (380-1-бап); жануарлар дүниесін қорғау жөніндегі мемлекеттік инспекторға, жануарлар дүниесін қорғау жөніндегі мамандандырылған ұйым инспекторына, қорықшыға қатысты күш қолдану (380-2-бап); сот төрелігін немесе сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамның өміріне қол сұғу (408-бап); сот төрелігін немесе сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыруға байланысты қорқыту немесе күш көрсету әрекеттері (409-баптың төртінші бөлігі); көрінеу жалған сөз жеткізу (419-баптың үшінші және төртінші бөліктері); жалған айғақтар беруді немесе айғақтар беруден жалтаруды, жалған қорытынды беруді не қате аударуды параға сатып алу немесе оларға мәжбүрлеу (422-баптың төртінші бөлігі); мемлекеттік қорғауға жататын адамдарға қатысты қолданылатын қауіпсіздік шаралары туралы мәліметтерді жария ету (424-баптың екінші бөлігі); бас бостандығынан айыру орындарынан, қамақтан немесе күзеттен қашу (426-баптың екінші бөлігінің 2) тармағы); қылмыстық-атқару мекемесі әкімшілігінің заңды талаптарына бағынбау (428-бап); қоғамнан оқшаулауды қамтамасыз ететін мекеменің қызметкеріне не оның жақындарына, сондай-ақ сотталған адамға қатысты күш қолдану қатерін төндіру немесе олардың денсаулығына немесе өміріне қол сұғу (429-баптың екінші, үшінші және төртінші бөліктері); бұйрыққа бағынбау немесе оны өзгедей орындамау (437-баптың үшінші бөлігі); бастыққа қарсылық көрсету немесе оны қызметтік міндеттерін бұзуға мәжбүрлеу (438-баптың екінші және үшінші бөліктері); бастыққа қатысты күш қолдану әрекеттері (439-баптың екінші және үшінші бөліктері); әскери қызметшілер арасында бағыныштылық қатынастар болмаған кезде олардың арасындағы өзара қарым-қатынастардың жарғылық қағидаларын бұзу (440-баптың үшінші және

төртінші бөліктері); бөлімді немесе қызмет орнын өз бетімен тастап кету (441-баптың үшінші бөлігі); қашқындық (442-баптың екінші және үшінші бөліктері); әскери қызметті атқарудан жалтару немесе бас тарту (443-баптың екінші бөлігі); жауынгерлік кезекшілікті атқару қағидаларын бұзу (444-баптың екінші және үшінші бөліктері); қарауыл (вахта) қызметін атқарудың жарғылық қағидаларын бұзу (446-баптың екінші бөлігі); қоғамдық тәртіпті сақтау және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі қызмет атқару қағидаларын бұзу (449-баптың үшінші бөлігі); билікті теріс пайдалану (450-баптың екінші және үшінші бөліктері); билікті асыра пайдалану (451-баптың екінші және үшінші бөліктері); биліктің әрекетсіздігі (452-баптың екінші және үшінші бөліктері); қызметке салғырт қарау (453-баптың екінші бөлігі); әскери мүлікті қасақана жою немесе бүлдіру (459-баптың үшінші бөлігі); қару-жарақпен, сондай-ақ айналадағыларға қауіп төндіретін заттармен және нәрселермен жұмыс істеу қағидаларын бұзу (462-баптың үшінші бөлігі); машиналарды жүргізу немесе пайдалану қағидаларын бұзу (463-баптың төртінші бөлігі); ұшу немесе оған дайындалу қағидаларын бұзу (464-баптың үшінші бөлігі); адамның алкогольдік, есірткілік немесе уытқұмарлық масаң күйде машиналарды жүргізуі, корабльдерді жүргізуі, әскери ұшу аппаратын басқаруы, әскери техниканы осындай адамның жүргізуіне немесе басқаруына беру не жүргізуіне немесе басқаруына жол беру (466-баптың үшінші, төртінші және бесінші бөліктері) үшін сотталған адамдарға қолданылмайды.

5-бап. Рақымшылық жасауды қолдану шарттары мен тәртібі

1. Осы Заңның ережелері осы Заң қолданысқа енгізілгенге дейін 1959 жылғы 22 шілдедегі Қазақ КСР Қылмыстық кодексінде (1998 жылғы 1 қаңтарға дейін енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен) және 1997 жылғы 16 шілдедегі Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде (2015 жылғы 1 қаңтарға дейін енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен) көзделген қылмыстарды, 2014 жылғы 3 шілдедегі Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде (осы Заң қолданысқа енгізілген күнге дейін оған енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен) көзделген қылмыстық құқық бұзушылықтарды жасаған адамдарға қолданылады.

2. Осы Заңның 2-бабының 2-тармағында, 3-бабында көзделген, негізгі жазаның өтелмеген немесе орындалмаған бөлігінің мерзімдері немесе мөлшерлері ол қолданысқа енгізілетін күнге есептеледі.

3. Жазаны орындайтын мекемелер мен органдар осы Заңның уақтылы орындалуын қамтамасыз ету мақсатында соттарға мынадай құжаттарды ұсынуға міндетті:

1) жазаны одан әрі өтеуден босату туралы не тағайындалған жаза мерзімін қысқарту туралы ұсыну;

2) сотталған адамға қатысты шығарылған сот үкімінен (оған енгізілген өзгерістермен, егер мұндай өзгерістер болса) және басқа да сот актілерінен үзінді көшірме;

3) осы Заң қолданысқа енгізілетін күнге жазаның өтелген және қалған мерзімі туралы мәліметтер;

4) сотталған адамның жеке немесе бақылау ісі;

5) әлеуметтік жағынан осал адамның мәртебесін растайтын құжаттар.

4. Қылмыстық процесті жүргізетін органдар, сондай-ақ жазаны орындайтын мекемелер мен органдар осы Заң қолданысқа енгізілген күннен бастап алты ай ішінде оның орындалуын қамтамасыз етуге шаралар қабылдайды.

5. Егер өзіне қатысты рақымшылық жасау қолданылуы мүмкін адам немесе оның заңды өкілі бұған қарсы болса, рақымшылық жасау қолданылмайды.

6. Осы Заңды қолдану кезінде сотталғандықты алып тастау 2014 жылғы 3 шілдедегі Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 79-бабында белгіленген жалпы негіздерде жүргізіледі.

6-бап. Қазақстан Республикасының соттары соттаған және жазасын оның шегінен тыс жерде өтеп жатқан адамдарға, сондай-ақ жазасын өтеу үшін Қазақстан Республикасына берілген адамдарға рақымшылық жасауды қолдану

Қазақстан Республикасының соттары соттаған және жазасын оның шегінен тыс жерде өтеп жатқан адамдарға, сондай-ақ жазасын өтеу үшін Қазақстан Республикасына берілген адамдарға рақымшылық жасауды қолдану Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексінде және Қазақстан Республикасы қатысушысы болып табылатын халықаралық шарттарда айқындалатын тәртіппен жүзеге асырылады.

7-бап. Осы Заңды іске асыру жөніндегі шаралар

Қазақстан Республикасының Үкіметі және облыстардың, республикалық маңызы бар қалалар мен астананың жергілікті атқарушы органдары:

1) рақымшылық жасау бойынша жазадан босатылған және жұбайы (зайыбы) немесе жақын туыстары жоқ бірінші, екінші топтардағы мүгедектер мен жасының егде тартуына байланысты өзіне-өзі күтім жасай алмайтын адамдарды стационарлық үлгідегі медициналық-әлеуметтік мекемелерге (ұйымдарға) орналастыру;

2) босатылған кәмелетке толмағандардың орта, техникалық немесе кәсіптік білім алуын жалғастыруына жәрдем көрсете отырып, оларды ата-аналарының немесе оларды алмастыратын адамдардың тәрбиесіне беру не мамандандырылған мемлекеттік органға жіберу;

3) сот үкімімен тағайындалған, үкімді орындау барысында осы Заң қолданылатын кезге аяқталмаған емінің жалғастырылуын қамтамасыз ету;

4) рақымшылық жасау бойынша жазадан босатылған белгілі бір тұрғылықты жері жоқ адамдарды өмірлік қиын жағдайда қалған адамдарды әлеуметке қосу орталықтарына орналастыру;

5) мекемелерден босатылған еңбекке жарамды адамдарды жұмысқа орналастыруды қамтамасыз ету және оларға Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес әлеуметтік және өзге де көмек көрсету жөнінде шаралар қабылдайды.

8-бап. Осы Заңды қолданысқа енгізу тәртібі

Осы Заң алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

**Қазақстан Республикасының
Президенті**

Қ.ТОҚАЕВ

Нұр-Сұлтан, Ақорда, 2021 жылғы 7 желтоқсан
№ 81-VII ҚРЗ

ЗАКОН РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Об амнистии в связи с тридцатилетием Независимости Республики Казахстан

В связи с тридцатилетием Независимости Республики Казахстан, руководствуясь принципом гуманизма, принят настоящий Закон.

Статья 1. Понятие, используемое в настоящем Законе

В целях настоящего Закона к социально уязвимым лицам относятся:

ветераны и другие лица, на которых распространяется действие Закона Республики Казахстан «О ветеранах»;

лица, не достигшие восемнадцатилетнего возраста на момент совершения уголовного правонарушения;

женщины, которым исполнилось пятьдесят лет и старше, мужчины, которым исполнилось шестьдесят лет и старше на день введения в действие настоящего Закона;

женщины, беременные на день введения в действие настоящего Закона;

женщины, не лишённые родительских прав и имеющие детей, в том числе усыновленных (удочеренных) либо взятых под опеку и (или) попечительство, не достигших восемнадцатилетнего возраста на день введения в действие настоящего Закона, либо имевшие на момент совершения уголовного правонарушения и осуждения на иждивении ребенка-инвалида (детей-инвалидов), а также инвалида (инвалидов) с детства независимо от их возраста;

мужчины, не лишённые родительских прав и являющиеся на день введения в действие настоящего Закона единственным родителем несовершеннолетних детей, в том числе усыновленных (удочеренных), либо имевшие на момент совершения уголовного правонарушения и осуждения на иждивении ребенка-инвалида (детей-инвалидов), а также инвалида (инвалидов) с детства независимо от их возраста;

инвалиды первой или второй группы, признанные таковыми в порядке, установленном законодательством Республики Казахстан, до введения в действие настоящего Закона.

Статья 2. Освобождение от уголовной ответственности или основного наказания

1. От уголовной ответственности или основного наказания освобождаются:

1) лица, совершившие уголовные проступки и (или) преступления небольшой тяжести;

2) лица, совершившие преступления средней тяжести, не повлекшие причинение ущерба, либо полностью его возместившие или по которым не предъявлен гражданский иск;

3) социально уязвимые лица, совершившие преступления средней тяжести вне зависимости от наличия ущерба или гражданского иска.

2. От основного наказания освобождаются осужденные за совершение преступлений средней тяжести, не имеющие отрицательной степени поведения, которым на день введения в действие настоящего Закона осталось отбывать наказание не более одного года.

3. Находящиеся в производстве дела об уголовных правонарушениях, указанных в пункте 1 настоящей статьи, подлежат прекращению органом, ведущим уголовный процесс, с освобождением лиц от уголовной ответственности.

4. По находящимся в производстве судов делам об уголовных проступках, преступлениях небольшой или средней тяжести, за совершение которых предусматривается обязательное назначение дополнительного наказания, лица, указанные в пункте 1 настоящей статьи, освобождаются судом от основного наказания.

5. Осужденные, подпадающие под действие пункта 1 настоящей статьи, подлежат освобождению от дальнейшего отбывания только основного наказания.

Статья 3. Сокращение сроков или размеров основного наказания

1. Лицам, совершившим преступления средней тяжести, не подпадающим под действие подпунктов 2) и 3) пункта 1 статьи 2 настоящего Закона, срок или размер неотбытой или неисполненной части основного наказания сокращается на одну вторую часть.

2. Сроки или размеры неотбытой или неисполненной части основного наказания социально уязвимым лицам, которые отбывают наказание или еще его не исполнили, сокращаются:

1) по тяжким преступлениям – на одну вторую часть;

2) по особо тяжким преступлениям – на одну четвертую часть.

3. Сроки или размеры неотбытой или неисполненной части основного наказания лицам, за исключением социально уязвимых лиц, которые отбывают наказание или еще его не исполнили, в случае полного возмещения ущерба, причиненного уголовным правонарушением, и предъявленных к ним исковых требований либо при их отсутствии сокращаются:

1) по тяжким преступлениям – на одну третью часть;

2) по особо тяжким преступлениям – на одну пятую часть.

4. Сроки или размеры неотбытой или неисполненной части основного наказания лицам, не подпадающим под действие пункта 3 настоящей статьи, сокращаются:

- 1) по тяжким преступлениям – на одну пятую часть;
- 2) по особо тяжким преступлениям – на одну шестую часть.

5. Лицам, осужденным за совершение тяжких и особо тяжких преступлений, не имеющим отрицательной степени поведения, которым на день введения в действие настоящего Закона осталось отбывать наказание не более одного года, сокращается размер неотбытой части основного наказания.

Статья 4. Лица, в отношении которых не применяется амнистия

Действие настоящего Закона не распространяется на лиц:

- 1) совершивших террористические преступления;
- 2) совершивших экстремистские преступления либо преступления, содержащие признаки экстремизма;
- 3) совершивших пытки;
- 4) наказание которым назначено при рецидиве или опасном рецидиве преступлений;
- 5) которым смертная казнь заменена в порядке помилования лишением свободы, а также которым назначено пожизненное лишение свободы;
- 6) совершивших преступления в составе преступной группы, организованной группы, преступной организации, преступного сообщества, транснациональной организованной группы, транснациональной преступной организации, транснационального преступного сообщества, террористической группы, экстремистской группы, банды или незаконного военизированного формирования;
- 7) в отношении которых наказание исполнено и отбывших наказание;
- 8) совершивших уголовные правонарушения, при совокупности которых одно из них не подпадает под действие настоящего Закона;
- 9) совершивших уголовные правонарушения, входящие в совокупность приговоров, один из которых не подпадает под действие настоящего Закона;
- 10) признанных на день введения в действие настоящего Закона злостными нарушителями установленного порядка отбывания наказания в соответствии со статьей 130 Уголовно-исполнительного кодекса Республики Казахстан или совершивших умышленные преступления во время отбывания наказания;
- 11) осужденных за преступление, предусмотренное Уголовным кодексом Казахской ССР от 22 июля 1959 года (с изменениями и дополнениями, внесенными после 22 июля 1959 года до 1 января 1998 года), – умышленное убийство (статья 88);
- 12) осужденных за следующие преступления, предусмотренные Уголовным кодексом Республики Казахстан от 16 июля 1997 года (с изменениями и дополнениями, внесенными после 16 июля 1997 года до

1 января 2015 года): убийство (статья 96); убийство, совершенное в состоянии аффекта (часть вторая статьи 98); причинение смерти по неосторожности (часть вторая статьи 101); доведение до самоубийства (часть вторая статьи 102); умышленное причинение тяжкого вреда здоровью (части вторая и третья статьи 103); истязание (часть вторая статьи 107); принуждение к изъятию или незаконное изъятие органов и тканей человека (части вторая и третья статьи 113); заражение вирусом иммунодефицита человека (ВИЧ/СПИД) (часть третья статьи 116); незаконное производство аборта (часть четвертая статьи 117); изнасилование (статья 120); насильственные действия сексуального характера (статья 121); половое сношение и иные действия сексуального характера с лицом, не достигшим шестнадцатилетнего возраста (статья 122), за исключением случая совершения такого преступления несовершеннолетним; понуждение к половому сношению, мужеложству, лесбиянству или иным действиям сексуального характера (статья 123); развращение малолетних (статья 124), за исключением случая совершения такого преступления несовершеннолетним; похищение человека (статья 125); незаконное лишение свободы (часть третья статьи 126); торговля людьми (части вторая, третья и четвертая статьи 128); вовлечение несовершеннолетнего в преступную деятельность (части вторая, третья, четвертая и пятая статьи 131); вовлечение несовершеннолетнего в совершение антиобщественных действий (часть третья статьи 132); вовлечение несовершеннолетнего в занятие проституцией (статья 132-1); торговля несовершеннолетними (статья 133); подмена ребенка (часть вторая статьи 134); планирование, подготовка, развязывание или ведение агрессивной войны (статья 156); пропаганда и публичные призывы к развязыванию агрессивной войны (статья 157); производство или распространение оружия массового поражения (статья 158); применение запрещенных средств и методов ведения войны (статья 159); геноцид (статья 160); экоцид (статья 161); наемничество (статья 162); участие в иностранных вооруженных конфликтах (статья 162-1); нападение на лиц или организации, пользующиеся международной защитой (статья 163); возбуждение социальной, национальной, родовой, расовой или религиозной вражды (статья 164); государственная измена (статья 165); шпионаж (статья 166); посягательство на жизнь Первого Президента Республики Казахстан – Лидера Нации (статья 166-1); посягательство на жизнь Президента Республики Казахстан (статья 167); насильственный захват власти или насильственное удержание власти либо осуществление представителями иностранного государства или иностранной организации полномочий, входящих в компетенцию уполномоченных органов и должностных лиц Республики Казахстан (статья 168); вооруженный мятеж (статья 169); призывы к насильственному свержению или изменению конституционного

строю либо насильственному нарушению единства территории Республики Казахстан (статья 170); диверсия (статья 171); кража (пункты а) и б) части четвертой статьи 175); присвоение или растрата вверенного чужого имущества (пункт г) части третьей, часть четвертая статьи 176); мошенничество (пункт г) части третьей, часть четвертая статьи 177); создание и (или) руководство деятельностью финансовой (инвестиционной) пирамиды (статья 177-1); грабеж (части вторая, третья и четвертая статьи 178); разбой (статья 179); хищение предметов, имеющих особую ценность (статья 180); вымогательство (части вторая, третья и четвертая статьи 181); неправомерное завладение автомобилем или иным транспортным средством без цели хищения (части третья и четвертая статьи 185); умышленное уничтожение или повреждение чужого имущества (часть третья статьи 187); легализация (отмывание) денег и (или) иного имущества, полученных преступным путем (часть третья статьи 193); изготовление или сбыт поддельных денег или ценных бумаг (статья 206); экономическая контрабанда (часть третья статьи 209); принуждение к совершению сделки или к отказу от ее совершения (часть вторая статьи 226); рейдерство (часть третья статьи 226-1); захват заложника (статья 234); создание и руководство организованной группой в целях совершения одного или нескольких преступлений, а равно участие в ней (статья 235); создание и руководство преступным сообществом (преступной организацией), а равно участие в нем (статья 235-1); создание и руководство транснациональной организованной группой в целях совершения одного или нескольких преступлений, а равно участие в ней (статья 235-2); создание и руководство транснациональным преступным сообществом (транснациональной преступной организацией), а равно участие в нем (статья 235-3); финансирование деятельности организованной группы, преступного сообщества (преступной организации) либо транснациональной организованной группы, транснационального преступного сообщества (транснациональной преступной организации) или устойчивой вооруженной группы (банды), а равно сбор, хранение, распределение имущества, разработка каналов финансирования (статья 235-4); организация незаконного военизированного формирования (часть первая статьи 236); нападение на здания, сооружения, средства сообщения и связи (статья 238); угон, а равно захват воздушного или водного судна либо железнодорожного подвижного состава (статья 239); пиратство (статья 240); массовые беспорядки (статья 241); распространение заведомо ложной информации (часть четвертая статьи 242-1); недоброкачественное строительство (часть третья статьи 245-1); нарушение правил безопасности при осуществлении космической деятельности (часть третья статьи 246-1); незаконное обращение с радиоактивными материалами (части вторая и третья статьи 247); хищение либо вымогательство радиоактивных

материалов (части вторая и третья статьи 248); контрабанда изъятых из обращения предметов или предметов, обращение которых ограничено (части вторая, третья и четвертая статьи 250); незаконные приобретение, передача, сбыт, хранение, перевозка или ношение оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств (части вторая и третья статьи 251); незаконное изготовление оружия (части вторая и третья статьи 252); ненадлежащее исполнение обязанностей по охране оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ или взрывных устройств (часть вторая статьи 254); хищение либо вымогательство оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств (статья 255); хулиганство (часть третья статьи 257); незаконные изготовление, переработка, приобретение, хранение, перевозка, пересылка либо сбыт наркотических средств или психотропных веществ (статья 259); хищение либо вымогательство наркотических средств или психотропных веществ (статья 260); склонение к потреблению наркотических средств или психотропных веществ (части вторая, третья и четвертая статьи 261); незаконное культивирование запрещенных к возделыванию растений, содержащих наркотические вещества (часть вторая статьи 262); незаконный оборот ядовитых веществ, а также веществ, инструментов или оборудования, используемых для изготовления или переработки наркотических средств, психотропных или ядовитых веществ (части вторая, третья и четвертая статьи 263); организация или содержание притонов для потребления наркотических средств или психотропных веществ, или предоставление помещений для тех же целей (статья 264); выпуск или продажа товаров, выполнение работ либо оказание услуг, не отвечающих требованиям безопасности (часть третья статьи 269); организация незаконного игорного бизнеса (часть третья статьи 269-1); вовлечение в занятие проституцией (части вторая и третья статьи 270); организация или содержание притонов для занятия проституцией и сводничество (части вторая и третья статьи 271); изготовление и оборот материалов или предметов с порнографическими изображениями несовершеннолетних либо их привлечение для участия в зрелищных мероприятиях порнографического характера (части вторая и третья статьи 273-1), за исключением случая совершения такого преступления несовершеннолетним; незаконное изъятие органов и тканей трупа человека (часть вторая статьи 275-1); незаконная добыча рыбных ресурсов и других водных животных и растений (статья 287); незаконная охота (статья 288); незаконное обращение с редкими и находящимися под угрозой исчезновения видами растений и животных и (или) их частями и дериватами, а также с растениями и животными и (или) их частями и дериватами, изъятие которых запрещено (статья 290); незаконная порубка деревьев и кустарников (статья 291); уничтожение или повреждение лесов (статья 292); нарушение правил безопасности движения и эксплуатации железнодорожного,

воздушного или водного транспорта (часть третья статьи 295); нарушение правил дорожного движения и эксплуатации транспортных средств лицами, управляющими транспортными средствами (части первая и вторая в случае совершения лицами, находившимися в состоянии алкогольного, наркотического и (или) токсикоманического опьянения, часть третья статьи 296); недоброкачественный ремонт транспортных средств и выпуск их в эксплуатацию с техническими неисправностями, допуск к управлению транспортным средством лица, находящегося в состоянии опьянения (часть четвертая статьи 298); умышленное приведение в негодность транспортных средств или путей сообщения (часть третья статьи 299); нарушение правил, обеспечивающих безопасную работу транспорта (часть третья статьи 300); нарушение правил безопасности при строительстве, эксплуатации или ремонте магистральных трубопроводов (часть третья статьи 303); злоупотребление должностными полномочиями (части третья и четвертая статьи 307); превышение власти или должностных полномочий (часть четвертая статьи 308); воспрепятствование законной предпринимательской деятельности (часть третья статьи 310-1); получение взятки (части вторая, третья, четвертая и пятая статьи 311); дача взятки (части третья, четвертая и пятая статьи 312); посредничество во взяточничестве (часть вторая статьи 313); служебный подлог (часть третья статьи 314); бездействие по службе (часть четвертая статьи 315); применение насилия в отношении представителя власти (часть вторая статьи 321); посягательство на жизнь лица, осуществляющего правосудие или предварительное расследование (статья 340); угроза или насильственные действия в связи с осуществлением правосудия или производством предварительного расследования (часть четвертая статьи 341); заведомо ложный донос (части вторая и третья статьи 351); подкуп или принуждение к даче ложных показаний или уклонению от дачи показаний, ложному заключению либо к неправильному переводу (часть четвертая статьи 354); разглашение сведений о мерах безопасности, применяемых в отношении лиц, подлежащих государственной защите (часть вторая статьи 356); побег из мест лишения свободы, из-под ареста или из-под стражи (пункт в) части второй статьи 358); неповиновение законным требованиям администрации уголовно-исполнительного учреждения (статья 360); угроза применения насилия в отношении сотрудника учреждения, обеспечивающего изоляцию от общества, либо его близких, а также осужденного или посягательство на их здоровье или жизнь (части третья и четвертая статьи 361); неповиновение или иное неисполнение приказа (части вторая и третья статьи 367); сопротивление начальнику или принуждение его к нарушению служебных обязанностей (части вторая и третья статьи 368); насильственные действия в отношении начальника (части вторая и третья статьи 369); нарушение уставных правил взаимоотношений между военнослужащими при

отсутствии между ними отношений подчиненности (части вторая и третья статьи 370); самовольное оставление части или места службы (часть вторая статьи 372); дезертирство (части вторая и третья статьи 373); уклонение от воинской службы путем членовредительства или иным способом (часть третья статьи 374); нарушение правил несения боевого дежурства (часть вторая статьи 375); нарушение уставных правил несения караульной (вахтенной) службы (часть вторая статьи 377); нарушение правил несения службы по охране общественного порядка и обеспечению общественной безопасности (часть третья статьи 379); злоупотребление властью (части вторая и третья статьи 380); превышение власти или служебных полномочий (части вторая и третья статьи 380-1); бездействие власти (части вторая и третья статьи 380-2); халатное отношение к службе (часть вторая статьи 381); нарушение правил обращения с оружием, а также веществами и предметами, представляющими опасность для окружающих (часть третья статьи 390); нарушение правил вождения или эксплуатации машин (часть третья статьи 391);

13) осужденных за следующие преступления, предусмотренные Уголовным кодексом Республики Казахстан от 3 июля 2014 года (с изменениями и дополнениями, внесенными после 3 июля 2014 года до введения в действие настоящего Закона): убийство (статья 99); убийство, совершенное в состоянии аффекта (часть вторая статьи 101); причинение смерти по неосторожности (часть вторая статьи 104); доведение до самоубийства (части вторая и третья статьи 105); умышленное причинение тяжкого вреда здоровью (части вторая и третья статьи 106); истязание (часть вторая статьи 110); принуждение к изъятию или незаконное изъятие органов и тканей человека (части вторая и третья статьи 116); заражение вирусом иммунодефицита человека (ВИЧ) (часть третья статьи 118); оставление в опасности (часть четвертая статьи 119); изнасилование (статья 120); насильственные действия сексуального характера (статья 121); половое сношение или иные действия сексуального характера с лицом, не достигшим шестнадцатилетнего возраста (статья 122), за исключением случая совершения такого преступления несовершеннолетним; понуждение к половому сношению, мужеложству, лесбиянству или иным действиям сексуального характера (часть вторая статьи 123); развращение малолетних (статья 124), за исключением случая совершения такого преступления несовершеннолетним; похищение человека (статья 125); незаконное лишение свободы (части вторая и третья статьи 126); торговля людьми (статья 128); вовлечение несовершеннолетнего в совершение уголовных правонарушений (части вторая, третья, четвертая и пятая статьи 132); вовлечение несовершеннолетнего в совершение антиобщественных действий (части вторая и третья статьи 133); вовлечение несовершеннолетнего в занятие проституцией (статья 134); торговля

несовершеннолетними (статья 135); подмена ребенка (часть вторая статьи 136); незаконный вывоз несовершеннолетнего лица за пределы Республики Казахстан (части вторая и третья статьи 143); вовлечение несовершеннолетних в изготовление продукции эротического содержания (статья 144), за исключением случая совершения такого преступления несовершеннолетним; нарушение правил охраны труда (часть четвертая статьи 156); планирование, подготовка, развязывание или ведение агрессивной войны (статья 160); пропаганда или публичные призывы к развязыванию агрессивной войны (статья 161); производство, приобретение или сбыт оружия массового поражения (статья 162); применение запрещенных средств и методов ведения войны (статья 163); нарушение законов и обычаев войны (статья 164); преступные нарушения норм международного гуманитарного права во время вооруженных конфликтов (статья 165); бездействие либо дача преступного приказа во время вооруженного конфликта (статья 166); геноцид (статья 168); экоцид (статья 169); наемничество (статья 170); участие в иностранных вооруженных конфликтах (статья 172); нападение на лиц или организации, пользующихся международной защитой (статья 173); разжигание социальной, национальной, родовой, расовой, сословной или религиозной розни (статья 174); государственная измена (статья 175); шпионаж (статья 176); посягательство на жизнь Первого Президента Республики Казахстан – Елбасы (статья 177); посягательство на жизнь Президента Республики Казахстан (статья 178); пропаганда или публичные призывы к захвату или удержанию власти, а равно захват или удержание власти либо насильственное изменение конституционного строя Республики Казахстан (статья 179); вооруженный мятеж (статья 181); диверсия (статья 184); кража (пункт 2) части третьей и часть четвертая статьи 188); скотокрадство (статья 188-1); присвоение или растрата вверенного чужого имущества (части третья и четвертая статьи 189); мошенничество (части третья и четвертая статьи 190); грабеж (части вторая, третья и четвертая статьи 191); разбой (статья 192); хищение предметов, имеющих особую ценность (статья 193); вымогательство (части вторая, третья и четвертая статьи 194); неправомерное завладение автомобилем или иным транспортным средством без цели хищения (часть четвертая статьи 200); умышленное уничтожение, вывоз или повреждение предметов, имеющих особую ценность (статья 203); создание и руководство финансовой (инвестиционной) пирамидой (статья 217); легализация (отмывание) денег и (или) иного имущества, полученных преступным путем (часть третья статьи 218); изготовление, хранение, перемещение или сбыт поддельных денег или ценных бумаг (статья 231); экономическая контрабанда (часть третья статьи 234); принуждение к совершению сделки или к отказу от ее совершения (части вторая и третья статьи 248); рейдерство (часть третья статьи 249);

захват заложника (статья 261); создание и руководство организованной группой, преступной организацией, а равно участие в них (статья 262); создание и руководство преступным сообществом, а равно участие в нем (статья 263); создание и руководство транснациональной организованной группой, транснациональной преступной организацией, а равно участие в них (статья 264); создание и руководство транснациональным преступным сообществом, а равно участие в нем (статья 265); финансирование деятельности преступной группы, а равно хранение, распределение имущества, разработка каналов финансирования (статья 266); организация незаконного военизированного формирования (часть первая статьи 267); нападение на здания, сооружения, средства сообщения и связи или их захват (статья 269); угон, а равно захват воздушного или водного судна либо железнодорожного подвижного состава (статья 270); пиратство (часть третья статьи 271); массовые беспорядки (статья 272); распространение заведомо ложной информации (часть четвертая статьи 274); нарушение правил безопасности при ведении горных или строительных работ (часть третья статьи 277); недоброкачественное строительство (часть третья статьи 278); нарушение правил или требований нормативов в сфере архитектурной, градостроительной и строительной деятельности (часть вторая статьи 279); ненадлежащее выполнение экспертных работ или инжиниринговых услуг (часть вторая статьи 280); нарушение правил безопасности на взрывоопасных объектах (часть третья статьи 281); нарушение правил безопасности при осуществлении космической деятельности (часть третья статьи 282); незаконное обращение с радиоактивными веществами, радиоактивными отходами, ядерными материалами (часть третья статьи 283); хищение либо вымогательство радиоактивных веществ, радиоактивных отходов или ядерных материалов (часть вторая и третья статьи 284); контрабанда изъятых из обращения предметов или предметов, обращение которых ограничено (часть вторая, третья и четвертая статьи 286); незаконные приобретение, передача, сбыт, хранение, перевозка или ношение оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств (часть четвертая статьи 287); незаконное изготовление оружия (часть вторая статьи 288); ненадлежащее исполнение обязанностей по охране оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ или взрывных устройств (часть вторая статьи 290); хищение либо вымогательство оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств (статья 291); нарушение требований пожарной безопасности (часть третья статьи 292); хулиганство (часть третья статьи 293); незаконное обращение с наркотическими средствами, психотропными веществами, их аналогами без цели сбыта (часть четвертая статьи 296); незаконные изготовление, переработка, приобретение, хранение, перевозка в целях сбыта, пересылка либо сбыт наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов (статья 297);

хищение либо вымогательство наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов (статья 298); склонение к потреблению наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов (части вторая, третья и четвертая статьи 299); пропаганда или незаконная реклама наркотических средств, психотропных веществ или их аналогов, прекурсоров (статья 299-1); незаконное культивирование запрещенных к возделыванию растений, содержащих наркотические вещества (часть вторая статьи 300); незаконный оборот ядовитых веществ, а также веществ, инструментов или оборудования, используемых для изготовления или переработки наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов или ядовитых веществ (части вторая и третья статьи 301); организация или содержание притонов для потребления наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и предоставление помещений для тех же целей (статья 302); нарушение санитарных правил или гигиенических нормативов (часть третья статьи 304); выпуск или продажа товаров, выполнение работ либо оказание услуг, не отвечающих требованиям безопасности (часть третья статьи 306); организация незаконного игорного бизнеса (часть третья статьи 307); вовлечение в занятие проституцией (части вторая и третья статьи 308); организация или содержание притонов для занятия проституцией и сводничество (части вторая и третья статьи 309); изготовление и оборот материалов или предметов с порнографическими изображениями несовершеннолетних либо их привлечение для участия в зрелищных мероприятиях порнографического характера (части вторая и третья статьи 312), за исключением случая совершения такого преступления несовершеннолетним; незаконное изъятие органов и тканей трупа человека (часть вторая статьи 315); ненадлежащее выполнение профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником (часть четвертая статьи 317); незаконное проведение искусственного прерывания беременности (часть пятая статьи 319); незаконная медицинская и фармацевтическая деятельность и незаконная выдача либо подделка рецептов или иных документов, дающих право на получение наркотических средств или психотропных веществ (часть четвертая статьи 322); незаконная добыча рыбных ресурсов, других водных животных или растений (статья 335); незаконная охота (статья 337); незаконное обращение с редкими и находящимися под угрозой исчезновения, а также запрещенными к пользованию видами растений или животных, их частями или дериватами (статья 339); незаконная порубка, уничтожение или повреждение деревьев и кустарников (статья 340); уничтожение или повреждение лесов (статья 341); нарушение правил безопасности движения или эксплуатации железнодорожного, воздушного, морского или речного транспорта (часть третья статьи 344); нарушение правил дорожного движения или эксплуатации транспортных средств лицами, управляющими

транспортными средствами (часть третья в случае совершения лицами, находившимися в состоянии алкогольного, наркотического и (или) токсикоманического опьянения, часть четвертая статьи 345); нарушение правил дорожного движения или эксплуатации транспортных средств лицами, управляющими транспортными средствами в состоянии алкогольного, наркотического и (или) токсикоманического опьянения (статья 345-1); управление транспортным средством лицом, лишенным права управления транспортными средствами и находящимся в состоянии алкогольного, наркотического и (или) токсикоманического опьянения, а равно передача управления транспортным средством такому лицу или допуск к управлению транспортным средством такого лица (статья 346); недоброкачественный ремонт транспортных средств или выпуск их в эксплуатацию с техническими неисправностями (часть четвертая статьи 348); допуск к управлению транспортным средством водителя, не имеющего права управления (часть четвертая статьи 349); умышленное приведение в негодность транспортных средств или путей сообщения (часть третья статьи 350); нарушение правил, обеспечивающих безопасную работу транспорта (часть третья статьи 351); нарушение действующих на транспорте правил (часть четвертая статьи 353); нарушение правил безопасности при строительстве, эксплуатации или ремонте магистральных трубопроводов (часть четвертая статьи 354); управление воздушным, морским, речным или маломерным судном лицом, находящимся в состоянии алкогольного, наркотического и (или) токсикоманического опьянения, передача управления такому лицу или допуск к управлению воздушным, морским, речным или маломерным судном такого лица (части четвертая и пятая статьи 358); допуск к управлению воздушным, морским или речным судном лица, не имеющего права управления (часть четвертая статьи 359); злоупотребление должностными полномочиями (часть четвертая статьи 361); превышение власти или должностных полномочий (часть четвертая статьи 362); воспрепятствование занятию законной предпринимательской деятельностью (части третья и четвертая статьи 365); получение взятки (части 1-1, вторая, третья и четвертая статьи 366); дача взятки (части вторая, третья и четвертая статьи 367); посредничество во взяточничестве (часть вторая статьи 368); служебный подлог (часть четвертая статьи 369); бездействие по службе (часть четвертая статьи 370); применение насилия в отношении представителя власти (части вторая и третья статьи 380); посягательство на жизнь сотрудника правоохранительного, специального государственного органа, военнослужащего, государственного инспектора по охране животного мира, инспектора специализированной организации по охране животного мира, егеря (статья 380-1); применение насилия в отношении государственного инспектора по охране животного мира, инспектора специализированной организации по охране животного мира,

егеря (статья 380-2); посягательство на жизнь лица, осуществляющего правосудие или досудебное расследование (статья 408); угроза или насильственные действия в связи с осуществлением правосудия или досудебного расследования (часть четвертая статьи 409); заведомо ложный донос (части третья и четвертая статьи 419); подкуп или принуждение к даче ложных показаний или уклонению от дачи показаний, ложному заключению либо к неправильному переводу (часть четвертая статьи 422); разглашение сведений о мерах безопасности, применяемых в отношении лиц, подлежащих государственной защите (часть вторая статьи 424); побег из мест лишения свободы, из-под ареста или из-под стражи (пункт 2) части второй статьи 426); неповиновение законным требованиям администрации уголовно-исполнительного учреждения (статья 428); угроза применения насилия в отношении сотрудника учреждения, обеспечивающего изоляцию от общества, либо его близких, а также осужденного или посягательство на их здоровье или жизнь (части вторая, третья и четвертая статьи 429); неповиновение или иное неисполнение приказа (часть третья статьи 437); сопротивление начальнику или принуждение его к нарушению служебных обязанностей (части вторая и третья статьи 438); насильственные действия в отношении начальника (части вторая и третья статьи 439); нарушение уставных правил взаимоотношений между военнослужащими при отсутствии между ними отношений подчиненности (части третья и четвертая статьи 440); самовольное оставление части или места службы (часть третья статьи 441); дезертирство (части вторая и третья статьи 442); уклонение или отказ от несения воинской службы (часть вторая статьи 443); нарушение правил несения боевого дежурства (части вторая и третья статьи 444); нарушение уставных правил несения караульной (вахтенной) службы (часть вторая статьи 446); нарушение правил несения службы по охране общественного порядка и обеспечению общественной безопасности (часть третья статьи 449); злоупотребление властью (части вторая и третья статьи 450); превышение власти (части вторая и третья статьи 451); бездействие власти (части вторая и третья статьи 452); халатное отношение к службе (часть вторая статьи 453); умышленное уничтожение или повреждение военного имущества (часть третья статьи 459); нарушение правил обращения с оружием, а также с веществами и предметами, представляющими опасность для окружающих (часть третья статьи 462); нарушение правил вождения или эксплуатации машин (часть четвертая статьи 463); нарушение правил полетов или подготовки к ним (часть третья статьи 464); вождение машин, кораблевождение, управление военным летательным аппаратом лицом в состоянии алкогольного, наркотического или токсикоманического опьянения, передача вождения или управления либо допуск к вождению или управлению военной техникой такого лица (части третья, четвертая и пятая статьи 466).

Статья 5. Условия и порядок применения амнистии

1. Положения настоящего Закона распространяются на лиц, до введения в действие настоящего Закона совершивших преступления, предусмотренные Уголовным кодексом Казахской ССР от 22 июля 1959 года (с изменениями и дополнениями, внесенными до 1 января 1998 года) и Уголовным кодексом Республики Казахстан от 16 июля 1997 года (с изменениями и дополнениями, внесенными до 1 января 2015 года), уголовные правонарушения, предусмотренные Уголовным кодексом Республики Казахстан от 3 июля 2014 года (с изменениями и дополнениями, внесенными в него до дня введения в действие настоящего Закона).

2. Сроки или размеры неотбытой или неисполненной части основного наказания, предусмотренные пунктом 2 статьи 2, статьей 3 настоящего Закона, исчисляются на день введения его в действие.

3. Учреждения и органы, исполняющие наказание, в целях обеспечения своевременного исполнения настоящего Закона обязаны представить в суды следующие документы:

1) представление об освобождении от дальнейшего отбывания наказания либо о сокращении срока назначенного наказания;

2) выписку из приговора суда (с внесенными в него изменениями, если таковые имели место) и других судебных актов, вынесенных в отношении осужденного;

3) сведения об отбытом и оставшемся сроке наказания на день введения настоящего Закона в действие;

4) личное или контрольное дело осужденного;

5) документы, подтверждающие статус социально уязвимого лица.

4. Органы, ведущие уголовный процесс, а также учреждения и органы, исполняющие наказание, принимают меры к обеспечению исполнения настоящего Закона в течение шести месяцев со дня введения его в действие.

5. Амнистия не применяется в случае, если лицо, в отношении которого может быть применена амнистия, или его законный представитель против этого возражает.

6. При применении настоящего Закона снятие судимости производится на общих основаниях, установленных статьей 79 Уголовного кодекса Республики Казахстан от 3 июля 2014 года.

Статья 6. Применение амнистии к лицам, осужденным судами Республики Казахстан и отбывающим наказание за ее пределами, а также к лицам, переданным для отбывания наказания в Республику Казахстан

Применение амнистии к лицам, осужденным судами Республики Казахстан и отбывающим наказание за ее пределами, а также к лицам, переданным для отбывания наказания в Республику Казахстан,

осуществляется в порядке, определяемом Уголовно-процессуальным кодексом Республики Казахстан и международными договорами, участником которых является Республика Казахстан.

Статья 7. Меры по реализации настоящего Закона

Правительство Республики Казахстан и местные исполнительные органы областей, городов республиканского значения и столицы принимают меры по:

1) размещению в медико-социальных учреждениях (организациях) стационарного типа инвалидов первой, второй групп и лиц, не способных к самостоятельному обслуживанию в связи с преклонным возрастом, освобожденных от наказания по амнистии и не имеющих супруги (супруга) или близких родственников;

2) передаче освобожденных несовершеннолетних на воспитание родителям или лицам, их заменяющим, либо направлению в специализированный государственный орган с оказанием содействия в продолжении получения ими среднего, технического или профессионального образования;

3) обеспечению продолжения лечения, назначенного по приговору суда, которое к моменту применения настоящего Закона в ходе исполнения приговора не завершено;

4) размещению не имеющих определенного места жительства освобожденных от наказания по амнистии в центрах для ресоциализации лиц, оказавшихся в трудной жизненной ситуации;

5) обеспечению трудоустройства трудоспособных лиц, освобожденных из учреждений, и оказанию им социальной и иной помощи в соответствии с законодательством Республики Казахстан.

Статья 8. Порядок введения в действие настоящего Закона

Настоящий Закон вводится в действие со дня его первого официального опубликования.

**Президент
Республики Казахстан**

К. ТОКАЕВ

Нур-Султан, Акорда, 7 декабря 2021 года
№ 81-VII ЗРК

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ СОТЫНЫҢ № 3 НОРМАТИВТІК ҚАУЛЫСЫ

2021 жылғы 8 желтоқсан

Нұр-Сұлтан қаласы

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының кейбір нормативтік қаулыларына қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы

1. Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының мына нормативтік қаулыларына өзгерістер мен толықтырулар енгізілсін:

1. «Қазақстан Республикасында сот билігі туралы заңнаманы қолданудың кейбір мәселелері туралы» 1998 жылғы 14 мамырдағы № 1 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2008 жылғы 22 желтоқсандағы № 8, 2011 жылғы 30 желтоқсандағы № 5, 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 3, 2017 жылғы 31 наурыздағы № 2 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) нормативтік қаулының бүкіл мәтіні бойынша «өндірісін», «өндірісіндегі», «өндірісінде», «мәжілісінде», «мәжілісінің», «мәжілісі», «мәжіліс», «мәжілісінен» деген сөздер тиісінше «жүргізуін», «жүргізуіндегі», «ісін жүргізуінде», «отырысында», «отырысының», «отырысы», «отырыс», «отырысынан» деген сөздермен ауыстырылсын, орыс тіліндегі мәтін өзгермейді;

2) 11-тармақтағы «дөрекі» деген сөз «өрескел» деген сөзбен ауыстырылсын;

2. «Қылмыстық және қылмыстық процестік заңнаманың адамның жеке бас бостандығын сақтау және қадір-қасиетіне қол сұқпау, қинауға, зорлық-зомбылыққа, басқа да қатыгез немесе адамның ар-намысын қорлайтын әрекеттер мен жазалау түрлеріне қарсы мәселелер жөніндегі нормаларын қолдану туралы» 2009 жылғы 28 желтоқсандағы № 7 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2011 жылғы 21 сәуірдегі № 1, 2017 жылғы 31 наурыздағы № 3, 2020 жылғы 24 қаңтардағы № 2, 2020 жылғы 11 желтоқсандағы № 6 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) мынадай мазмұндағы 15-2, 15-3-тармақтармен толықтырылсын:

«15-2. Конвенцияның 16-бабының ережелерін іске асыру мақсатында қатыгез немесе адамның ар-намысын қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлерінің әрбір фактісіне құқықтық баға берілуге тиіс. Мұндай әрекеттер ҚК-нің 146-бабында көрсетілген мақсаттарға қол жеткізу үшін емес, өзге де уәждермен жасалған және азаптаудың анықтамасына жатпайтын

жағдайларда, онда кінәлі адам негіздер болған кезде ҚК-нің Ерекше бөлігінің тиісті баптары бойынша жауаптылыққа тартылады.

15-3. Қылмыстық іс бойынша қылмыстық процеске тартылған адамның адамгершілік қадір-қасиетін қорлайтын және қылмыстық құқық бұзушылық құрамын құрамайтын заңсыз әрекеттерді қылмыстық қудалау органының жасау фактісі анықталған кезде соттар прокурордың тиісті шаралар қабылдауы туралы жекеше қаулы шығаруға міндетті.»;

2) 16-тармақта:

«жеңіл,» деген сөз алып тасталсын;

«108» деген цифрлар алып тасталсын;

3) 21-тармақ мынадай мазмұндағы үшінші, төртінші абзацтармен толықтырылсын:

«Қылмыстық процесті жүргізуші орган жәбірленушіге азаптауға байланысты қылмыстар бойынша ҚПК-нің 71-бабы алтыншы бөлігінің 23) тармағына және «Жәбірленушілерге өтемақы қоры туралы» Қазақстан Республикасының 2018 жылғы 10 қаңтардағы № 131-VI Заңының (бұдан әрі – Қор туралы заң) 6-бабы 1-тармағының 1) тармақшасына сәйкес өтемақы алу құқығын түсіндіруге міндетті.

Қор туралы заңның 11-бабының 1-тармағына сәйкес прокуратура органдары жәбірленушілерге өтемақы ретінде төленген ақшаны кінәлі адамдардан өтетіп алу жөніндегі регрестік талаптарды қояды.»;

3. «Адамды саудаға салғаны үшін жауапкершілік анықтайтын заңнаманы қолдану тәжірибесі туралы» 2012 жылғы 29 желтоқсандағы № 7 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2017 жылғы 31 наурыздағы № 3, 2020 жылғы 11 желтоқсандағы № 6 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) осы нормативтік қаулының бүкіл мәтіні бойынша «оны пайдалану», «сондай-ақ пайдалану», «пайдаланудың арнайы», «көзделген пайдаланудың», «пайдаланудың басқа да нысандары», «адамды пайдалану», «пайдалану мақсатынсыз», «сексуалдық пайдалану», «пайдалану нысандарының», «Адамды пайдалану», «еңбегін пайдалану», «одан әрі пайдалану», «пайдалану барысында», «Пайдалану», «саудаға салу кезінде пайдалану», «оны пайдалануды», «пайдаланатын», «жәбірленушіні пайдалануға», «пайдалануға келісімі», «оны пайдалануға» деген сөздер тиісінше «оны қанау», «сондай-ақ қанау», «қанаудың арнайы», «көзделген қанаудың», «қанаудың басқа да нысандары», «адамды қанау», «қанау мақсатынсыз», «сексуалдық қанау», «қанау нысандарының», «Адамды қанау», «еңбегін қанау», «одан әрі қанау», «қанау барысында», «Қанау», «саудаға салу кезінде қанау», «оны қанауды», «қанайтын», «жәбірленушіні қанауға», «қанауға келісімі», «оны қанауға» деген сөздермен ауыстырылсын, орыс тіліндегі мәтін өзгермейді;

2) 1-тармақтағы екінші абзац алып тасталсын;

3) 2-тармақта:

бірінші абзацтағы «ҚК» деген сөздер «Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚК)» деген сөздермен ауыстырылсын;
төртінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«Жәбірленушіні азғырып көндіру, тасымалдау, беру, жасыру, алу, сонымен қатар ҚК-нің 128, 135-баптарында көзделген өзге де іс-әрекеттерді жасау кезінде адамды қанау мақсаты міндетті белгі болып табылады. Адам саудасының құрамы формальды болып табылады және адамға қатысты нақты сатып алу-сату, өзге де мәмілелердің жасалған кезден бастап аяқталды деп есептеледі.»;

жетінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«Адамды азғырып көндіру, тасымалдау, беру, жасыру, алу және ҚК-нің 128,135-баптарында көзделген өзге де іс-әрекеттерді жасау кезінде қылмыстың субъективті жағы тікелей пиғылмен сипатталады, ал қылмыстың мақсаты адамды қанау болып табылады.»;

мынадай мазмұндағы сегізінші абзацпен толықтырылсын:

«Қылмыстарды жасау тәсілдері – күш қолдану, оны қолдану қатерін төндіру, ұрлау, нұқсан келтіретін мәліметтерді, фото-, бейнематериалдарды тарату қатерін төндіру, бопсалау, параға сатып алу, алдау, билікті теріс пайдалану, материалдық немесе өзге де тәуелділікті пайдалану, жеке басы, отбасы жағдайларын қасақана ауырлату және тағы сол сияқты болуы мүмкін.»;

4) 5-тармақтың екінші абзацындағы «тарту оны» деген сөз «тарту осы адамды» деген сөздермен ауыстырылсын;

5) 8-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«8. Адамды кейін қанау мақсатымен жасыру деп жәбірленушіні тасымалдау, беру, сатып алу-сату, басқа да мәмілелер жасасу үшін қолайлы сәт басталғанға дейін құқық қорғау органдарынан, туыстары мен басқа адамдардан жасыруды (мысалы, арнайы үй-жайларда жасыру, еркін жүруіне кедергі келтіру, дәрі-дәрмекпен физикалық немесе психикалық белсенділігін төмендету) түсінген жөн. Жасыру жәбірленушінің өзін жасырумен қатар оны табуды қиындататын өзге де іс-әрекеттерден (құжаттарын, сыртқы бейнесін өзгерту және тағы басқалар) байқалуы мүмкін.»;

6) 9-тармақта:

мынадай мазмұндағы екінші абзацпен толықтырылсын:

«Адам саудасына байланысты істерді қарау кезінде Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы 2000 жылғы 15 қарашада қабылдаған Біріккен Ұлттар Ұйымының Трансұлттық ұйымдасқан қылмысқа қарсы конвенциясын толықтыратын Адамдарды, әсіресе әйелдер мен балаларды сатудың алдын алу мен жолын кесу және ол үшін жазалау туралы хаттама Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 4 маусымдағы № 37-IV Заңымен ратификацияланғанын ескеру қажет.»;

екінші және үшінші абзацтар тиісінше үшінші және төртінші абзацтар болып есептелсін;

мынадай мазмұндағы бесінші абзацпен толықтырылсын:

«ҚК-нің 135-бабы бойынша қылмыстық жауаптылыққа тарту үшін жоспарланған қанауға кәмелетке толмаған жәбірленушінің келісімі назарға алынбайды.»;

7) мынадай мазмұндағы 9-1, 9-2-тармақтармен толықтырылсын:

«9-1. Клиенттер іздестіруді, сатып алу-сату, айырбас шарттарын және басқа да мәмілелерді жасасу үшін сауда-саттық ұйымдастыруды, оның ішінде телекоммуникация желілерін және тағы сол сияқтыны пайдалана отырып ұйымдастыруды адамды қанау мақсатындағы өзге де іс-әрекеттер деп түсінген жөн.

9-2. Адам саудасына байланысты қылмыстық құқық бұзушылықтарға қарағанда, ҚК-нің 152, 153, 156, 395-баптарында көзделген әрекеттер үшін қылмыстық жауаптылық жұмыс беруші мен қызметкердің арасында еңбек құқық қатынастары орын алған және адамды қанау мақсаты болмаған кезде туындайды.»;

8) 10-тармақта:

екінші абзацтағы «ҚК-нің 12-бабының» деген сөздер «ҚК-нің 13-бабының» деген сөздермен ауыстырылсын;

мынадай мазмұндағы төртінші абзацпен толықтырылсын:

«Жеңгетайлық жезөкшелікке жәрдемдесу арқылы пайда түсіріп, жыныстық қызмет көрсететін адаммен келісімге келу негізінде жүзеге асырылады.»;

9) 11-тармақта:

бірінші абзацтағы «Соттар» деген сөз «Қылмыстық процесті жүргізуші органдар» деген сөздермен ауыстырылсын;

үшінші абзацтағы «олар» деген сөз «қылмыстық процесті жүргізуші органдар» деген сөздермен ауыстырылсын;

төртінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«Жәбірленушілер адам саудасы объектілері ретінде болған жағдайда немесе соның салдарынан қылмыстық және әкімшілік құқық бұзушылықтарды құрайтын әрекеттерді жасағаны үшін ҚК-нің 23, 32, 33, 34, 36, 37-баптарында және Қазақстан Республикасы Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің 741-бабы бірінші бөлігінің 11) тармақшасында көзделген негіздер болған кезде (мысалы, заңсыз көші-қон, Қазақстан Республикасының мемлекеттік шекарасын қасақана кесіп өткені, елден шығарып жіберу туралы шешімді орындамағаны, елде болу ережесін бұзғаны, жалған құжаттарды пайдаланғаны, еңбек қызметін заңсыз жүзеге асырғаны және тағы сол сияқты үшін) жауаптылыққа тартуға жатпайды.»;

10) мынадай мазмұндағы 17-1-тармақпен толықтырылсын:

«17-1. Адам саудасын ҚК-нің 394-бабында көзделген заңсыз көші-қонды ұйымдастыру құрамынан ажырату керек.

Заңсыз көші-қонды ұйымдастырудың мақсаты адамдарды немесе жеке адамды заңсыз өткізу, ал адам саудасының мақсаты адамды қанау болып табылады.

Адам саудасы мемлекеттік шекарадан өтумен міндетті түрде байланысты бола бермейді. Ол бір мемлекеттің шегінде жүзеге асырылуы мүмкін.

Заңсыз көші-қонды ұйымдастыру кезінде басқа адамдарды мемлекеттік шекара арқылы заңсыз өткізуді жүзеге асыратын адам мен өткізілетін жеке тұлғаның арасындағы мәміле өз мақсатына жеткеннен кейін тоқтатылады. Ал адам саудасы сауда құрбанын жеке басының бостандығынан айырумен, оны бағындырумен байланысты. Мұндай мәміле адам саудасы басталатын межелі жерге келгеннен кейін де тоқтатылмайды.»;

4. «Қылмыстық жаза тағайындаудың кейбір мәселелері туралы» 2015 жылғы 25 маусымдағы № 4 (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2017 жылғы 22 желтоқсандағы №13, 2020 жылғы 11 желтоқсандағы № 6 нормативтік қаулыларымен енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен):

1) 4-тармақтағы үшінші абзац мынадай мазмұндағы екінші сөйлеммен толықтырылсын:

«Сонымен қатар, егер адам қылмыстық әрекетті ұйымдастырушы деп танылса, қылмыстық құқық бұзушылық жасаудағы ерекше белсенді рөл ауырлататын мән-жай деп танылуы мүмкін емес.»;

2) 6-тармақтағы екінші абзац мынадай мазмұндағы үшінші сөйлеммен толықтырылсын:

«Сот үкімімен тағайындалған жазаны өтеуден жалтарған жағдайда жазаны ауыстыру туралы мәселені шешкен кезде де адамға тыйым салынған жазаны қолдануға жол берілмейді.»;

3) 7-тармақ мынадай мазмұндағы алтыншы абзацпен толықтырылсын:

«Үкімді орындау тәртібімен, оның ішінде төленбеген айыппұлды бас бостандығынан айырумен ауыстыру кезінде ҚК-нің 55-бабы төртінші бөлігінің қағидаларын қолдануға жол берілмейді.»;

алтыншы, жетінші, сегізінші және тоғызыншы абзацтар тиісінше жетінші, сегізінші, тоғызыншы және оныншы абзацтар болып есептелсін;

4) 9-1-тармақта екінші абзац мынадай редакцияда жазылсын:

«Адам ҚК-нің 63-бабы қолданылып, шартты түрде бас бостандығынан айыруға сотталған кезде үкім заңды күшіне енгенге дейін оны қамауда, ұйқамақта ұстау уақыты ҚК-нің 62-бабы үшінші және төртінші бөліктерінің қағидалары бойынша ол нақты бас бостандығынан айыруға сотталған жағдайда жазасын өтеуге жататын қылмыстық-атқару жүйесі мекемесінің түрі ескеріле отырып, жазаны өтеу мерзіміне есептеледі.»;

5) 10-тармақтың үшінші абзацындағы «күзетке» деген сөзден кейін «, ұйқамаққа» деген сөзбен толықтырылсын;

б) мынадай мазмұндағы 10-1-тармақпен толықтырылсын:

«10-1. ҚК-нің 44-бабының мағынасы бойынша бас бостандығын шектеу түріндегі жаза пробациялық бақылауды белгілеуден және жүзеге асырудан тұрады. Осыған байланысты пробациялық бақылау мерзімі тағайындалатын жазаның мерзіміне сәйкес келуі тиіс.

Сонымен қатар ҚК-нің 44-бабы мәжбүрлі еңбекке тартудың - жыл сайын жүз сағат мерзімін белгілейді. Осы мерзімді ұлғайтуға немесе төмендетуге жол берілмейді.

Бас бостандығын шектеуді бір жылдан кем немесе жылдары толмаған мерзімге тағайындаған кезде мәжбүрлі еңбек уақыты еңбекке тартудың жыл сайынғы мерзіміне (жүз сағат) қатысты жаза мерзіміне пропорционалды есептеледі.»;

7) 12-тармақ мынадай мазмұндағы төртінші абзацпен толықтырылсын:

«Бұл ретте, егер адам негізгі жазадан ғана босатылып, қосымша жазадан босатылмаса, осы қылмысты жасау бұрынғы сотталғандығын өтейтін мерзімнің өтуін үзеді. Сотталғандықты өтеу мерзімі соңғы қылмысты жасағаны үшін қосымша жазаны өтегеннен кейін жаңадан есептеледі. Рақымшылық актісінің негізінде қылмыстық қудалау тоқтатылған қылмысты жасау бұрынғы сотталғандықты өтеу мерзімінің өтуін үзбейді.»;

төртінші, бесінші, алтыншы, жетінші, сегізінші және тоғызыншы абзацтар тиісінше бесінші, алтыншы, жетінші, сегізінші, тоғызыншы және оныншы абзацтар болып есептелсін;

8) 16-тармақтың бесінші абзацы мынадай редакцияда жазылсын:

«бас бостандығын шектеуге, қоғамдық жұмыстарға, түзеу жұмыстарына тартылуға не айыппұл салуға сотталған кезде, егер жаңадан жасалған қылмыс үшін бұлтартпау шарасы таңдалмаса не бас бостандығын шектеумен байланысты емес бұлтартпау шарасы таңдалса – өтелмеген жаза үкім шығарылған күні анықталады. Алдыңғы үкім бойынша жазаны толық өтеген жағдайда ҚК-нің 60-бабының қағидалары қолданылмайды. Жаңадан жасалған қылмыс үшін күзетпен ұстау не ұйқамақ түріндегі бұлтартпау шарасы таңдалған кезде бұлтартпау шарасын таңдау сәтінде қалған мерзімді жазаның өтелмеген бөлігі деп есептеу керек.»;

9) 17-тармақта:

үшінші абзацтағы «айыруға» деген сөзден кейін «немесе бас бостандығын шектеуге» деген сөздермен толықтырылсын;

мынадай мазмұндағы бесінші абзацпен толықтырылсын:

«ҚК-нің 58-бабы алтыншы бөлігінің қағидаларымен қылмыстық құқық бұзушылықтардың жиынтығы бойынша немесе үкімдердің жиынтығы бойынша жазаны тағайындау кезінде рақымшылық жасау актісі

қабылданғанға дейін қылмыстық құқық бұзушылық жасаған адамдарға аталған актіні қолдану мәселесін талқылаған жөн. Бұл ретте рақымшылық жасау актісінің ережелері ол қолданылғаннан кейін қайтадан қасақана қылмыстар жасаған адамдарға, егер бұл туралы актінің өзінде көрсетілсе, қолданылмайтынын ескеру қажет.»;

10) 22-тармақта:

екінші абзац мынадай мазмұндағы төртінші сөйлеммен толықтырылсын:

«Кәмелетке толмаған жаста қылмыс жасаған адамдарға белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыру тағайындалмайды.»;

мынадай мазмұндағы бесінші абзацпен толықтырылсын:

«ҚК-нің 50-тармағында көзделген экстремистік қылмыстар жасағаны үшін қосымша жаза тағайындау кезінде сотталған адам айналысу құқығынан айырылатын қызмет түрі нақты көрсетілуі тиіс (мысалы, саяси партиялардың, саяси қоғамдық бірлестіктер мен қозғалыстардың құрылуына, мүшелігіне, жұмысына қатысуға байланысты қызмет).»;

бесінші және алтыншы абзацтар тиісінше алтыншы және жетінші абзацтар болып есептелсін.

2. Қазақстан Республикасы Конституциясының 4-бабына сәйкес осы нормативтік қаулы қолданыстағы құқық құрамына қосылады, жалпыға бірдей міндетті болып табылады және алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының Төрағасы**

Ж.Асанов

**Қазақстан Республикасы
Жоғарғы Сотының судьясы,
жалпы отырыс хатшысы**

Г.Әлмағамбетова

**НОРМАТИВНОЕ ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 3
ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

8 декабря 2021 года

город Нур-Султан

О внесении изменений и дополнений в некоторые нормативные постановления Верховного Суда Республики Казахстан по уголовному и уголовно-процессуальному законодательству

1. Внести изменения и дополнения в следующие нормативные постановления Верховного Суда Республики Казахстан:

1. «О некоторых вопросах применения законодательства о судебной власти в Республике Казахстан» от 14 мая 1998 года № 1 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 22 декабря 2008 года № 8, 30 декабря 2011 года № 5, 24 декабря 2014 года № 3, 31 марта 2017 года № 2):

1) по всему тексту вносятся изменения на казахском языке, текст на русском языке не меняется;

2. «О применении норм уголовного и уголовно-процессуального законодательства по вопросам соблюдения личной свободы и неприкосновенности достоинства человека, противодействия пыткам, насилию, другим жестоким или унижающим человеческое достоинство видам обращения и наказания» от 28 декабря 2009 года № 7 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 21 апреля 2011 года № 1, 31 марта 2017 года № 3, 24 января 2020 года № 2, 11 декабря 2020 года № 6):

1) дополнить пунктами 15-2, 15-3 следующего содержания:

«15-2. В целях реализации положений статьи 16 Конвенции каждому факту жестокого или унижающего человеческое достоинство видам обращения и наказания должна быть дана правовая оценка. В тех случаях, когда такие действия были совершены не для достижения целей, указанных в статье 146 УК, а по иным мотивам и не подпадают под определение пытки, то виновное лицо при наличии оснований подлежит ответственности по соответствующим статьям Особенной части УК.

15-3. При установлении по уголовному делу факта совершения органом уголовного преследования незаконных действий, унижающих человеческое достоинство лица, вовлеченного в уголовный процесс, и не образующих состав уголовного правонарушения, суд обязан вынести частное постановление о принятии прокурором соответствующих мер.»;

2) в пункте 16:

цифры «, 108» исключить;

слово «легкий,» исключить;

3) пункт 21 дополнить абзацами третьим, четвертым следующего содержания:

«Орган, ведущий уголовный процесс, обязан разъяснить потерпевшему по преступлениям, связанным с пытками, его право на получение компенсации в соответствии с пунктом 23) части шестой статьи 71 УПК и подпунктом 1) пункта 1 статьи 6 Закона Республики Казахстан от 10 января 2018 года № 131-VI «О Фонде компенсации потерпевшим» (далее – Закон о Фонде).

В соответствии с пунктом 1 статьи 11 Закона о Фонде органами прокуратуры предъявляются регрессные иски требования с виновных лиц по возмещению денег, выплаченных потерпевшим в качестве компенсации.»;

3. «О практике применения законодательства, устанавливающего ответственность за торговлю людьми» от 29 декабря 2012 года № 7 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 31 марта 2017 года № 3, от 11 декабря 2020 года № 6):

1) по всему тексту вносятся изменения на казахском языке, текст на русском языке не меняется;

2) в пункте 1 абзац второй исключить;

3) в пункте 2:

в абзаце первом слова «и 135 УК» заменить словами «и 135 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК)»;

абзац четвертый изложить в следующей редакции:

«Цель эксплуатации человека является обязательным признаком при вербовке, перевозке, передаче, укрывательстве, получении потерпевшего, а также в иных деяниях, предусмотренных статьями 128, 135 УК. Состав торговли людьми является формальным и считается оконченным с момента фактической купли-продажи, иных сделок в отношении человека.»;

абзац седьмой изложить в следующей редакции:

«При совершении вербовки, перевозки, передачи, укрывательства, получения человека и иных действий, предусмотренных статьями 128, 135 УК, субъективная сторона преступления характеризуется прямым умыслом, а целью преступления является эксплуатация человека.»;

дополнить абзацем восьмым следующего содержания:

«Способами совершения преступлений могут выступать применение насилия, угроза его применения, похищение, угроза распространения порочащих сведений, фото-, видеоматериалов, шантаж, подкуп, обман, злоупотребление властью, использование материальной или

иной зависимости, умышленное создание тяжелых личных, семейных обстоятельств и тому подобное.»;

4) в пункте 5 в абзаце втором слово «ее» заменить словами «данное лицо»;

5) пункт 8 изложить в следующей редакции:

«8. Под укрывательством лица с целью последующей эксплуатации следует понимать сокрытие потерпевшего от правоохранительных органов, родственников и других лиц до наступления благоприятного момента для совершения перевозки, передачи, купли-продажи, других сделок, (например, утаивание в специальных помещениях, воспрепятствование свободному передвижению, медикаментозное подавление физической или психической активности). Укрывательство может выражаться не только в физическом сокрытии потерпевшего, но и в иных действиях, затрудняющих обнаружение потерпевшего (изменение документов, внешности и так далее).»;

6) в пункте 9:

дополнить абзацем вторым следующего содержания:

«При рассмотрении дел, связанных с торговлей людьми, необходимо учитывать, что Законом Республики Казахстан от 4 июня 2008 года № 37-IV ратифицирован Протокол о предупреждении и пресечении торговли людьми, особенно женщинами и детьми, и наказании за нее, дополняющий Конвенцию Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности, принятую Генеральной Ассамблеей Организации Объединенных Наций 15 ноября 2000 года.»;

абзацы второй и третий считать соответственно абзацами третьим и четвертым;

дополнить абзацем пятым следующего содержания:

«Согласие несовершеннолетнего потерпевшего на запланированную эксплуатацию для привлечения к уголовной ответственности по статье 135 УК во внимание не принимается.»;

7) дополнить пунктами 9-1, 9-2 следующего содержания:

«9-1. Под иными деяниями в целях эксплуатации человека следует понимать приискание клиентов, организацию торгов для совершения купли-продажи, мены и других сделок, в том числе с использованием сетей телекоммуникаций, и тому подобное.

9-2. В отличие от уголовных правонарушений, связанных с торговлей людьми, уголовная ответственность за деяния, предусмотренные статьями 152, 153, 156, 395 УК, наступает, когда между работодателем и работником имеют место трудовые правоотношения и отсутствует цель эксплуатации человека.»;

8) в пункте 10:

в абзаце втором:

слова «статьи 12 УК» заменить словами «статьи 13 УК»;

дополнить абзацем четвертым следующего содержания:

«Сводничество осуществляется путем содействия проституции на основе достигнутого согласия с лицом, оказывающим сексуальные услуги, с извлечением выгоды.»;

9) в пункте 11:

в абзаце первом слово «суды» заменить словами «органы, ведущие уголовный процесс.»;

в абзаце третьем слово «они» заменить словами «органы, ведущие уголовный процесс.»;

абзац четвертый изложить в следующей редакции:

«Потерпевшие не подлежат ответственности за совершение ими в ходе или в результате нахождения в качестве объектов торговли людьми деяний, образующих уголовные и административные правонарушения, при наличии оснований, предусмотренных статьями 23, 32, 33, 34, 36, 37 УК и подпунктом 11) части первой статьи 741 Кодекса Республики Казахстан об административных правонарушениях (например, за незаконную миграцию, умышленное пересечение государственной границы Республики Казахстан, невыполнение решения о выдворении, нарушение правил пребывания в стране, использование поддельных документов, незаконное осуществление трудовой деятельности и тому подобное).»;

10) дополнить пунктом 17-1 следующего содержания:

«17-1. Следует отличать торговлю людьми от состава организации незаконной миграции, предусмотренного статьей 394 УК.

Целью организации незаконной миграции является незаконное перемещение людей или отдельного лица, а целью торговли людьми - эксплуатация человека.

Торговля людьми необязательно связана с пересечением государственной границы. Она может осуществляться в пределах одного государства.

При организации незаконной миграции сделка между тем, кто осуществляет незаконное перемещение других лиц через государственную границу, и перемещаемым физическим лицом прекращается по достижении своей цели. Торговля людьми же связана с утратой личной свободы жертвы торговли, ее подчинением. Такая сделка не прекращается по ее прибытии на место назначения, где начинается торговля человеком.»;

4. «О некоторых вопросах назначения уголовного наказания» от 25 июня 2015 года № 4 (с изменениями и дополнениями, внесенными нормативными постановлениями Верховного Суда Республики Казахстан от 22 декабря 2017 года № 13, от 11 декабря 2020 года № 6):

1) в пункте 4 абзац третий дополнить предложением вторым следующего содержания:

«Также не может быть признана отягчающим обстоятельством особо активная роль в совершении уголовного правонарушения, если лицо признано организатором деяния.»;

2) в пункте 6 абзац второй дополнить предложением третьим следующего содержания:

«Применение к лицу наказания, на которое установлен запрет, не допускается и в случае решения вопроса о замене наказания, назначенного приговором суда, при уклонении от его отбывания.»;

3) пункт 7 дополнить абзацем шестым следующего содержания:

«Применение правил части четвертой статьи 55 УК в порядке исполнения приговора, в том числе при замене неуплаченного штрафа лишением свободы, недопустимо.»;

абзацы шестой, седьмой, восьмой и девятый считать соответственно абзацами седьмым, восьмым, девятым и десятым;

4) в пункте 9-1 абзац второй изложить в следующей редакции:

«При осуждении лица к лишению свободы условно с применением статьи 63 УК время содержания его под стражей, домашним арестом до вступления приговора в законную силу засчитывается в срок отбывания наказания по правилам частей третьей и четвертой статьи 62 УК, с учетом вида учреждения уголовно-исполнительной системы, в котором ему подлежало отбывать наказание при условии его осуждения к реальному лишению свободы.»;

5) в пункте 10 в абзаце третьем после слов «нахождения лица под стражей» дополнить словами «, домашним арестом»;

6) дополнить пунктом 10-1 следующего содержания:

«10-1. По смыслу статьи 44 УК наказание в виде ограничения свободы состоит в установлении и осуществлении пробационного контроля. В связи с чем срок пробационного контроля должен совпадать со сроком назначаемого наказания.

Статья 44 УК также устанавливает срок привлечения к принудительному труду – сто часов ежегодно. Увеличение или снижение этого срока недопустимо.

При назначении ограничения свободы на срок менее одного года или неполного количества лет, время принудительного труда исчисляется пропорционально сроку наказания по отношению к ежегодному сроку привлечения к труду (ста часам).»;

7) пункт 12 дополнить абзацем четвертым следующего содержания:

«При этом, если лицо освобождено только от основного, но не от дополнительного наказания, совершение данного преступления прерывает течение срока, погашающего предыдущую судимость. Срок погашения судимости исчисляется заново после отбытия дополнительного наказания за последнее преступление. Совершение преступления, уголовное

преследование по которому прекращено на основании акта амнистии, не прерывает течение срока погашения предыдущей судимости.»;

абзацы четвертый, пятый, шестой, седьмой, восьмой и девятый считать соответственно абзацами пятым, шестым, седьмым, восьмым, девятым и десятым;

8) в пункте 16 абзац пятый изложить в следующей редакции:

«при осуждении к ограничению свободы, привлечению к общественным работам, исправительным работам либо штрафу, если за вновь совершенное преступление не избиралась мера пресечения либо избрана мера пресечения, не связанная с ограничением свободы – неотбытое наказание определяется по состоянию на день вынесения приговора. В случае полного отбытия наказания по предыдущему приговору правила статьи 60 УК не применяются. При избрании за вновь совершенное преступление меры пресечения в виде содержания под стражей либо домашнего ареста неотбытой частью наказания следует считать срок, оставшийся на момент избрания меры пресечения.»;

9) в пункте 17:

в абзаце третьем после слов «к лишению» дополнить словами «или ограничению»;

дополнить абзацем пятым следующего содержания:

«При назначении наказания по совокупности уголовных правонарушений по правилам части шестой статьи 58 УК или по совокупности приговоров следует обсуждать вопрос применения акта амнистии к лицам, совершившим уголовные правонарушения до принятия указанного акта. При этом необходимо учитывать, что положения акта амнистии не распространяются на лиц, вновь совершивших умышленные преступления после его применения, если об этом указано в самом акте.»;

10) в пункте 22:

абзац второй дополнить предложением четвертым следующего содержания:

«Лицам, совершившим преступление в несовершеннолетнем возрасте, пожизненное лишение права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью, не назначается.»;

дополнить абзацем пятым следующего содержания:

«При назначении за совершение экстремистских преступлений дополнительного наказания, предусмотренного статьей 50 УК, должен быть указан конкретный вид деятельности, права заниматься которой лишается осужденный (к примеру, деятельности, связанной с созданием, членством, участием в работе политических партий, политических общественных объединений и движений).»;

абзацы пятый и шестой считать соответственно абзацами шестым и седьмым.

2. Согласно статье 4 Конституции Республики Казахстан настоящее нормативное постановление включается в состав действующего права, является общеобязательным и вводится в действие со дня первого официального опубликования.

**Председатель Верховного Суда
Республики Казахстан**

Ж. Асанов

**Судья Верховного Суда
Республики Казахстан,
секретарь пленарного заседания**

Г.Альмагамбетова

**Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер
жөніндегі сот алқасының қаулыларынан үзінділер**

**Извлечения из постановлений судебной коллегии
по гражданским делам Верховного Суда Республики Казахстан**

**Споры о разделе общего
имущества супругов**

**Согласно пункту 3 статьи 38 Кодекса
Республики Казахстан «О браке (супружестве)
и семье» общие долги супругов при разделе общего
имущества супругов распределяются между ними
пропорционально присужденным им долям**

17 ноября 2021 года

№ 6001-21-00-3гп/472

Б. обратилась в суд с иском к К. о признании задолженности в сумме 1 745 591,19 тенге по кредитному договору в АО «К» (далее – Банк) общим долгом супругов и разделе невыплаченной суммы задолженности.

Решением Семейского городского суда от 17 мая 2021 года иск удовлетворен частично.

Признаны общим долгом Б. и К. обязательства по договору банковского займа № R3971814-001/CRD-6 от 24 октября 2015 года. Взысканы с ответчика в пользу истца расходы по государственной пошлине в сумме 1 459 тенге.

В части признания общим долгом обязательства по договору банковского займа № R3971814-001/CRD-2 от 10 января 2013 года и раздела невыплаченной суммы задолженности в иске отказано.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Восточно-Казахстанского областного суда от 21 июля 2021 года решение суда первой инстанции изменено, в удовлетворенной части иска отменено, вынесено новое решение об отказе в иске.

В остальной части решение суда оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила постановление апелляционной инстанции, оставив в силе решение суда первой инстанции по следующим основаниям.

Из материалов дела следует, что стороны состояли в зарегистрированном браке с 16 января 2013 года.

Решением Алматинского районного суда города Астана от 20 ноября 2017 года брак между супругами расторгнут.

В период брака Б. оформила в Банке договоры банковского займа (далее – Кредитный договор) - 10 января 2013 года на сумму 126 000 тенге; 25 мая 2014 года на сумму 43 482 тенге; 7 октября 2014 года на сумму 1 000 000 тенге; 21 ноября 2013 года на сумму 330 000 тенге; 24 октября 2015 года на сумму 1 000 000 тенге.

19 февраля 2016 года Кредитные договоры от 7 октября 2014 года и 24 октября 2015 года рефинансированы на сумму 776 995 тенге и 1 066 976 тенге.

По состоянию на 19 февраля 2021 года задолженность составила 1 749 829 тенге.

Истец подачу иска мотивировала тем, что кредиты оформила на свое имя под давлением со стороны ответчика, денежные средства израсходованы на нужды семьи, однако ответчик уклоняется от погашения займов.

В соответствии со статьей 33 Кодекса Республики Казахстан «О браке (супружестве) и семье» (далее – Кодекс) имущество, нажитое супругами во время брака, является их общей совместной собственностью.

Согласно пункту 3 статьи 38 Кодекса общие долги супругов при разделе общего имущества супругов распределяются между ними пропорционально присужденным им долям.

Пунктом 1 статьи 38 Кодекса, пунктом 2 статьи 221 Гражданского кодекса Республики Казахстан (далее – ГК) установлено, что при разделе общего имущества супругов и определении долей в этом имуществе доли каждого из супругов признаются равными, если иное не предусмотрено договором между ними.

Согласно пункту 2 статьи 44 Кодекса взыскание обращается на общее имущество супругов по общим обязательствам супругов, а также по обязательствам одного из супругов, если судом установлено, что все, полученное по обязательствам одним из супругов, было использовано на нужды семьи. При недостаточности этого имущества супруги несут по указанным обязательствам солидарную ответственность имуществом каждого из них.

Суд первой инстанции частично удовлетворил требования истца и признал задолженность по Кредитному договору от 24 октября 2015 года общим долгом супругов, законно мотивируя тем, что заемные средства получены истцом во время брака, израсходованы на нужды семьи.

Апелляционная коллегия согласилась с такими выводами суда первой инстанции.

Вместе с тем отменила решение в удовлетворенной части иска, считая требования истца при наличии непогашенной ссудной задолженности преждевременными, указывая, что при отсутствии согласия Банка на раздел кредитного обязательства распределение долга путем взыскания

задолженности по обязательствам одного из супругов с другого супруга, не являющегося стороной обязательства, нарушает права кредитора.

Указанные выводы апелляционной инстанции не соответствуют фактическим обстоятельствам дела, противоречат нормам материального и процессуального права.

В частности, судом апелляционной инстанции сделан неверный вывод о том, что признанием неисполненного обязательства по Кредитному договору общим долгом супругов судом первой инстанции фактически произведен перевод долга должника на другое лицо без согласия кредитора.

Апелляционной инстанцией не учтено, что в случае заключения одним из супругов договора займа или совершения иной сделки, связанной с возникновением долга, такой долг может быть признан общим при наличии обстоятельств, вытекающих из пункта 2 статьи 44 Кодекса.

При этом факт задолженности по договору займа не является препятствием для подачи иска о признании кредитного обязательства общим долгом супругов. Иной подход противоречил бы пункту 3 статьи 38 Кодекса, не устанавливающему такого условия.

Отсюда с учетом изложенного следует, что выводы апелляционной коллегии о преждевременности заявленного истцом требования не основаны на законе.

Материалами дела установлено и не оспаривается сторонами, что Кредитный договор от 24 октября 2015 года был оформлен на имя истца в период брака, по инициативе ответчика и в интересах семьи, полученные заемные денежные средства использованы на семейные нужды, в частности, для регистрации в маркетинговой компании.

В этой связи долговые обязательства истца по заключенному во время брака договору займа являются совместным долгом сторон по делу, и на него распространяется режим совместной собственности супругов.

Следовательно, ответчик должен нести равную ответственность по кредитно-долговым обязательствам, возникшим в браке, а обязанность по возврату долга является общим обязательством супругов.

При таких обстоятельствах выводы суда первой инстанции о признании задолженности по Кредитному договору общим долгом супругов являются законными и обоснованными.

Вместе с тем суд первой инстанции правильно не усмотрел оснований для удовлетворения иска Б. о разделе невыплаченной суммы задолженности, поскольку денежные обязательства по договору не прекращены, банковская задолженность не погашена.

Требования истца в указанной части являются необоснованными.

Раздел непогашенной задолженности освобождает заемщика от возврата половины суммы долга с процентами, фактически означает изменение условий договора и перевод долга на другое лицо без согласия

кредитора, что противоречит статье 348 ГК и влечет неблагоприятные последствия для Банка, рассчитывающего на исполнение истцом обязательства по возврату полученного займа в срок и в порядке, предусмотренном Кредитным договором.

Вместе с тем возникшие в период брака обязательства по заемным договорам, исполнение которых после прекращения брака лежит на одном из бывших супругов, могут быть компенсированы путем взыскания соответствующей доли фактически произведенных выплат по договору.

Тем самым истец вправе произвести раздел общих долговых обязательств после погашения задолженности перед Банком путем взыскания с ответчика половины суммы произведенных платежей по кредиту.

При таких обстоятельствах судебная коллегия пришла к выводу, что судом первой инстанции круг обстоятельств, имеющих значение для принятия по делу законного и обоснованного решения, определен полно, всесторонне, объективно, к спорным правоотношениям нормы материального законодательства применены правильно.

Правовые основания для отмены решения суда первой инстанции не имелись, в связи с этим обжалуемое постановление суда апелляционной инстанции отменено с оставлением в силе решения суда первой инстанции.

Споры о признании сделок недействительными

Согласно пункту 2 статьи 160 ГК недействительной может быть признана сделка, направленная на достижение других правовых последствий и прикрывающая иную волю всех ее участников. Тогда как в момент совершения оспариваемой сделки воля сторон была направлена на возникновение соответствующих дарению гражданских прав и обязанностей

24 ноября 2021 года

№ 6001-21-00-32п/480

Н. обратился в суд с иском к С., действующей как законный представитель несовершеннолетнего А., о признании договора дарения квартиры недействительным.

Решением Балхашского городского суда Карагандинской области от 22 декабря 2020 года исковые требования удовлетворены.

Признан недействительным договор дарения квартиры, расположенной по адресу: Карагандинская область, город Балхаш, улица Братьев Мусиных, дом 18, квартира № 33, заключенный 7 октября 2019 года

между Н. и С., действующей как законный представитель от имени несовершеннолетнего сына А.

Разрешен вопрос о судебных расходах.

Постановлением судебной коллегии по гражданским делам Карагандинского областного суда от 23 февраля 2021 года решение суда первой инстанции оставлено без изменения.

Судебная коллегия по гражданским делам Верховного Суда отменила судебные акты местных судов, вынесла новое решение об отказе в удовлетворении иска Н. о признании недействительным договора дарения квартиры по следующим основаниям.

Согласно статье 224 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан (далее – ГПК) и пункту 5 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 11 июля 2003 года № 5 «О судебном решении» решение суда должно быть законным и обоснованным.

Состоявшиеся по делу судебные акты приведенным требованиям закона не соответствуют.

Из материалов дела следует, что приговором Балхашского городского суда от 10 декабря 2019 года Н. признан виновным в совершении уголовного правонарушения, предусмотренного частью 3 статьи 345 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК), в нарушении правил дорожного движения или эксплуатации транспортных средств, повлекшим по неосторожности смерть И., и осужден к 2 годам 6 месяцам лишения свободы, условно.

В ходе досудебного расследования Н. по своему волеизъявлению, с целью возмещения материального ущерба и морального вреда семье погибшего, а также смягчения уголовного наказания подарил несовершеннолетнему сыну покойного А., 2016 года рождения, жилое помещение, расположенное по адресу: Карагандинская область, город Балхаш, улица Братьев Мусиных, дом 18, квартира № 33 (далее – спорная квартира), заключив договор дарения от 7 октября 2019 года с законным представителем одаряемого С.

Договор удостоверен частным нотариусом Г.

19 марта 2020 года С. обратилась с заявлением в АО «Страховая компания «С» об осуществлении страховой выплаты. Согласно платежному поручению № 59997 от 14 апреля 2020 года ей перечислены денежные средства в сумме 5 556 000 тенге.

Н. оспорил в суде договор дарения, указывая, что спорная квартира была передана ответчику на условиях прекращения уголовного дела и полной компенсации ущерба. Однако С. нарушила договоренность, обманула и ввела его в заблуждение, обратившись в страховую компанию,

получила денежную компенсацию, которая решением суда взыскана с него в регрессном порядке.

Правовыми основаниями заявленных требований истцом указаны положения пунктов 8 и 9 статьи 159 ГК.

Местные суды признали несостоятельными доводы истца о заключении договора под влиянием обмана или заблуждения относительно правовой природы сделки, имеющего существенное значение, поскольку истец подписал договор добровольно, понимая содержание, существенные условия и суть сделки. При заключении договора процедура его оформления соблюдена в полном объеме.

Получение С. страховой выплаты в интересах ребенка связано с наступлением страхового случая, предусмотренного договором страхования, и является ее правом.

Вместе с тем суды удовлетворили требования истца, мотивируя тем, что оспариваемый договор дарения между сторонами заключен с нарушением требования части 1 статьи 506 ГК, согласно которой по договору дарения одна сторона (даритель) безвозмездно передает другой стороне (одаряемому) вещь в собственность.

Согласно частям 1 и 2 статьи 384 ГК договор, по которому сторона должна получить плату или иное встречное предоставление за исполнение своих обязанностей, является возмездным. Безвозмездным признается договор, по которому одна сторона обязуется предоставить что-либо другой стороне без получения от нее платы или иного встречного предоставления.

Согласно части 1 статьи 506 ГК при наличии встречного обязательства договор дарения считается ничтожным. К такому договору применяются правила, предусмотренные пунктом 2 статьи 160 настоящего кодекса.

Исходя из смысла вышеуказанных норм, местные суды пришли к выводу о том, что безвозмездность является основным элементом и безусловным квалифицирующим признаком договора дарения, в связи с чем даритель при заключении договора не должен получать никакого встречного удовлетворения со стороны одаряемого.

Судами указано, что в действительности между сторонами имелись встречные обязательства, вытекающие из уголовного правоотношения, поскольку спорная квартира принята ответчиком в дар за примирение сторон ввиду виновного поведения истца, в качестве возмещения ущерба.

Отсутствие признака безвозмездности дарения подтверждается тем, что ответчик в тот же день написала заявление, адресованное в компетентные органы, о прекращении уголовного дела в отношении истца, отметив, что материальный и моральный вред возмещен, претензий к истцу не имеет, дальнейшего разбирательства не желает.

В этой связи суды пришли к выводу о недействительности договора дарения в силу прямого указания закона, ссылаясь на наличие встречного обязательства ответчика нотариально удостоверить заявление о примирении сторон в ходе досудебного расследования.

Однако указанные выводы местных судов судебная коллегия считает ошибочными, не основанными на норме закона.

В соответствии с частями 1 и 3 статьи 52 УК лицу, признанному виновным в совершении уголовного правонарушения, назначается справедливое наказание в пределах, установленных соответствующей статьей Особенной части настоящего Кодекса, и с учетом положений Общей части настоящего Кодекса. При назначении наказания учитываются в том числе обстоятельства, смягчающие и отягчающие ответственность и наказание.

На основании статьи 53 УК добровольное возмещение имущественного ущерба, причиненного в результате уголовного правонарушения, заглаживание морального и иного вреда, причиненного уголовным правонарушением, признается обстоятельством, смягчающим уголовную ответственность и наказание.

Статья 68 УК предусматривает освобождение виновного лица от уголовной ответственности, если оно примирилось с потерпевшим, в том числе в порядке медиации, и заладило причиненный вред.

В силу указанных правовых норм примирение должно сочетаться с заглаживанием виновным лицом причиненного потерпевшему вреда. Возмещение или устранение вреда должно быть адекватным причиненному вреду. Потерпевший может требовать как возмещения материального ущерба, так и компенсации морального вреда. Под заглаживанием вреда предполагается возмещение ущерба, а также иные меры, направленные на восстановление нарушенных в результате преступления прав и законных интересов потерпевшего. Способы заглаживания вины, а также размер возмещения вреда определяются самим потерпевшим.

По делу достоверно установлено, что договор дарения заключен по инициативе Н. с целью возмещения семье погибшего И. причиненного материального ущерба и морального вреда, для смягчения уголовного наказания.

Следовательно, действия истца, направленные на возмещение ущерба и заглаживание причиненного вреда в связи с совершенным преступлением, а также обращение С. с заявлением о прекращении уголовного преследования в отношении Н. ввиду возмещения вреда и отсутствия к нему претензий соответствуют установленным выше требованиям уголовного законодательства.

Факт заглаживания вины путем возмещения ущерба потерпевшему был учтен уголовным судом при вынесении приговора, в результате

Н. назначено мягкое наказание, с применением условного осуждения.

Таким образом, в рамках уголовного судопроизводства добровольное возмещение ущерба и заглаживание вреда, а также примирение сторон, подтверждением чему является заявление потерпевшей стороны, служат одним из условий освобождения виновного лица от уголовной ответственности либо применения судом более мягкого наказания.

В связи с этим выводы судебных инстанций о ничтожности договора дарения со ссылкой на встречные обязательства ответчика не обоснованы.

При таких обстоятельствах заслуживают внимания доводы ходатайства о том, что суды не ограничили пределы применения гражданского и уголовного законодательства, поскольку нормы статьи 506 ГК применимы в гражданско-правовых отношениях.

Кроме того, по основанию притворности (пункт 2 статьи 160 ГК) недействительной может быть признана сделка, направленная на достижение других правовых последствий и прикрывающая иную волю всех ее участников. Тогда как в момент совершения оспариваемой сделки воля сторон была направлена на возникновение соответствующих дарению гражданских прав и обязанностей. Доказательства, подтверждающие возмездный характер спорной сделки, отсутствуют.

Доводы стороны истца о том, что недвижимое имущество передано в дар как условие прекращения уголовного дела, безосновательны и учету не подлежат, поскольку освобождение лица от уголовной ответственности в связи с примирением с потерпевшим является правом компетентных органов.

Совокупность доказательств, представленных сторонами в ходе рассмотрения настоящего дела, свидетельствует о том, что правовых оснований для признания недействительным оспариваемого договора по доводам истца не усматривается.

Материалами дела установлено, что инициатором заключения договора дарения был истец, который в полной мере оценивал и осознавал природу и последствия сделки, его волеизъявление соответствовало содержанию и правовым последствиям заключаемой сделки.

При оформлении договора требования к форме, содержанию и волеизъявлению соблюдены, сторонами достигнуто соглашение по всем существенным условиям сделки, что подтверждается фактом подписания и нотариального удостоверения договора.

В соответствии со статьей 8 ГК осуществление гражданских прав не должно нарушать прав и охраняемых законодательством интересов других субъектов права. Граждане и юридические лица должны действовать при осуществлении принадлежащих им прав добросовестно, разумно и справедливо, соблюдая содержащиеся в законодательстве требования,

нравственные принципы общества. Не допускаются действия граждан, направленные на причинение вреда другому лицу, злоупотребление правом в иных формах, а также на осуществление права в противоречии с его назначением. В случае несоблюдения требований, предусмотренных пунктами 3-6 настоящей статьи, суд может отказать лицу в защите принадлежащего ему права.

По мнению судебной коллегии, истец при осуществлении принадлежащих ему прав действовал несправедливо, без соблюдения содержащихся в законодательстве требований и общепринятых нравственных принципов, его действия по оспариванию в судебном порядке договора дарения фактически направлены на причинение вреда другому лицу, злоупотребление правом, поэтому в защите принадлежащего ему права должно быть отказано.

**Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қылмыстық істер
жөніндегі сот алқасының қаулыларынан үзінділер**

**Извлечения из постановлений судебной коллегии по уголовным делам
Верховного Суда Республики Казахстан**

Назначение наказания

**В соответствии с пунктом 4) части 1 статьи 53 УК
наличие малолетних детей является обстоятельством,
смягчающим уголовную ответственность и наказание**

14 октября 2021 года

№ 2уп-272-21

Приговором специализированного межрайонного суда по делам несовершеннолетних Жамбылской области от 17 мая 2021 года:

С., ранее не судимый, осужден по части 1 статьи 122 УК к 1 году 6 месяцам лишения свободы в учреждении уголовно-исполнительной системы минимальной безопасности с пожизненным лишением права занимать должности в детских, в том числе детских медицинских организациях, а также заниматься деятельностью, связанной с несовершеннолетними лицами.

Взысканы с осужденного С. в доход государства процессуальные издержки в сумме 213 129 тенге, в Фонд компенсации потерпевшим» принудительный платеж - 43 755 тенге.

Приговором суда С. признан виновным в совершении действий сексуального характера с потерпевшим Э., не достигшим шестнадцатилетнего возраста.

Постановлением судебной коллегии по уголовным делам Жамбылского областного суда от 15 июня 2021 года приговор оставлен без изменения.

Исполняющий обязанности Генерального Прокурора Республики Казахстан в протесте, не оспаривая доказанность вины и квалификацию действий С., указывает на необходимость изменения судебных актов в части наказания.

По мнению прокурора, суд необоснованно признал смягчающим наказание осужденного обстоятельством признание им вины, несмотря на то, что осужденный признал вину лишь в суде. Судом не учтены характер и общественная опасность преступления, наступившие последствия в виде получения несовершеннолетним потерпевшим психологической травмы, также мнение самого несовершеннолетнего

потерпевшего, просившего назначить осужденному наказание в виде лишения свободы.

Согласно пункту 9) Закона Республики Казахстан от 30 декабря 2020 года № 393-VI ЗРК «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросу реализации отдельных положений Послания Главы государства народу Казахстана от 1 сентября 2020 года «Казахстан в новой реальности: время действий», в статье 122 абзац второй части первой дополнен словами «с пожизненным лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью».

Данный Закон официально опубликован 21 декабря 2020 года и введен в действие с 11 января 2021 года. Осужденным С. преступление совершено до внесения изменений и дополнений в часть 1 статьи 122 УК - 18 ноября 2020 года.

Считает, что суд, в нарушение требований части 3 статьи 6, назначив дополнительное наказание, ухудшил положение осужденного.

Прокурором поднимается вопрос об исключении смягчающим наказание С. обстоятельством признание им вины, назначении ему 4 лет лишения свободы с отбыванием в учреждении уголовно-исполнительной системы средней безопасности, отмене дополнительного наказания в виде пожизненного лишения права занимать должности в детских, в том числе в детских медицинских организациях, а также заниматься деятельностью, связанной с несовершеннолетними лицами.

Виновность С., кроме его признательных показаний, доказана показаниями несовершеннолетнего потерпевшего Э., его законного представителя, несовершеннолетнего Р., заключениями экспертиз и другими доказательствами, исследованными судом.

Как следует из заключения судебной психолого-психиатрической экспертизы, несовершеннолетний потерпевший Э. правильно воспринимал обстоятельства, имеющие значение для дела, может давать о них показания, патологической склонности к фантазированию и повышенной лжи у него не обнаружено.

Заключением судебной молекулярно-генетической экспертизы установлено, что в биологических наслоениях на марлевом тампоне, со смывов поверхности полового органа несовершеннолетнего потерпевшего Э. имеется ДНК двух лиц, принадлежащие осужденному С. и потерпевшему Э.

Таким образом, судебные инстанции, исследовав совокупность доказательств, пришли к правильному выводу о доказанности вины С. и квалификации его действий по части 1 статьи 122 УК.

Исполняющий обязанности Генерального Прокурора Республики Казахстан в протесте ставит вопрос об исключении из приговора

смягчающего наказание осужденного обстоятельства - признания вины, поскольку осужденный признал свою вину лишь в ходе судебного заседания, а не во время досудебного производства.

Однако уголовный закон для решения вопроса о смягчении уголовной ответственности и наказания не содержит требований о признании вины с момента досудебного производства.

Согласно разъяснениям пункта 17 нормативного постановления Верховного Суда от 20 апреля 2018 года за № 4 «О судебном приговоре», непризнание вины следует расценивать как способ защиты лица от предъявленного обвинения и в связи с этим он не должен учитываться в качестве обстоятельства, отрицательно характеризующего его личность.

В соответствии с требованиями статьи 77 Конституции Республики Казахстан никто не обязан давать показания против самого себя.

Как видно из материалов уголовного дела, С. в суде признал вину и дал подробные показания об обстоятельствах совершенного преступления.

Как следует из части 2 статьи 53 УК, разъяснений, содержащихся в пункте 4 нормативного постановления Верховного Суда от 25 июня 2015 года № 4 «О некоторых вопросах назначения уголовного наказания», разрешение вопроса о признании смягчающими ответственность обстоятельствами не ограничивается пределами обвинения и должно быть основано на фактических обстоятельствах дела, установленных в главном судебном разбирательстве.

Таким образом, для признания смягчающим уголовную ответственность и наказание осужденного обстоятельством - признание вины не имеет значения, в какой момент осужденный признал свою вину в инкриминируемом ему деянии: в ходе досудебного производства либо в суде. Законодателем такие ограничения не установлены.

Поэтому с указанными доводами прокурора нельзя согласиться.

Кроме того, материалами уголовного дела подтверждается, что у осужденного С. имеется малолетний ребенок – Ә., 23 августа 2013 года рождения (свидетельство о рождении от 3 сентября 2013 года № 3350336 о регистрации записи за № 10-190-13-0006552).

В соответствии с пунктом 4) части 1 статьи 53 УК наличие малолетних детей является обстоятельством, смягчающим уголовную ответственность и наказание, подлежащее признанию их таковыми в обязательном порядке.

В связи с этим наличие малолетнего ребенка у осужденного С. должно быть учтено как обстоятельство, смягчающее его наказание.

Отягчающие ответственность и наказание обстоятельства по делу не установлены.

Наличие смягчающих обстоятельств, не предусмотренных в качестве признака совершенного преступления, и отсутствие отягчающих обстоятельств, предусматривает назначение наказания по правилам пункта

1) части 2 статьи 55 УК (в редакции, действовавшей на момент совершения С. преступления, до внесенных изменений Законом от 30 декабря 2020 года), согласно которым при совершении преступления средней тяжести срок или размер основного вида наказания не может превышать максимального срока или размера, предусмотренного соответствующей статьей Особенной части настоящего Кодекса.

Указанные требования закона судом при назначении основного наказания соблюдены.

Судом учтено, что согласно части 3 статьи 11 УК совершенное преступление по характеру и степени общественной опасности законодателем отнесено к преступлению средней тяжести. Изучением личности С. установлено, что он ранее не судим, на иждивении имеет несовершеннолетнюю дочь Э., 4 августа 2004 года, малолетнюю дочь А., 23 августа 2013 года рождения. Судом также принято во внимание мнение несовершеннолетнего потерпевшего Э., высказанное им при его допросе в судебном заседании 23 апреля 2021 года о назначении осужденному наказания в виде лишения свободы, позиция потерпевшей стороны в судебном заседании 14 мая 2021 года при проведении прений о возмещении морального вреда и назначении нестрогого наказания осужденному.

Установив смягчающие ответственность и наказание осужденного обстоятельства и отсутствие отягчающих обстоятельств, при назначении основного наказания суд исходил из требований пункта 1) части 2 статьи 55 УК (в редакции от 27 декабря 2019 года). Так, поскольку санкция части 1 статьи 122 УК на момент совершенного С. преступления предусматривает наказание в виде ограничения свободы на срок до 5 лет либо лишение свободы на тот же срок, то согласно пункта 1) части 2 статьи 55 УК срок наказания не может превышать 2 лет 6 месяцев лишения свободы.

При таких обстоятельствах доводы протеста об увеличении срока лишения свободы С. до 4 лет не основаны на законе.

Вместе с тем судебными инстанциями допущена ошибка в применении норм материального права при назначении дополнительного наказания.

С. преступление совершено 18 ноября 2020 года.

Действовавшая на момент совершения им преступления редакция части 1 статьи 122 УК не предусматривала дополнительное наказание в виде пожизненного лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью, поэтому не может быть применена в отношении С.

Изменение в санкцию части 1 статьи 122 УК с включением указанного дополнительного наказания было внесено Законом от 30 декабря 2020 года № 393-VI ЗРК «О внесении изменений и дополнений в некоторые

законодательные акты Республики Казахстан по вопросу реализации отдельных положений Послания Главы государства народу Казахстана от 1 сентября 2020 года «Казахстан в новой реальности: время действий», введенным в действие с 11 января 2021 года.

В соответствии со статьей 6 УК закон, усиливающий ответственность или наказание, или иным образом ухудшающий положение лица, совершившего это деяние, обратной силы не имеет.

В связи с этим доводы протеста о незаконности назначения судом дополнительного наказания в виде пожизненного лишения права занимать должности в детских, в том числе детских медицинских организациях, а также заниматься деятельностью, связанной с несовершеннолетними лицами, являются обоснованными.

Вместе с тем, согласно части 3 статьи 50 УК, лишение права занимать определенную должность или заниматься определенной деятельностью может быть назначено и в случаях, не предусмотренных соответствующей статьёй Особенной части в качестве дополнительного наказания, если с учетом характера и степени общественной опасности совершенного деяния и личности виновного суд признает невозможным сохранение за ним права занимать определенные должности и заниматься определенной деятельностью.

В соответствии с частями 1, 2 статьи 50 УК (в редакции от 27 декабря 2019 года) суть лишения права занимать определенную должность или заниматься определенной деятельностью состоит в запрещении занимать определенные должности на государственной службе, в органах местного самоуправления, финансовых организациях либо заниматься определенной профессиональной или иной деятельностью и устанавливается на срок от одного года до десяти лет.

Материалами дела установлено, что С. оказывал консультативно-диагностическую помощь и стоматологические услуги несовершеннолетнему потерпевшему Э., не имея на то соответствующей лицензии.

В связи с этим судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан считает необходимым изменить назначенное С. дополнительное наказание в виде пожизненного лишения права занимать должности в детских, в том числе детских медицинских организациях, заниматься деятельностью, связанной с несовершеннолетними лицами, на лишение права занимать должности в детских, в том числе детских медицинских организациях, заниматься деятельностью, связанной с несовершеннолетними лицами, сроком на 10 (десять) лет.

Согласно пункту 5) части 1 статьи 485 УК основанием к пересмотру в кассационном порядке вступивших в законную силу судебных актов, указанных в части первой статьи 484 настоящего Кодекса, является

неправильное применение уголовного закона, повлекшее неверное назначение наказания.

На основании изложенного судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан изменила судебные акты местных судов в отношении С.

Признано смягчающим уголовную ответственность и наказание осужденного обстоятельством – наличие у него малолетнего ребенка Ә., 23 августа 2013 года рождения;

Дополнительное наказание в виде пожизненного лишения права занимать должности в детских, в том числе детских медицинских организациях, а также заниматься деятельностью, связанной с несовершеннолетними лицами, заменено на лишение права занимать должности в детских, в том числе детских медицинских организациях, а также заниматься деятельностью, связанной с несовершеннолетними лицами, сроком на 10 (десять) лет.

В остальной части судебные акты оставлены без изменения.

Протест исполняющего обязанности Генерального Прокурора Республики Казахстан удовлетворен частично.

Назначение вида исправительного учреждения

**Поскольку судимость подсудимого по приговору
суда не погашена, то в соответствии с пунктом 3) части
5 статьи 46 УК ему следует назначить отбытие наказания в виде
лишения свободы в учреждении уголовно-исполнительной системы
максимальной безопасности**

19 октября 2021

№ 2уп-257-21

Приговором суда № 2 города Костанай Костанайской области от 1 февраля 2021 года:

Л., ранее судимый:

1) 2 октября 2015 года по части 1 статьи 103 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее – УК) к 3 годам 6 месяцам ограничения свободы, постановлением суда от 13 декабря 2016 года №27-VI на основании пункта 2 статьи 4 Закона Республики Казахстан «Об амнистии в связи с двадцатипятилетием Независимости Республики Казахстан» от 13 декабря 2016 года неотбытая часть наказания сокращена на $\frac{1}{4}$, т.е. на 3 месяца 13 дней, постановлением Аулиекольского районного суда от 17 апреля

2018 года неотбытая часть наказания в виде ограничения свободы в виде 5 месяцев 2 дней заменена на лишение свободы;

2) 4 мая 2018 года по части 1 статьи 188 УК к 9 месяцам лишения свободы, на основании статьи 60 УК путем частичного сложения неотбытой части наказания по приговору суда от 2 октября 2015 года, окончательно к отбытию назначен 1 год лишения свободы в учреждении уголовно-исполнительной системы (далее по тексту – УУИС) средней безопасности, освобожден 16 апреля 2019 года по отбытию срока наказания;

3) 17 марта 2020 года по статье 273 УК - к 2 годам 6 месяцам ограничения свободы. Постановлением суда № 2 города Костанай от 20 июля 2020 года неотбытый срок наказания по приговору суда от 17 марта 2020 года в виде ограничения свободы сроком на 1 год 8 месяцев 28 дней заменен на лишение свободы на тот же срок с отбыванием в УУИС средней безопасности, взят под стражу в зале суда 20 июля 2020 года,

- осужден по части 1 статьи 200 УК к 1 году лишения свободы, по части 1 статьи 188 УК 1 году 6 месяцам лишения свободы, по пункту 1) части 2 статьи 191 УК к 3 годам лишения свободы.

На основании части 3 статьи 58 УК по совокупности уголовных правонарушений путем поглощения менее строго наказания более строгим окончательно назначено 3 года лишения свободы.

На основании статьи 60 УК по совокупности приговоров путем частичного присоединения неотбытой части наказания по приговору суда от 17 марта 2020 года окончательно к отбытию назначено 3 года 6 месяцев лишения свободы.

В соответствии с пунктом 2) части 5 статьи 46 УК отбывание лишения свободы назначено в УУИС средней безопасности.

Срок отбытия наказания исчислен с 1 февраля 2021 года.

Взысканы с Л. в пользу К. материальный ущерб в сумме 880 000 тенге и государственная пошлина в доход государства в размере 8 800 тенге; в пользу Ш. материальный ущерб в сумме 35 000 и государственная пошлина в доход государства в размере 350 тенге; в пользу Д. материальный ущерб в сумме 156 340 тенге и государственная пошлина в доход государства в размере 1 563 тенге; в пользу С. материальный ущерб в сумме 37 900 тенге и государственная пошлина в доход государства в размере 379 тенге.

Взыскан с Л. в Фонд компенсации потерпевшим принудительный платеж в размере 55 560 тенге и процессуальные издержки в доход государства в сумме 3 682 тенге.

В апелляционном порядке приговор не пересматривался.

Исполняющий обязанности Генерального Прокурора Республики Казахстан в протесте ставит вопрос об изменении приговора суда ввиду неправильного назначения отбывания наказания осужденному Л. в УУИС средней безопасности. На основании пункта 3) части 5 статьи

46 УК просит назначить Л. отбывание наказания в виде лишения свободы в УУИС максимальной безопасности, в остальной части приговор оставить без изменения.

Приговором суда Л. признан виновным в совершении неправомерного завладения автомобилем без цели хищения, в тайном хищении чужого имущества, в открытом хищении чужого имущества с применением насилия, не опасного для жизни и здоровья потерпевшей.

Выводы суда о виновности Л. в инкриминируемых ему деяниях при обстоятельствах, изложенных в описательно-мотивировочной части приговора, подтверждены доказательствами, взаимно согласующимися между собой.

Виновность Л. доказывается частично признательными показаниями самого осужденного Л., которые согласуются с показаниями потерпевших К., Ш., Д., С., свидетеля Б., протоколами предъявления личности для опознания, выемки, осмотра места происшествия, очной ставки, заключениями экспертов и другими материалами дела.

Действия Л. правильно квалифицированы по части 1 статьи 200, части 1 статьи 188, пункту 1) части 2 статьи 191 УК.

Наказание осужденному, назначенное с учетом требований статьи 52 УК, является справедливым.

Вместе с тем вид УУИС назначен Л. с нарушением требования уголовного закона.

Согласно пункту 6-1 нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 23 июня 2006 года «О судебной практике назначения видов учреждений уголовно-исполнительной системы лицам, осужденным к лишению свободы», применительно к пункту 3) части 5 статьи 46 УК под ранее отбывавшими лишение свободы понимаются лица, которые в прошлом по приговору суда, вступившему в законную силу, были осуждены к лишению свободы за совершение умышленного преступления и отбывали наказание в учреждениях уголовно-исполнительной системы, если эта судимость не была снята и не погашена в установленном законом порядке на момент совершения нового преступления.

Судебной коллегией установлено, что Л. ранее судим по приговору суда города Костанай от 4 мая 2018 года за умышленное преступление по части 1 статьи 188, статье 60 УК к 1 году лишения свободы и реально отбывал наказание.

Согласно пункту 3) части 3 статьи 79 УК судимость за преступление средней тяжести погашается по истечении 3 лет после отбытия наказания в местах лишения свободы.

Однако Л. до истечения срока погашения судимости по приговору от 4 мая 2018 года вновь совершил преступление 15 августа 2019 года, предусмотренное статьей 273 УК. Он был осужден приговором суда

от 17 марта 2020 года к 2 годам 6 месяцам ограничения свободы, что привело к прерыванию срока погашения судимости на основании части 8 статьи 79 УК.

Установлено, что Л. признан виновным по статьям УК, которые относятся к главе 6 УК.

Поскольку судимость Л. по приговору суда от 4 мая 2018 года не погашена, то в соответствии с пунктом 3) части 5 статьи 46 УК ему следует назначить отбытие наказания в виде лишения свободы в УУИС максимальной безопасности.

На основании изложенного судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда Республики Казахстан изменила приговор суда первой инстанции в отношении Л.

Отменено назначение Л. отбытия наказания в учреждении уголовно-исполнительной системы средней безопасности и назначено отбытие наказания в УУИС максимальной безопасности.

Приговор суда в остальной части оставлен без изменения.

Протест исполняющего обязанности Генерального Прокурора Республики Казахстан удовлетворен.

**Мемлекеттік сатып алу саласындағы
даулар бойынша сот практикасын қорыту**

Осы қорыту мемлекеттік сатып алу саласындағы даулар бойынша азаматтық істер бойынша сот практикасын зерделеу, осы санаттағы істерді қарау кезінде проблемалық мәселелерді анықтау, дауларды шешудің бірыңғай тәсілдерін қамтамасыз ету және құқықтық ұстанымды тұжырымдау мақсатында Жоғарғы Соттың 2021 жылғы бірінші жартыжылдыққа арналған жұмыс жоспарына сәйкес жүргізілді.

Жоғарғы Сот жергілікті соттардан келіп түскен мәселелерді, республика соттарынан сұратылған азаматтық істерді, сондай-ақ соттардың дайындаған облыстар бойынша сот практикасын қорытуды зерделеді.

Нормативтік-құқықтық база

Осы құқықтық қатынастарды реттейтін және қорытылатын санаттағы істерді қарау кезінде қолдануға жататын нормативтік құқықтық актілер:

- Қазақстан Республикасының Конституциясы;
- «Мемлекеттік сатып алу туралы» Қазақстан Республикасының Заңы (бұдан әрі - Заң);
- Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі (бұдан әрі - АК);
- Қазақстан Республикасының Азаматтық процесілік кодексі (бұдан әрі - АПК);
- Қазақстан Республикасының Бюджет кодексі;
- «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы» Қазақстан Республикасының Кодексі (бұдан әрі - Салық кодексі);
- «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы;
- «Құқықтық актілер туралы» Қазақстан Республикасының Заңы;
- Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2015 жылғы 11 желтоқсандағы № 648 бұйрығымен бекітілген Мемлекеттік сатып алуды жүзеге асыру қағидалары (бұдан әрі - Қағидалар);
- Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2020 жылғы 20 наурыздағы № 127 қаулысымен бекітілген Мемлекеттік сатып алудың арнайы тәртібі;
- Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 31 желтоқсандағы № 1200 қаулысымен бекітілген Ерекше тәртіпті қолдана отырып, мемлекеттік сатып алуды жүзеге асыру қағидалары;

- Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2015 жылғы 28 желтоқсандағы № 694 бұйрығымен бекітілген Мемлекеттік сатып алу саласында тізілімдерді қалыптастыру және жүргізу қағидалары;

- «Соттардың мемлекеттік сатып алу туралы заңнаманы қолдануы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2012 жылғы 14 желтоқсандағы № 5 нормативтік қаулысы;

сондай-ақ Қазақстан Республикасының басқа да нормативтік құқықтық актілері.

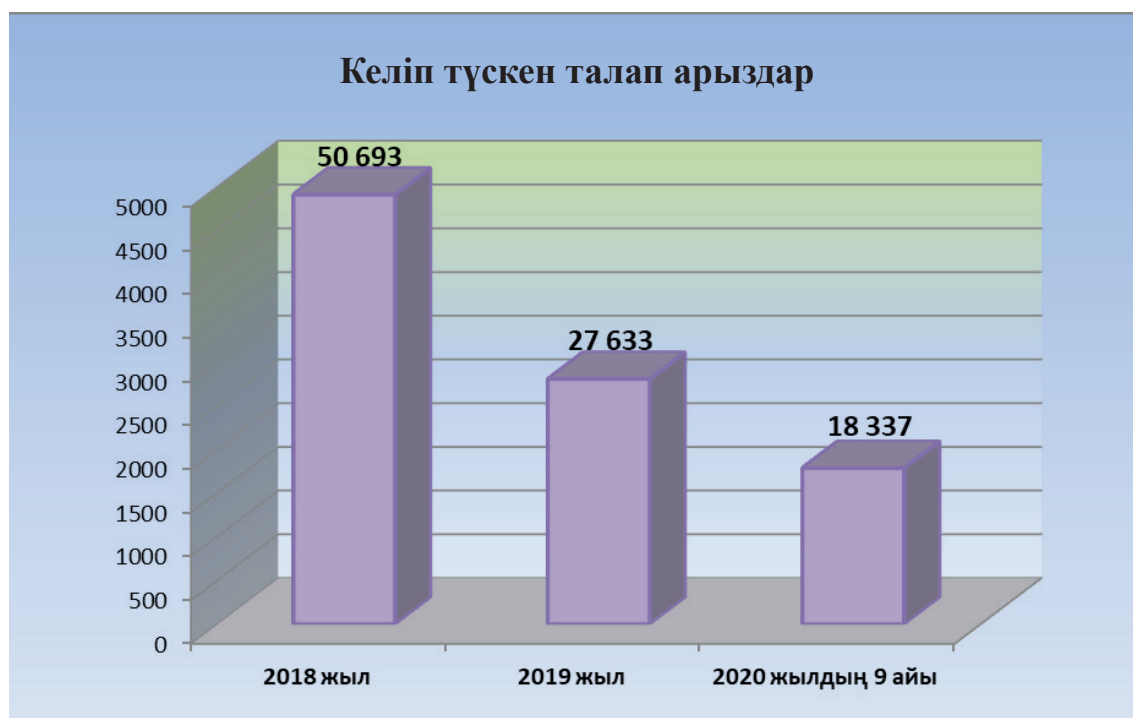
Статистикалық деректер

Қорыту жасалатын кезеңде осы санаттағы істерді қараудың саны мен сапасы туралы статистикалық деректер облыстардағы соттар ұсынған мәліметтер негізінде қалыптастырылды.

2018 жылдың талдау кезеңінде келіп түскен талап қою арыздарының саны 50 693 құрады, оның 90 - қабылдаудан бас тартылды, 733 - қайтарылды.

2019 жылы 27 633 талап қою арызы түсті (бұл 2018 жылға қарағанда 45,5%-ға аз), оның ішінде 196 қабылдаудан бас тартылды, 1 073 қайтарылды.

2020 жылдың 9 айында 18 337 талап қою арызы түсті (бұл 2018 жылмен салыстырғанда 63,8%-ға аз және 2019 жылмен салыстырғанда 33,6%-ға аз), оның ішінде 3 126 қабылдаудан бас тартылды, 936 қайтарылды.

2018 жылы барлығы 47 254 іс аяқталды, оның ішінде 44 643 шешім шығара отырып қаралды (*қанағаттандырылғаны - 31 199, бас тартылғаны*

- 13 444), 889 іс бойынша іс жүргізу тоқтатылды (*талап қоюдан бас тарту - 208, татуласу келісімі – 63, медиативтік келісім – 89, азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен қарауға жатпайтындар - 277*), соттылығы бойынша 206 іс жолданды, 1 516 іс қараусыз қалдырылды.

2019 жылы барлығы 29 565 іс аяқталды (бұл 2018 жылға қарағанда 37,4%-ға аз), оның ішінде 25 479 іс шешім шығарумен қаралды (*қанағаттандырылғаны - 17 557, бас тартылғаны - 7 922*), 1 545 іс бойынша іс жүргізу тоқтатылды (*талап қоюдан бас тарту - 193, татуласу келісімі – 119, медиативтік келісім – 130, азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен қарауға жатпайтындар - 273*), соттылығы бойынша 157 іс жіберілді, 2 375 іс қараусыз қалдырылды.

2020 жылғы 9 ай кезеңінде барлығы 14 412 іс аяқталды (бұл 2018 жылға қарағанда 69,5%-ға және 2019 жылға қарағанда 51,3%-ға аз), оның ішінде 10 474 іс шешім шығарумен қаралды (*қанағаттандырылғаны - 6 186, бас тартылған - 4 288*), 2 560 іс бойынша іс жүргізу тоқтатылды (*талап қоюдан бас тарту – 81, бітімгершілік келісім – 71, медиативтік келісім - 97, азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен қарауға жатпайтыны - 451*), соттылығы бойынша 70 іс жолданды, 1 308 іс қараусыз қалдырылды.

2018 жылы апелляциялық тәртіппен 2 337 іс қаралды, оның ішінде 153 сот актісінің күші жойылды, 156 - өзгертілді. Кассациялық тәртіппен 6 шешімнің күші жойылды, 4 шешім өзгертілді.

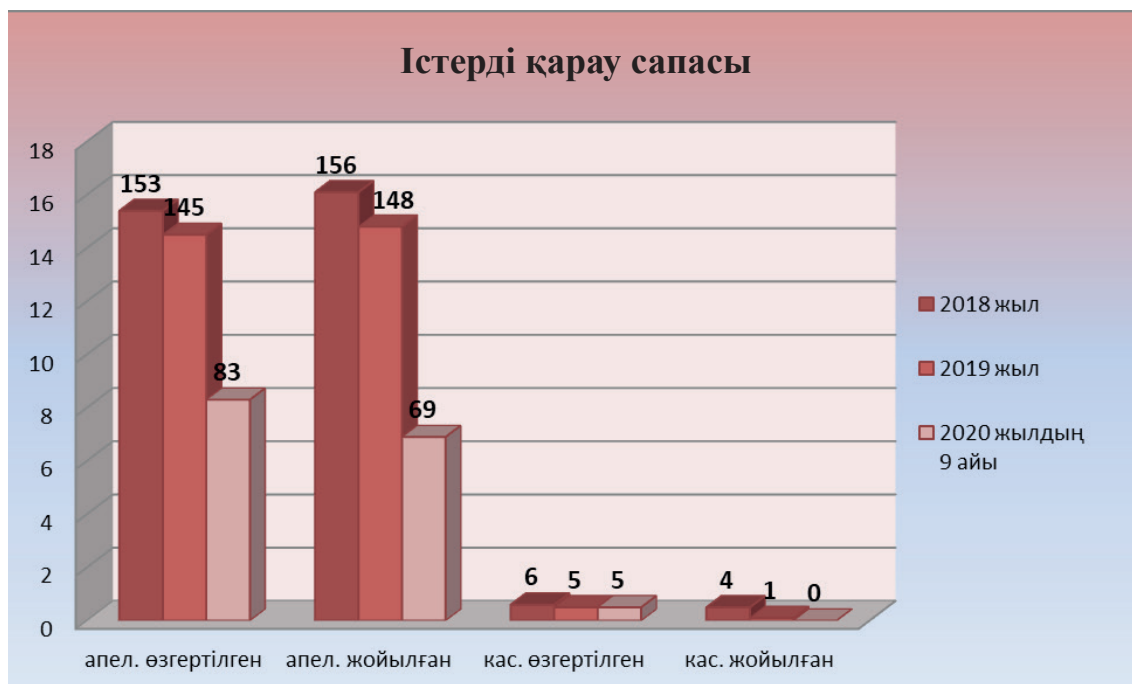
2019 жылы апелляциялық тәртіппен 2 239 іс қаралды (*бұл 2018 жылға қарағанда 4,2%-ға аз*), оның ішінде 145 сот актісінің (5,2%) – күші жойылды;

148 (5,1%) сот актiсi өзгертілді. Кассациялық тәртіппен 5 шешімнің күші жойылды, 1 - өзгертілді.

2020 жылдың 9 айында апелляциялық тәртіппен 1 128 іс қаралды (бұл 2018 жылға қарағанда 51,7%-ға және 2019 жылға қарағанда 49,6%-ға аз), оның ішінде 83 сот актiсiнiң (42,8%) күші жойылды, 69 - (53,4%) өзгертілді. Кассациялық тәртіппен 5 шешімнің күші жойылды.

Істі қарау сапасаның салыстырмалы талдаудағы көрінісі.

2018 жыл - 2020 жылдың 9 айы кезеңінде республика соттары көрсетілген санаттағы 91 231 істі қарады, оның ішінде істердің ең көп санын Нұр-Сұлтан, Алматы, Қарағанды қалаларының және Шығыс Қазақстан облысының соттары қарады.

Статистикалық деректерді талдау көрсеткендей, істердің негізгі бөлігін мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылар деп тану және тұрақсыздық айыбын өндіріп алу туралы даулар құраған.

Көрсетілген деректер қойылған талаптардың басым бөлігі негізді екенін айғақтайды.

Күші жойылған сот актiлерiнiң салыстырмалы түрде жоғары үлес салмағы Батыс Қазақстан облысында - 15,3%, Солтүстік Қазақстан облысында - 15,1%, Қостанай облысында - 11,9%, Шығыс Қазақстан облысында - 9,2% және Ақмола облысында - 9,1%.

Облыстық соттардан ең аз сот актiлерiнiң күші жойылғаны: Алматы облысында - 3,6%, Қызылорда облысында - 3,9%.

Сот актiлерiнiң күшін жою себептерiнiң бiрi – іс үшін маңызы бар мән-жайлар шеңберін дұрыс айқындамау болып табылады.

Соттылық және ведомстволық

АПК-нің 27-бабының 1-бөлігіне сәйкес мемлекеттік сатып алудан туындайтын даулар мамандандырылған ауданаралық экономикалық соттардың соттылығына жатады, өйткені оның тараптары заңды тұлға құрмай жеке кәсіпкерлік қызметін жүзеге асыратын жеке тұлғалар, заңды тұлғалар болып табылады.

АПК-нің 30-бабының 6-бөлігіне сәйкес орындалатын орны көрсетілген мемлекеттік сатып алу туралы шарттардан туындайтын талап қоюлар шарттың орындалатын орны бойынша да берілуі мүмкін.

АПК-нің 31-бабында айрықша соттылық негіздері қамтылған.

Сот практикасын зерделеу соттардың негізінен соттылық туралы қағидаларды сақтайтындығын көрсетті. Сонымен қатар соттылықты бұзудың жекелеген жағдайлары да кездеседі.

Мәселен, Атырау облыстық сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының 2020 жылғы 3 наурыздағы қаулысымен Атырау облысының мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының (бұдан әрі - МАЭС) шешімі Қызылорда облысының МАЭС қарауына беріле отырып, соттылық қағидаларының бұзылуына байланысты күші жойылды.

АПК-нің 31-бабының 4-бөлігіне сәйкес жүктерді, жолаушыларды немесе багажды тасымалдау шарттарынан туындайтын тасымалдаушыларға талап қоюлар тасымалдаушының (көлік ұйымының, жеке кәсіпкердің) орналасқан жері бойынша сотқа беріледі.

Заң шығарушы осы құқықтық қатынастарға балама немесе шарттық юрисдикцияның қолданылуын болдырмау мақсатында осы санат үшін ерекше юрисдикцияны белгіледі.

Сот алқасы жасалған шарттың мәні оқулықтарды, оқу-әдістемелік кешендерді тасымалдау болып табылатындығын анықтады.

Жауапкер «Т» ЖШС көлік ұйымы тасымалдаушы болып табылады, Қызылорда қаласы, Мәуленов көшесі, 26-үй мекенжайында орналасқан. Тиісінше талап тасымалдаушының орналасқан жері бойынша сотқа берілуі тиіс.

Басқа іс бойынша: 2019 жылғы 19 қарашада Солтүстік Қазақстан облысы МАЭС-тің ұйғарымымен «С» ЖШС-ның «Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрлігінің Су ресурстары комитеті» РММ-ге құжаттарды ұсынуды міндеттеу туралы талап қоюы бойынша азаматтық іс Нұр-Сұлтан қаласының МАЭС-ке соттылығы бойынша жіберілген. Сот жауапкер - Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрлігі Су ресурстары комитетінің орналасқан жері Нұр-Сұлтан қаласы, Есіл ауданы, Мәңгілік ел даңғылы, 8 екенін негізге алған.

Тиісінше іс Нұр-Сұлтан қаласының МАЭС-тің қарауына жатады.

Солтүстік Қазақстан облыстық сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының ұйғарымымен бірінші сатыдағы сот ұйғарымының күші жойылып, азаматтық іс мәні бойынша қарау үшін бірінші сатыдағы сотқа қайтарылды.

Алқа талап қою арызы мен іс материалдарына сәйкес «С» ЖШС жауапкерге 2019 жылғы 27 маусымдағы № 26 мемлекеттік сатып алу шарты бойынша «СҚО Есіл ауданындағы Үлкен Тораңғыл көлінде су өткізу илюзінің құрылысы» объектісі бойынша құрылыс-монтаж жұмыстарын орындауға қатысты міндеттемелерін орындамауына негізделген талапты қойғанын анықтады.

Яғни шартты орындау орны - СҚО Есіл ауданындағы Үлкен Тораңғыл көлі.

Апелляциялық сот алқасы АПК-нің 30-бабы 6-бөлігінің ережелеріне сілтеме жасай отырып, процесік заңмен аумақтық соттылықты таңдау талапкердің құқығына жататынын негіздеп көрсетті, осыған байланысты бірінші сатыдағы сотта істі жауапкердің орналасқан жері бойынша Нұр-Сұлтан қаласына соттың қарауына беруге негіз жоқ, өйткені істі іс жүргізуге қабылдау кезінде соттылық қағидаларын бұзуга жол берілмеген.

2016 жылғы 1 қаңтардан бастап күшіне енген мемлекеттік сатып алуды реттеу саласындағы Заңның маңызды жаңалығы мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізілімін қалыптастырудың жаңа тәртібін белгілейтін норма болып табылады.

Мәселен, Заңның 12-бабының 5-тармағына сәйкес 12-баптың 4-тармағының 2) тармақшасында көзделген мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың, атап айтқанда оларды жеңімпаз деп танығаннан кейін мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасасудан жалтарған өнім берушілердің тізілімі уәкілетті органның әлеуетті өнім берушілерді мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылар деп тану туралы шешімінің негізінде қалыптастырылады.

Заңның 12-бабы 4-тармағының 1), 3) тармақшаларында көзделген мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізілімі заңды күшіне енген сот шешімдерінің негізінде қалыптастырылады.

Заңның 44-бабының 1-тармағында егер жеңімпаз деп танылған не екінші орын алған әлеуетті өнім беруші Заңда белгіленген мерзімдерде тапсырыс берушіге қол қойылған мемлекеттік сатып алу туралы шартты ұсынбаған немесе мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасасып, Заңның 26-бабына сәйкес мемлекеттік сатып алу туралы шарттың орындалуын қамтамасыз етуді және (немесе) соманы енгізбеген жағдайда, онда мұндай әлеуетті өнім беруші мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасасудан жалтарған деп танылатыны көзделген.

Осылайша жеңімпаздар деп айқындалған мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасасудан жалтарған әлеуетті өнім берушілер уәкілетті органның шешімі негізінде тізілімге енгізіледі.

Сонымен бірге практикада тапсырыс беруші Заңның 12-бабының 5-тармағын бұза отырып, талап қою ведомстволығына жатпаса да, өнім берушінің шарттың орындалуын қамтамасыз етуді белгіленген мерзімде енгізбеуіне байланысты оны мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізіліміне енгізу үшін талап қойып сотқа жүгінетін жағдайлар кездеседі.

Мәселен, Нұр-Сұлтан қаласы МАЭС-тің 2018 жылғы 25 маусымдағы ұйғарымымен Астана қаласының әкімдігі «№ 2 қалалық аурухана» ШЖҚ МКК-нің «А» ЖШС-ны мемлекеттік сатып алудың жосықсыз қатысушысы деп тану туралы қойған талабына қатысты азаматтық іс бойынша іс жүргізу АПК-нің 277-бабының 1) тармақшасы бойынша азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен қарауға жатпайтындығынан тоқтатылды.

Талапкер талап қоюдың негізі ретінде жауапкер шарттың орындалуын қамтамасыз етуді енгізбегенін және мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасасудан жалтарған деп танылатынын көрсеткен.

Ұқсас мысал. Павлодар облысы МАЭС-тің 2020 жылғы 8 қаңтардағы ұйғарымымен «Павлодар облыстық жедел медициналық жәрдем станциясы» ШЖҚ КМК-нің «Т» ЖШС-ға мемлекеттік сатып алудың жосықсыз қатысушысы деп тану туралы талап қоюна қатысты азаматтық іс бойынша іс жүргізу АПК-нің 277-бабының 1) тармақшасына сілтеме жасалып тоқтатылған.

Талапкер талаптарында база ұсыныстарын сұрату тәсілімен мемлекеттік сатып алу қорытындысы бойынша жауапкердің жалпы сомасы 285 000 теңгеге тауар жеткізу бойынша конкурс жеңімпазы деп танылғандығы жөнінде уәж келтірген. Алайда жауапкер Заңның 43-бабы 9-тармағының талаптарын бұза отырып, шарттың орындалуын қамтамасыз ету сомасын енгізбеген.

Осылайша осы мәселені шешу уәкілетті органның құзыретіне жататынына қарамастан, тапсырыс берушілер талаппен сотқа жүгінуді жалғастыруда. Судьялар өздерінің іс жүргізулеріне осындай арыздарды қабылдай отырып, қаралған істердің санын жасанды түрде ұлғайтуда (АПК-нің 277-бабының 1) тармақшасы бойынша 2018 жылы - 277; 2019 жылы - 273; 2020 жылдың 9 айында – 451 іс тоқтатылған).

Шарт жасасудан жалтарған кезде мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізіліміне енгізу сот шешімінің негізінде емес (сотқа ведомстволық бағынысты емес ретінде) уәкілетті органның шешімі негізінде жүргізілетінін түсіндіріп, мұндай талап қою арыздары қабылдау

сатысында АПК-нің 151-бабы 1-бөлігінің 1) тармақшасына сәйкес бас тартуға жататынына соттардың назарын аудару қажет.

Бұл ретте соттар Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 31 желтоқсандағы № 1200 қаулысымен бекітілген Ерекше тәртіпті қолдана отырып, мемлекеттік сатып алуды жүзеге асыру қағидаларымен реттелетін мемлекеттік сатып алу бойынша конкурстың негізінде туындайтын дауларды сатып алу жалпы негіздерде жүзеге асырылған даулардан ажыратқаны жөн.

Заңның 12-бабының 5-тармағымен енгізілген, 12-баптың 4-тармағының 2) тармақшасында көзделген мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың, атап айтқанда мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасасудан жалтарған өнім берушілердің тізілімі уәкілетті орган шешімінің негізінде қалыптастырылатыны жөніндегі талап ерекше тәртіп қолданылып, мемлекеттік сатып алу шеңберінде туындайтын дауларға қолданылмайды.

Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2015 жылғы 28 желтоқсандағы № 694 бұйрығымен бекітілген Мемлекеттік сатып алу саласында тізілімдерді қалыптастырудың және жүргізудің қолданыстағы қағидаларына сәйкес веб-портал арқылы мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізіліміне енгізу веб-портал арқылы қабылданатын уәкілетті орган шешімінің негізінде автоматты түрде жүргізіледі.

Сонымен қатар Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 31 желтоқсандағы № 1200 қаулысымен бекітілген Ерекше тәртіпті қолдана отырып, мемлекеттік сатып алуды жүзеге асыру қағидаларының (бұдан әрі - Қағидалар) 4-тарауының 10-тармағында конкурс тәсілімен өткізілетін мемлекеттік сатып алу конкурстық құжаттаманың мәтіндерін конкурс тәсілімен өткізілетін мемлекеттік сатып алудың жүзеге асырылуы туралы хабарламаны (бұдан әрі - хабарлама), конкурсқа қатысуға өтінімдері бар конверттерді ашудың қол қойылған хаттамаларын, конкурсқа қатысуға алдын ала жіберу туралы, жіберу туралы және конкурс тәсілімен өткізілетін мемлекеттік сатып алу қорытындылары туралы хаттамаларды тапсырыс берушілердің интернет-ресурсында және мемлекеттік сатып алу веб-порталында (бұдан әрі – веб-портал) орналастырмай жүзеге асырылатыны көзделген

Яғни, мемлекеттік сатып алу веб-порталында ерекше тәртіпті қолдана отырып өткізілген конкурс бойынша деректер жоқ.

Қағидалардың 52-тармағында, егер жеңімпаз деп танылған әлеуетті өнім беруші Заңда белгіленген мерзімде тапсырыс берушіге қол қойылған мемлекеттік сатып алу туралы шартты ұсынбаған жағдайда, онда мұндай әлеуетті өнім беруші мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасасудан жалтарған деп танылатыны көзделген.

Қағидалардың 53-тармағының 1) тармақшасына сәйкес мемлекеттік сатып алудың жеңімпазы деп айқындалған әлеуетті өнім беруші мемлекеттік

сатып алу туралы шарт жасасудан жалтарған деп танылған жағдайда, тапсырыс беруші өзі енгізген конкурсқа қатысуға өтінімді қамтамасыз етуді ұстап қалады және осындай әлеуетті өнім берушіні мемлекеттік сатып алудың жосықсыз қатысушысы деп тану туралы талап қойып сотқа жүгінеді.

Осылайша, егер мемлекеттік сатып алу жөніндегі конкурс жоғарыда аталған Қағидаларға сәйкес ерекше тәртіп қолданыла отырып жүргізілсе, онда Заңның 44-бабының 1-тармағында көзделген негіздер бойынша мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасасудан жалтарған, жеңімпаздар деп айқындалған әлеуетті өнім берушілер сот шешімінің негізінде мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізіліміне енгізілуге жатады.

Баяндалғанды ескере отырып, қазіргі кезде жосықсыз қатысушылар тізіліміне ерекше тәртіпті қолдана отырып, мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасасудан жалтарған жеңімпаздар деп айқындалған әлеуетті өнім берушілерді енгізу үшін негіздерге қатысты Заңның 12-бабы 5-тармағының ережелерін заңнамалық тәртіппен нақтылау не Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының нормативтік қаулысына толықтыру енгізу арқылы осы ережелерді түсіндіру қажеттігі туындады.

Татуластыру рәсімдерін қолдану мәселелері (татуласу және медиативтік келісімдер)

Мемлекеттік сатып алу туралы нормативтік қаулының 9-тармағына сәйкес Заңда әлеуетті өнім берушінің немесе өнім берушінің заңды бұзу фактісі анықталған жағдайда, тапсырыс берушінің осындай әлеуетті өнім берушіні немесе өнім берушіні мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп тану туралы талап қойып сотқа жүгіну міндеті көзделген. Сот талап қоюдан бас тартуды қабылдауға және осы істер санаты бойынша бітімгершілік келісімді бекітуге құқылы емес.

Қорыту көрсеткендей, өнім берушіні мемлекеттік сатып алудың жосықсыз қатысушысы деп тану туралы азаматтық істер бойынша соттар татуластыру рәсімдерін қолданбаған.

Татуластыру рәсімдерін сот мемлекеттік сатып алу саласында орындалған жұмыстар мен көрсетілетін қызметтердің, жеткізілген тауарлардың, кепілдік берілген қызмет көрсетудің кемшіліктерін жою туралы талаптар бойынша берешек пен тұрақсыздық айыбын (өсімпұл, айыппұл) өндіріп алу бөлігінде қолданды.

2018 жылдан бастап 2020 жылдың 9 айына дейінгі кезеңде аудандық соттар татуластыру рәсімдерін қолдана отырып, барлығы 569 істі қарады, оның ішінде: Нұр-Сұлтан қаласы - 120, Қостанай облысы - 76, Батыс Қазақстан облысы - 58, Қарағанды облысы - 58, Шығыс Қазақстан облысы - 49, Ақмола облысы-43, Маңғыстау облысы - 39, Солтүстік Қазақстан облысы - 37, Алматы қаласы - 23, Жамбыл облысы-13, Павлодар облысы -

12, Алматы облысы - 9, Қызылорда облысы - 9, Шымкент қаласы - 8, Атырау облысы - 6, Ақтөбе облысы - 0.

Апелляциялық тәртіппен 20 ұйғарымның күші жойылды, бұл 3,51%-ды құрайды. Күші жойылған ұйғарымдардың ең көп саны Батыс Қазақстан облысы - 11, Маңғыстау облысы - 4, Павлодар облысы - 3. Бірінші сатыдағы соттардың ұйғарымдарының күшін жоюдың негізгі себептерінің бірі соттың іске қатысуға тартылмаған адамдардың құқықтары мен міндеттері туралы мәселені шешуі болды.

Мәселен, Павлодар облыстық сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының 2019 жылғы 31 қаңтардағы ұйғарымымен берешекті өндіріп алу туралы «МТС Ертіс 2017» ауыл шаруашылығы өндірістік кооперативіне «Павлодар» әлеуметтік-кәсіпкерлік корпорациясы» ұлттық компаниясы» АҚ-ның талап қоюына қатысты азаматтық іс бойынша медиативтік келісімді бекіту туралы МАЭС ұйғарымының күші жойылды.

Сот бекіткен медиативтік келісімнің 5-тармағында тараптар жауапкердің 2017 жылы шығарылған КЗС-10к-26 астық жинау комбайнын 2018 жылғы 1 мамырдан кешіктірмей талапкерге қосымша кепілге беруге міндеттенетіні көзделген, дауланып отырған сот ұйғарымы шыққан сәтте ол Серіктестікте кепілде болған, бұл машиналар кепілін мемлекеттік тіркеу туралы 2017 жылғы 6 желтоқсандағы № 53 куәлікпен расталған.

Апелляциялық сатыдағы сот ұйғарымының күшін жоя отырып, бірінші сатыдағы соттың істі Серіктестікті үшінші тұлға ретінде қатысуға тартпай қарап, Серіктестікті кепіл ұстаушы ретінде өзінің құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау мүмкіндігінен заңсыз айырғанын негізді түрде көрсеткен.

АПК-нің 177-бабының 4-бөлігіне сәйкес, егер татуласу келісімі заңға қайшы келсе немесе басқа тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделерін бұзса, сот оны бекітпейді.

Осыған ұқсас іс бойынша Павлодар облыстық сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының 2019 жылғы 16 мамырдағы ұйғарымымен берешек пен өсімшұлды өндіріп алу туралы «П» ЖШС-ға «ДОГМА» ЖШС-ның талап қоюына қатысты азаматтық іс бойынша медиативтік келісімді бекіту туралы МАЭС ұйғарымының күші жойылды.

Іс бойынша медиативтік келісім жасалып, оны сот бекіткен кезде И.-нің «П» ЖШС-ға берешекті өндіріп алу туралы талап қоюы бойынша сот дауы болғаны анықталды, оның шеңберінде сот ұйғарымымен талапты қамтамасыз ету шаралары қабылданған, жауапкердің, оның ішінде медиативті келісімде көрсетілген мүлкіне тыйым салынған және тізімдеме жүргізілген.

Осылайша медиативтік келісім «П» ЖШС борышкеріне қатысты өндіріп алушы ретінде И.-дің құқықтары мен заңды мүдделерін қозғайды.

Аталған мән-жайларды ескере отырып, апелляциялық сот алқасы істі жаңадан қарауға жібере отырып, медиативтік келісімді бекіту туралы сот ұйғарымының күшін заңды түрде жойды.

Тапсырыс беруші әлеуетті өнім берушілерді немесе өнім берушілерді сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізіліміне енгізу және оларға айыппұл санкцияларын қолдану жөнінде шаралар қабылдамайтын жағдайлар

Президенттің 2020 жылғы 15 наурыздағы № 285, 2020 жылғы 14 сәуірдегі № 306, 2020 жылғы 29 сәуірдегі № 310 жарлықтарына сәйкес, Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының COVID-19 коронавирусын пандемия деп жариялауына байланысты азаматтардың өмірі мен денсаулығын қорғау мақсатында Қазақстан Республикасының бүкіл аумағында 2020 жылғы 16 наурыздан бастап төтенше жағдай енгізілді, ол 2020 жылғы 11 мамырға дейін ұзартылды.

«Экономиканы тұрақтандыру жөніндегі одан арғы шаралар туралы» Президенттің 2020 жылғы 16 наурыздағы № 287 Жарлығын орындау үшін Үкіметтің 2020 жылғы 20 наурыздағы № 127 қаулысымен Мемлекеттік сатып алудың арнайы тәртібі бекітілді, ол 2020 жылғы 31 желтоқсанға дейін қолданыста болды.

Арнайы тәртіп дағдарыстық жағдайлар кезеңінде мемлекеттік сатып алуды жүзеге асыру тәртібін айқындайды.

Арнайы тәртіптің 9-1-тармағына сәйкес жеңімпаздар деп айқындалған әлеуетті өнім берушілер мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасасудан жалтарған немесе өнім беруші төтенше жағдай енгізу салдарынан туындаған шарттық міндеттемелерді орындамаған не тиісінше орындамаған жағдайларда, Тапсырыс беруші осындай әлеуетті өнім берушілерді немесе өнім берушілерді сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізіліміне енгізу және оларға айыппұл санкцияларын қолдану жөнінде шаралар қабылдамайды.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соты жалпы отырысының 2020 жылғы 6 мамырдағы № 9 қаулысымен төтенше жағдайдың енгізілуіне байланысты сот практикасының жекелеген мәселелері бойынша № 1 түсініктеме берілді.

Атап айтқанда жалпы отырыс «Мемлекеттік сатып алудың арнайы тәртібін айқындау туралы» Үкіметтің 2020 жылғы 20 наурыздағы № 127 қаулысы Тапсырыс берушіге: 1) өнім берушіні мемлекеттік сатып алудың жосықсыз қатысушысы деп тану туралы; 2) айыппұл санкцияларын өндіріп алу туралы талаптар қоюға тыйым салатынын түсіндірді.

Тапсырыс беруші осындай талапты қойған жағдайда судья азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен қарауға жатпайтын ретінде талап қою арызын қабылдаудан бас тартады.

Соттар нормативтік актілердің жоғарыда көрсетілген ережелеріне сілтеме жасап, талап қою арызын қабылдаудан бас тарта отырып, міндеттемелердің орындалмауы өнім берушіге байланысты емес мән-жайлардан туындағанын заң тұрғысынан көрсеткен, өйткені өнім берушінің міндеттемелерін орындау мерзімі ТЖ кезеңінде (2020 жылғы 16 наурыздан 11 мамырға дейін) болған.

Сонымен бірге сот практикасында апелляциялық сатыдағы сот талап қоюды қабылдаудан бас тарту туралы сот ұйғарымының күшін негізсіз жойған және істі мәні бойынша қарау үшін сол сотқа жіберген жекелеген жағдайлар кездесті.

Мәселен, 2020 жылғы 23 шілдеде Жамбыл облыстық соты судьясының ұйғарымымен «ҚР ӘМ Сот сараптамалары орталығы» РМҚК-нің «Р» ЖШС-ға мемлекеттік сатып алудың жосықсыз қатысушысы деп тану туралы талап қою арызын қабылдаудан бас тарту туралы Жамбыл облысы МАЭС-тің 2020 жылғы 18 мамырдағы ұйғарымының күші жойылған.

Судья ұйғарымның күшін жою негіздемесінде тараптар арасындағы шарт 2020 жылғы 13 сәуірде 2020 жылғы 4 мамырға дейін орындау мерзімімен жасалғанын, төтенше жағдай режимі 2020 жылғы 11 мамырда аяқталғанын көрсеткен. Алайда жауапкер шарт бойынша міндеттемелерді орындамаған, міндеттеменің төтенше жағдайға байланысты орындалмауына дәлелдемелер ұсынбаған.

Соттың мұндай уәжі жоғарыда көрсетілген Үкімет қаулысының талаптарына және Жоғарғы Соттың жалпы отырысының түсіндіруіне айқын сәйкес келмейді.

Істі жаңадан қараған кезде бірінші сатыдағы соттың 2020 жылғы 2 қарашадағы ұйғарымымен іс бойынша іс жүргізу тоқтатылған. Сот қойылған талаптың азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен қарауға жатпайтынын заң тұрғысынан көрсеткен, өйткені міндеттемелерді орындамау өнім берушіге байланысты емес мән-жайлардан туындады, ал өнім берушінің міндеттемелерді орындау мерзімі төтенше жағдай кезінде болған.

Мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп тану және шарт бойынша міндеттемелердің тиісінше орындалмауына байланысты тұрақсыздық айыбын өндіріп алу туралы

2019 жылғы 1 қаңтардан бастап Заңның 12-бабының 4-тармағы жаңа редакцияда жазылды. Атап айтқанда Заңның 12-бабы 4-тармағының 3) тармақшасына сәйкес мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізілімі өздерімен жасалған мемлекеттік сатып алу туралы шарттар бойынша өз міндеттемелерін орындамаған не тиісті түрде орындамаған өнім берушілердің тізбесін білдіреді.

Осы тармақтың бірінші бөлігінің 3) тармақшасында көрсетілген жағдайда, жиынтығында мынадай:

1) өнім берушінің тұрақсыздық айыбын (айыппұлды, өсімпұлды) төлеуі

2) шарттық міндеттемелерді толық орындау;

3) тапсырыс берушіге келтірілген залалдың болмауы шарттары қанағаттандырылатын жағдайларды қоспағанда, тапсырыс беруші өзіне өнім берушінің Қазақстан Республикасының мемлекеттік сатып алу туралы заңнамасын бұзу фактісі туралы мәлім болған күннен бастап күнтізбелік отыз күннен кешіктірмей, сотқа осындай өнім берушіні мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп тану туралы талап қойып жүгінуге міндетті.

Осылайша заң шығарушы өнім берушінің міндеттемелерді кейбір кезде тиісті түрде орындамауы оны мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп тануға әкеп соқтырмайтынын анықтады. Өнім берушінің кінәсі болмаған және тапсырыс беруші үшін жағымсыз салдарлар болмаған кезде мұндай ерекшелікке жол беріледі.

Сот практикасын қорыту өнім берушілер тұрақсыздық айыбын іс жүзінде дауламайтынын көрсетті. Бұдан басқа шарт талаптары бойынша тапсырыс берушілер тұрақсыздық айыбын өздері ұстап қалуға құқылы.

Алайда тапсырыс берушілер заңның жоғарыда аталған ережелерін елемей, өздерінің жоғары тұрған органдардың тарапынан жауапкершілікке тартылу мүмкіндігін болдырмау үшін сотқа даусыз істер бойынша жүгінеді. Мұндай тәсіл соттарға жүктемені негізсіз (жасанды) көбейтуге алып келеді.

ҚР Энергетика министрлігі «Қазгидромет» ШЖҚ РМК-нің ЖК К.-ні мемлекеттік сатып алудың жосықсыз қатысушысы деп тану туралы талап қоюы көрнекі мысал болып табылады.

Қойылған талабын негіздеу үшін талапкер жауапкердің өз міндеттемелерін тиісінше орындамағанын, атап айтқанда тауарды жеткізу мерзімін бұзғанын көрсеткен.

Сот жауапкер міндеттемелерді толық көлемде орындағанын, тапсырыс берушінің тарапынан тауардың сапасына наразылық жоқ екенін, сондай-ақ тауарды уақтылы жеткізбеу нәтижесінде теріс салдарлардың жоқтығын анықтаған, осыған байланысты Ақтөбе облысы МАЭС-тің 2019 жылғы 6 наурыздағы шешімімен қойылған талаптан бас тартылған.

Ұқсас мысал. Соттың 2019 жылғы 23 желтоқсандағы шешімімен «Шығыс Қазақстан облысы Жарма ауданының сәулет, қала құрылысы және құрылыс бөлімі» ММ-нің «Грид ғылыми-өндірістік орталығы» ЖШС-ны мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп тану және тұрақсыздық айыбын өндіріп алу туралы талабын қанағаттандырудан бас тартылды.

Бірінші сатыдағы сот жауапкердің шарт бойынша міндеттемелерді толық көлемде орындауына және теріс салдардың болмауына сілтеме жасаған, өйткені тауарды жеткізуді шамалы мерзімге кешіктірген және жауапкер тұрақсыздық айыбын толық көлемде төлеген.

Қорыту көрсеткендей, өнім берушілермен жасалған мемлекеттік сатып алу туралы шарттар бойынша олар міндеттемелерін орындамаған не тиісінше орындамаған өнім берушілерді мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылар деп тану туралы істерді қарау кезінде заң нормаларын түсіндіруде және қолдануда жергілікті соттарда қиындықтар туындамаған. Жекелеген жағдайларда сот актілерін өзгерту істі дұрыс шешу үшін маңызы бар мән-жайларды соттың дұрыс анықтамауына байланысты болған.

Мысалдар:

1) «Ақтөбе облысының энергетика және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық басқармасы» ММ жауапкердің міндеттемелерді орындаудан жалтарғаны жөнінде уәж келтіріп, «АСУ-К» ЖШС-ны мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп тану туралы талап қою арызымен сотқа жүгінген.

Ақтөбе облысы МАЭС-тің 2018 жылғы 7 желтоқсандағы шешімімен «АСУ-К» ЖШС мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп танылды.

Ақтөбе облыстық сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының 2019 жылғы 5 наурыздағы қаулысымен сот шешімінің күші жойылып, талапты қанағаттандырудан бас тарту туралы жаңа шешім шығарылған.

Тараптар арасында Ақтөбе облысы Әйтеке би ауданы Аралтөбе ауылына газ құбырын тарту құрылысына 2017 жылғы 27 сәуірдегі № 32 мемлекеттік сатып алу туралы шарт (бұдан әрі – шарт) жасалғаны анықталды.

Шарт бойынша жауапкер жалпы сомасы 262 353 929,60 теңгеге жұмысты орындауға міндеттелген, қаржыландыру екі жылға бөлінген: 2017 - 2018 жылдар.

Бірінші сатыдағы сот талап қоюды қанағаттандыра отырып, жауапкердің шарт бойынша міндеттемелерді орындаудан жалтарғанын, 80 002 293,28 теңге сомасында жұмыстар орындалмағанын негізге алған.

Сонымен қатар сот жұмыстарды орындау мерзімінің бұзылуына әкеп соққан мән-жайларды ескерусіз қалдырған және объектінің пайдалануға дайындығын куәландыратын іске қосу-жөндеу жұмыстарының орындалғанын ескермеген.

Жұмыс кестесінен 2017 жылы магистральдық газ құбырының желілік бөлігі бойынша жұмыстар жобада көзделгендей, 2017 жылғы 10 қарашаға дейін аяқталуы тиіс, алайда 2017 жылғы 1 қарашада жоба

авторы «Қ» ЖШС қолданыстағы «Әйтеке би МГ» магистральдық газ құбыры бойымен қосымша 280 м жоғары қысымды газ құбырын салуды ұсынғаны белгілі болды.

Бұл ретте жұмыс көлемі мен құбыр құнының ұлғаюына қарамастан, құрылыс-монтаждау жұмыстарының жалпы сметалық құны өзгермеген.

Жоба бойынша құрылыстың ұзақтығы 6 ай, іс жүзінде - 9 ай.

Осылайша шартты орындау мерзімін өткізіп алуға жол берілген, алайда қауіптілігі жоғары құрылыс объектісі пайдалануға берілген, наразылықтар болмаған.

Мердігер өзіне тиесілі толық көлемде төленбеген 80 002 293,28 теңге сомадан тұрақсыздық айыбын ұстап қалуға келісімін білдірген.

«Соттардың мемлекеттік сатып алу туралы заңнаманы қолдануы туралы» Жоғарғы Соттың 2012 жылғы 14 желтоқсандағы № 5 нормативтік қаулысының 5-тармағында мемлекеттік сатып алу туралы өздерімен жасалған шарттар бойынша өздерінің міндеттемелерін орындамаған немесе тиісінше орындамаған өнім берушілерді мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылар деп тану туралы талаптарды қарау кезінде соттар әділдік пен парасаттылық өлшемдерін АПК-нің 6-бабының 6-бөлігіне сай негізге ала отырып, АҚ-нің 359-бабына сәйкес, өнім берушінің кінәсін азаматтық-құқықтық жауапкершіліктің негіздемесі және тапсырыс беруші үшін туындаған жағымсыз салдар ретінде назарға алулары қажеттігі көрсетілген. Шарт тарабына шарт жасасу кезінде үміт артуға құқылы болғанынан едәуір дәрежеде айрылып қалатын шығын келтіруді жағымсыз салдар ретінде түсіну керек (АҚ-нің 401-бабының 2-бөлігі).

Жауапкердің шағын кәсіпкерлік субъектісі болып табылатындығын, газ құбырларын салу жөніндегі жұмыстарды орындауға I-санаттағы лицензиясы бар екенін, жұмыс сапасына наразылықтардың жоқ екенін ескере отырып, ол жобада көзделмеген жұмыстарды қосымша ақысыз орындағанын, тапсырыс беруші тұрақсыздық айыбын әділдік пен парасаттылық критерийлерін негізге ала отырып ұстап қалғанын ескере отырып, Ақтөбе облыстық сотының апелляциялық сот алқасы жауапкерді мемлекеттік сатып алудың жосықсыз қатысушысы деп тану туралы талапты қанағаттандырудан бас тарту туралы негізделген қорытындыға келген.

2) Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі Қоғамдық денсаулық сақтау комитетінің «Түркістан облысы бойынша дезинфекция орталығы» РМК «Б» ЖШС-ны мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп тану туралы талап қою арызымен сотқа жүгінген. Қойылған талапта тауардың атауы бөлігінде техникалық ерекшелікке сәйкес келмейтін тауарды жеткізіп, жауапкердің мемлекеттік сатып алу туралы шарттың талаптарын орындамауына уәж келтірілген.

Шымкент қаласы МАЭС-тің 2019 жылғы 4 маусымдағы шешімімен талаптарды қанағаттандырудан бас тартылған.

Апелляциялық сатының 2019 жылғы 20 тамыздағы қаулысымен сот шешімінің күші жойылып, талапты қанағаттандыру туралы жаңа шешім қабылданған.

«Б» ЖШС мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушысы болып танылды.

Даудың мән-жайларынан белгілі болғандай, 2019 жылғы 12 сәуірде тараптар арасында веб-портал арқылы жалпы сомасы 1 654 506 теңгеге «Хлормисепт Люксті» жеткізу бойынша № 12 мемлекеттік сатып алу туралы электрондық шарт (бұдан әрі - шарт) жасалған. Жауапкер талап етілетін сипаттамалары бар тауарды басқа өндірушіден және басқа атаумен, атап айтқанда «Дезостерил-ПРЕМИУМ» деп жеткізген, ал Шартқа қосымшада «Хлормисепт Люкс» деген атауы бар тауарларды жеткізу көзделген.

Қойылған талаптан бас тарта отырып, бірінші сатыдағы сот жауапкер тауарды тиісті техникалық ерекшелік бойынша ұсынғанын негізге алған: «Дөңес беті бар дөңселек пішінді ақ түсті таблеткалар, айқыш тәрізді бөлгіш ойықтары бар, хлордың өзіне тән иісі бар, салмағы кемінде 2,7 грамм. Белсенді зат ретінде өнімнің құрамына дихлоризоцианур қышқылының натрий тұзы 33,5-тен 99,8% -ға дейін, дихлоризоцианур қышқылының натрий тұзы кемінде 98% белсенді зат ретінде кіреді. 1 таблетканы еріту кезіндегі белсенді хлордың салмағы - 1,50 г.»

Бұл ретте бірінші сатыдағы сот тауардың атауы мен өндірушісі техникалық ерекшелікке сәйкес келмейтінін назарға алмаған, бұл 2019 жылғы 25 сәуірдегі рекламация актісінде көрсетілген, оған сәйкес конкурстық құжаттамаға (техникалық ерекшелікке) қосымшада көрсетілген талаптарға, атап айтқанда тауардың атауына сәйкессіздіктің анықталуына байланысты тапсырыс беруші тауарды қабылдаудан бас тартқан.

Бірінші сатыдағы сот нарықта ұсынылған және қолжетімді, құны тиісті қаржы жылына республикалық бюджет туралы заңда белгіленген айлық есептік көрсеткіштің бір мың еселенген мөлшерінен аспайтын тауарларды қоспағанда, Заңның 38-бабы 2-тармағының 4) тармақшасына сәйкес тауар белгілеріне, қызмет көрсету белгілеріне, фирмалық атауларына, патенттерге, пайдалы модельдерге, өнеркәсіптік үлгілерге, тауардың шығарылған жерінің атауына және өндірушінің атауына, сондай-ақ сатып алынатын тауардың, жұмыстың, көрсетілетін қызметтің жекелеген әлеуетті өнім берушіге тиесілігін айқындайтын өзге де сипаттамаларға нұсқаулардың болуына жол берілмейтінін көрсеткен.

Апелляциялық сот алқасы аталған тұжырымдармен келіспеді, өйткені «Хлормисепт Люкс» препараты нарықта еркін қол жетімді және

мемлекеттік сатып алу құны айлық есептік көрсеткіштің мың еселенген мөлшерінен аспайды.

Сот алқасы сатып алуды ұйымдастырушының сатып алынатын тауардың атауын көрсетуге толық құқығы бар екенін, ал аталған конкурстың жеңімпазы болған жауапкер оны ескермегенін көрсеткен.

Заңның 11-бабының 4-тармағында белгіленген сотқа жүгіну үшін алдын алу мерзімін дұрыс есептемеу сот актілерінің күшін жоюға негіз болып табылатын жағдайлар орын алады.

Мысал. Жоғарғы Соттың азаматтық істер жөніндегі сот алқасының 2020 жылғы 18 тамыздағы қаулысымен Қостанай облысы соттарының «Арқалық қаласы әкімдігінің білім бөлімі» ММ-нің «М» ЖШС-ны мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп тану туралы қойылған талабынан бас тарту туралы сот актілерінің күші жойылды.

Жергілікті соттар қойылған талаптан бас тарта отырып, өнім берушіні мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп тану туралы Мекеменің талап қойып сотқа жүгінуі үшін Заңның 12-бабының 4-тармағында белгіленген отыз күндік мерзімді өткізіп алғанын негізге алған. Талап қою үшін заңда белгіленген мерзім шарттың уәкілетті органда тіркелген күннен бастап есептелетіні көрсетілген.

Жергілікті соттардың түйіндерін кассациялық сот алқасы негізсіз деп тапты.

Тараптар арасында Қаратоғай жалпы орта білім мектебінің жұмсақ шатырына ағымдағы жөндеу жүргізу бойынша мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасалғаны анықталды. Жұмыстарды орындау мерзімі - шартқа қол қойылған күннен бастап күнтізбелік 30 күн. Шартты аумақтық қазынашылық органында тіркеу 2019 жылғы 12 қыркүйекте жүргізілді.

Іс материалдарымен серіктестіктің міндеттемелерді уақтылы орындамағаны расталды.

АК-нің 177-бабына сәйкес талап қою мерзімі - бұл адамның немесе заңмен қорғалатын мүдденің құқығын бұзудан туындаған талап қою қанағаттандырылуы мүмкін уақыт кезеңі.

АК-нің 180-бабына сәйкес талап қою мерзімінің өтуі адам құқықтың бұзылғаны туралы білген немесе білуге тиіс болған күнінен басталады.

Заңның 12-бабы 4-тармағының 3) тармақшасына сәйкес, осы тармақтың бірінші бөлігінің 1) тармақшасында көрсетілген жағдайда, мемлекеттік сатып алуды ұйымдастырушы, тапсырыс беруші әлеуетті өнім берушінің немесе өнім берушінің Қазақстан Республикасының мемлекеттік сатып алу туралы заңнамасын бұзу фактісі туралы өздеріне белгілі болған күннен бастап күнтізбелік отыз күннен кешіктірмей, осындай әлеуетті өнім берушіні немесе өнім берушіні мемлекеттік сатып

алуға жосықсыз қатысушы деп тану туралы талап арызбен сотқа жүгінуге міндетті.

Осылайша заңның осы ережелерінің мағынасынан талап қою мерзімінің өтуі адам құқықтың бұзылғаны туралы білген немесе білуге тиіс болған күннен басталады. Ескіру мерзімінің басталуы субъективті, сонымен қатар объективті мағынада заңның бұзылуын нақты немесе тиісті түрде анықтау сәтімен ұштастырылады.

Мекеме серіктестіктің жұмысты орындамағаны туралы 2019 жылғы қазанда белгілі болған. Шартқа сәйкес қабылданған міндеттемелерді орындау мерзімі 2019 жылғы 12 қазан деп белгіленген. Демек көрсетілген күннен бастап өзінің бұзылған құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау туралы талап қою үшін шек қойылған мерзім есептелуге жатады.

Мекеме Серіктестікті мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп тану туралы талаппен сотқа 2019 жылғы 15 қазанда жүгінген, яғни заңда белгіленген мерзімді талапкер өткізіп алмаған.

Практикада тапсырыс берушінің өнім берушіні кейінгі қаржы жылдарында шарттың орындалуын қамтамасыз етуді енгізбеуіне байланысты шарт бойынша міндеттемелерді тиісінше орындамау негізінде мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп тану туралы талап қойып сотқа жүгінген жағдайлар туындайды.

Заңның 26-бабы өнім берушіге шарт бір қаржы жылынан астам мерзімге жасалған жағдайда, шарттың орындалуын қамтамасыз етуді әрбір ағымдағы қаржы жылының басында енгізуге мүмкіндік береді.

Осыған байланысты өнім беруші соңғы қаржы жылында шарт бойынша міндеттемелерді орындауды қамтамасыз етуді енгізбеген жағдайда, өнім берушіні шарт бойынша міндеттемелерді орындамау не тиісінше орындамау негіздерімен мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп тану туралы тапсырыс берушінің талаптары заңды ма деген мәселе туындайды, өйткені орындауды қамтамасыз етуді енгізбеу шарт жасасудан жалтару деп танылады, ал тізілім уәкілетті орган шешімінің негізінде қалыптастырылады.

Бұл ретте соттар мыналарды басшылыққа алуы керек:

Заңның 44-бабының 1-тармағында, егер жеңімпаз деп танылған не екінші орын алған әлеуетті өнім беруші заңда белгіленген мерзімдерде тапсырыс берушіге қол қойылған мемлекеттік сатып алу туралы шартты ұсынбаған немесе мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасасып, мемлекеттік сатып алу туралы шарттың орындалуын қамтамасыз етуді және (немесе) заңның 26-бабына сәйкес соманы енгізбеген жағдайда, онда мұндай әлеуетті өнім беруші мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасасудан жалтарған деп танылатыны көзделген.

Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2015 жылғы 28 ақпандағы № 694 бұйрығымен бекітілген Мемлекеттік сатып алу саласында тізілімдерді қалыптастыру және жүргізу қағидаларының 22-тармағына сәйкес, егер әлеуетті өнім беруші қағаз түріндегі мемлекеттік сатып алу туралы шартына қол қоюдан жалтарған немесе мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасасып, мемлекеттік сатып алу туралы шарттың орындалуын қамтамасыз етуді және (немесе) осы Заңның 26-бабына сәйкес соманы енгізбеу жолымен мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасаудан жалтарған жағдайда, тапсырыс беруші мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасаудан жалтарған күннен бастап үш жұмыс күні ішінде осы Қағидаларға 3-қосымшаға сәйкес нысан бойынша мұндай әлеуетті өнім беруші немесе өнім беруші туралы мәліметтерді электрондық түрде веб-портал арқылы уәкілетті органға береді.

Қаржы министрінің 2015 жылғы 11 желтоқсандағы № 648 бұйрығымен бекітілген Мемлекеттік сатып алуды жүзеге асыру қағидаларының 416-тармағының 4) тармақшасына сәйкес Заңның 43-бабының 19-тармағы бойынша шарттың орындалуын қамтамасыз етуді және (немесе) Заңның 26-бабына сәйкес соманы енгізбеу жолымен шарт жасасудан жалтарған жағдайда, оны кез келген кезеңде бұзу туралы шартта қамтылуы тиіс.

Егер өнім беруші веб-портал арқылы шартты бұзу ниеті туралы хабарламаны алған күннен бастап үш жұмыс күні ішінде шарттың орындалуын қамтамасыз етуді енгізбесе, тапсырыс беруші шартты бұзу туралы хабарлама жібереді.

Біліктілік талаптары бойынша анық емес ақпарат ұсынған өнім берушілерді мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп тану туралы

Заңның 11-бабының 1-тармағына сәйкес біліктілік талаптары және (немесе) конкурстық баға ұсынысына әсер ететін құжаттар бойынша анық емес ақпарат берген әлеуетті өнім берушілер немесе өнім берушілер осы Заңда белгіленген тәртіппен мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізіліміне енгізіледі.

Әлеуетті өнім берушілерге қойылатын біліктілік талаптарының толық тізбесі Заңның 9-бабының 1-тармағында белгіленген.

2019 жылғы 1 шілдеден бастап Заңға түзетулер енгізілді, оған сәйкес «төлем қабілеттілігі» деген біліктілік талабы әлеуетті өнім берушінің «қаржылық орнықтылығы» деген біліктілік талабымен ауыстырылды. Әлеуетті өнім берушілердің қаржылық тұрақтылығы оларды мемлекеттік сатып алуды жүзеге асыру қағидаларында айқындалған тәртіппен санаттау жолымен, сондай-ақ салық берешегінің болмауымен (АЕК-тің алты еселенген мөлшерінен аспайтын) айқындалады.

Әлеуетті өнім беруші материалдық және еңбек ресурстарынан басқа, қаржы ресурстарына ие болуы тиіс (бұл талап банк шоттарында ақшаның болуын білдіреді).

Заңның 2-бабының 1) тармақшасына сәйкес анық емес ақпарат – әлеуетті өнім берушінің конкурсқа (аукционға) қатысуға арналған өтінімінде қамтылған, сол сияқты әлеуетті өнім берушінің берілген өтінімінің шынайы мазмұнын бұрмалайтын және шындығына сәйкес келмейтін түзетулер арқылы енгізілген жалған мәліметтер.

Демек біліктілік талаптарына және (немесе) конкурстық баға ұсынысына әсер ететін құжаттарға қатысты кез келген жалған мәліметтер өнім берушіні мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп тану үшін негіз болып табылады.

Конкурстық баға ұсынысына әсер ететін құжаттарға материалдық, еңбек және қаржы ресурстары, өткізілетін мемлекеттік сатып алудың мәні болып табылатын тауарлар, жұмыстар, көрсетілетін қызметтер нарығында әлеуетті өнім берушінің жұмыс тәжірибесінің болуы жатады.

Конкурстық баға ұсынысына және оларды есептеуге әсер ететін өлшемшарттар Мемлекеттік сатып алуды жүзеге асыру қағидаларында айқындалған.

***Мысал.** МАЭС-тің 2019 жылғы 2 қазандағы шешімімен «Ақтөбе қаласының мемлекеттік сатып алу бөлімі» ММ-нің қойған талабы қанағаттандырылып, ДК К. («Жарық» ДК) мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы болып танылған.*

2019 жылғы 27 мамырда талапкер мемлекеттік сатып алуды ұйымдастырушы ретінде «Ақтөбе қаласының аумағында жасыл жселектерді күту» деп аталатын № 3391132-1 ашық байқауды жариялағаны анықталған.

Қорытындылар туралы 2019 жылғы 2 шілдедегі хаттамаға сәйкес жауапкер жеңімпаз деп белгіленген.

Міндеттемелерді орындауда материалдық ресурстарға ие екенін растау үшін жауапкер үшінші тұлғадан жалға алынған «ГАЗ 53а» маркалы автокөліктің бар екенін көрсеткен.

«Ақтөбе облысының полиция департаменті» ММ жауабынан жоғарыда аталған көлік құралы 2017 жылғы 5 сәуірде есептен алынғаны анықталған, тиісінше жалға алу нысанасы бола алмайды.

Осылайша біліктілік талаптарына сәйкестігі туралы анық емес ақпараттың берілуі К. ДК-ні мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп тануға негіз болды.

***Мысал.** «Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігінің Жер ресурстарын басқару комитеті» РММ «ТАНТех»*

ЖШС-ны біліктілік талаптары бойынша анық емес ақпарат ұсынуға байланысты мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп тану туралы талап қойып сотқа жүгінді.

Апелляциялық сатыдағы сот өзгеріссіз қалдырған соттың 2020 жылғы 27 тамыздағы шешімімен талап қанағаттандырылды, «ТАНТех» ЖШС мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп танылды.

ЖШС лотқа қатысу үшін Комитеттің серверлік жабдығына техникалық қызмет көрсету жөніндегі қызметтеріне өтінім берді (қойылған баға 72 250 892 теңге). Осы лот бойынша жұмыстарды орындау үшін еңбек ресурстарының болуы бөлігінде оларға нотариалды куәландырылған сертификаттарды қоса бере отырып, 19 маман бар екендігі көрсетілген.

Әлеуетті өнім берушілерді іріктеу кезінде конкурстық комиссияның 2020 жылғы 29 сәуірдегі шешімімен ЖШС-ның өтінімі қабылданбаған. Өтінімде көрсетілген Ж. мен Н. Серіктестіктің қызметкерлері болып табылмайтындығын, олар конкурстық құжаттаманың өтінімінде көрсетілген жұмыстарды орындауға келісім бермегенін негізге ала отырып, біліктілік талаптары бойынша анық емес ақпарат ұсынған Серіктестік конкурсқа қатысуға жіберілмеген.

2020 жылдың 14 мамырында аталған лот бойынша «В» ЖШС жеңімпаз болып танылды, онымен шарт жасалды.

Тапсырыс беруші МЖК ААЖ желілік жабдығына техникалық қызмет көрсету, серверлік жабдыққа жүйелік және техникалық қызмет көрсету қызметтерін сатып алуға ниет білдіріп, оған осы жұмыстар үшін білікті мамандар қажет болғандықтан, әлеуетті өнім берушілер мамандардың Комитет сатып алатын жұмыстарды орындай алатыны туралы, сондай-ақ олардың көрсетілген талаптарға сәйкестігі туралы мәліметтерді ұсынуға міндетті.

Серіктестіктің Заңның 9-бабы 3-тармағының ережелері бойынша қойылатын талаптарға сәйкестігі туралы ұсынған ақпараты дұрыс болмауына байланысты, ол комиссия балдарды айқындаған және шартты жеңілдіктерді ұсынған кезде конкурстық баға ұсынысына әсер етуі мүмкін болды. Сондықтан сот талапкердің дәлелдерімен заңды түрде келісті және Заңның 10-бабы 1-тармағының 3) тармақшасына сәйкес жауапкерді мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылар деп таныды.

Өнім берушінің біліктілік талаптары бойынша сенімді ақпарат беру фактісін анықтауға байланысты талап қоюдан бас тартқан кезде, сот істің мән-жайларына әрдайым тиісті құқықтық баға бере бермейтініне назар аударған жөн.

Мұндай фактіні анықтаудың негізділігі кейбір жағдайларда күмән тудырады.

Мәселен, «СҚО әкімдігі денсаулық сақтау басқармасы» КММ «Кардиологиялық орталық» КМК «М» ЖШС-ға мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп тану туралы талап қойып сотқа жүгінді.

2018 жылғы 26 желтоқсанда тараптар арасында 2019 жылға медициналық техникаға кешенді техникалық қызмет көрсету бойынша қызметтерді мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасалғаны анықталды.

Жеткізушінің біліктілік талаптары туралы жалған ақпарат беруі талап қоюға негіз болған, атап айтқанда конкурстық құжаттамаға Р.-ның дипломы қоса берілген, мұнда мекеменің мөрі мен білім беру мекемесі басшысының қолы болмаған.

Омбы медициналық колледжінің 2019 жылғы 8 ақпандағы мұрағаттық анықтамасына сәйкес, 2006 жылғы дипломдар беру кітабында Р.-ның дипломы тіркелмеген.

Сот қойылған талап бас тарта отырып, «М» ЖШС мемлекеттік сатып алуды өткізу шеңберінде сенімді ақпарат ұсынғанын; Р.-ның дипломының жалған екендігі туралы дәлелдер жоқтығын; дипломның жарамсыздығы туралы мұрағаттық анықтаманың көшірмесі растайтын құжат болып табылмайтынын, тек СБ 4845407 сериялы № 3341 тіркеу дипломының дипломдар беру кітабына енгізілмегені туралы ақпаратты қамтитынын көрсеткен.

Іс апелляциялық тәртіппен қаралмаған.

Соттың мұндай уәжі заңның талабына сәйкес келмейді, өйткені осы қойылған талап бойынша адамның дипломды қолдан жасаудағы кінәлілігін анықтау дәлелдеу тақырыбына кірмейді. Заңның 11-бабының 1-тармағына сәйкес анық емес ақпарат ұсынған өнім берушілерді жосықсыз өнім берушілердің тізіліміне енгізу туралы мәселені шешу кезінде әлеуетті өнім берушінің конкурсқа қатысуға өтінімінде қамтылған жалған мәліметтерді ескеру қажет (Заңның 2-бабының 1) тармақшасы). Сондықтан дипломның жарамсыздығы туралы мұрағаттық анықтама жеткізушінің дұрыс емес ақпарат ұсынғанын растамайды, тек дипломның диплом беру кітабында есепте жоқ екендігі туралы ақпаратты қамтыған деп соттың сілтеме жасауы негізсіз болып табылады.

Шарт жасалғаннан кейін үшінші тұлғалардың мемлекеттік сатып алу жөніндегі конкурс нәтижелеріне шағымдануы

Заңның 47-бабына сәйкес әлеуетті өнім беруші тапсырыс берушінің, мемлекеттік сатып алуды ұйымдастырушының, мемлекеттік сатып алуды бірыңғай ұйымдастырушының, комиссиялардың, сарапшының, мемлекеттік сатып алу саласындағы бірыңғай оператордың әрекеттеріне (әрекетсіздігіне), шешімдеріне, егер олардың әрекеттері (әрекетсіздігі),

шешімдері әлеуетті өнім берушінің құқықтары мен заңды мүдделерін бұзса, шағым жасауға құқылы.

Шағым уәкілетті органға беріледі, оның шешіміне жоғары тұрған органға шағым жасалуы мүмкін.

Мұндай дауларды сотқа дейін реттеу тәртібі міндетті болып табылады.

Уәкілетті органның шағымды қарау нәтижелері бойынша қабылдаған шешімдеріне Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес сот тәртібімен шағым жасалуы мүмкін.

«Құқықтық актілер туралы» Қазақстан Республикасының 2016 жылғы 6 сәуірдегі № 480-V ҚРЗ Заңының 65-бабының 2-тармағына сәйкес жеке-дара қолданылатын құқықтық актінің қолданылуы осы құқықтық акт өздеріне арналған тұлғалар оның талаптарын немесе онда қамтылған тапсырмаларды орындаған кезден бастап тоқтатылады.

Осыған байланысты, мемлекеттік сатып алу туралы шарт күшіне енгенге дейін конкурстық, аукциондық комиссия уәкілетті органның, мемлекеттік бақылау органдарының, прокуратураның ұсынысы (қаулысы) бойынша мемлекеттік сатып алу процесінде қабылданған шешімдердің күшін жоюға, өзгертуге құқылы.

«Соттардың мемлекеттік сатып алу туралы заңнаманы қолдануы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2012 жылғы 14 желтоқсандағы № 5 нормативтік қаулысының (бұдан әрі - нормативтік қаулы) 12-тармағына сәйкес мемлекеттік сатып алу туралы шарт күшіне енгеннен кейін конкурстық, аукциондық комиссияның шешімдері Әкімшілік рәсімдер туралы заңның 8-бабының 2-тармағына сәйкес өз қолданысын тоқтатады және мемлекеттік сатып алу туралы шарт талап қою ісін жүргізу тәртібімен шағымдануға жатады. Мемлекеттік сатып алу туралы шарт күшіне енгеннен кейін конкурстық, аукциондық комиссияның шешімдері өз қолданысын тоқтатады және мемлекеттік сатып алу туралы шарт талап қою ісін жүргізу тәртібімен шағымдануға жатады. Өнім берушіні таңдау және шарт жасасу процесінде мемлекеттік сатып алу туралы заңнаманы бұзу негіздері бойынша күшіне енген шартты жарамсыз деп тану туралы талап қою кезінде уәкілетті орган АПК-нің 65, 66-баптарына сәйкес сотқа тиісті дәлелдемелер (бақылау актісі, бақылау материалдары) ұсынуға тиіс. Шарттың заң талаптарына сәйкес келмеуі негіздері бойынша оны жарамсыз деп тану кезінде шешімнің дәлелдеу бөлігінде соттар мемлекеттік сатып алу қорытындылары туралы шешімнің заңсыздығы жөнінде көрсетуге тиіс.

Тиісінше тапсырыс берушінің, мемлекеттік сатып алуды ұйымдастырушының, мемлекеттік сатып алуды бірыңғай ұйымдастырушының, комиссиялардың, сарапшының және мемлекеттік сатып алу саласындағы бірыңғай оператордың іс-әрекеттеріне мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасалғанға дейін сот тәртібімен шағым жасалуы мүмкін.

Аталған санаттағы істерді қарау кезінде соттар шарт жасалғаннан кейін, ал белгіленген жағдайларда ол тіркелгеннен кейін мемлекеттік сатып алу туралы шарт сот тәртібімен даулануға жататынын назарда ұстағандары жөн. Мүдделі тұлғалар, тиісті мемлекеттік орган не прокурор мәмілені жарамсыз деп тану туралы талап қоя алады.

Алайда істерді зерттеу көрсеткендей, кейбір соттар әлеуетті өнім берушінің сот тәртібімен шартқа дау айтуға құқығы жоқ деп уәж келтіріп, мемлекеттік сатып алу туралы шартты жарамсыз деп тану туралы іс бойынша іс жүргізуді тоқтатқан. Бұл құқық тек уәкілетті мемлекеттік органға беріледі.

Мәселен, Алматы қалалық сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасының 2020 жылғы 28 сәуірдегі ұйғарымымен сот шешімінің күші жойылған, «Астана «И» ЖШС-ның «Алматы қаласы мемлекеттік активтер басқармасы» КММ-ге, «Алматы қаласы бойынша ішкі аудит департаменті» КММ-ге, «Алматы қаласы энергия тиімділігі және инфрақұрылымдық даму басқармасы» КММ-ге, «Т» ЖШС-ға мемлекеттік сатып алу туралы шартты жарамсыз деп тану, конкурс қорытындылары туралы жаңа хаттаманы жариялауға мәжбүрлеу туралы талап қоюы бойынша іс жүргізу тоқтатылған.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасы АК-нің 2 және 9-баптарында көзделген азаматтық заңнаманың негізгі қағидаттарына сәйкес сот азаматтық құқықтарды қорғауды, оның ішінде мәмілені жарамсыз деп тану арқылы жүзеге асыратынын көрсете отырып, 2020 жылғы 8 қыркүйектегі апелляциялық сатыдағы ұйғарымның күшін жойды.

АК-нің 157-бабының 2 және 3-тармақтарына сәйкес мәміленің нысанына, мазмұнына және қатысушыларына, сондай-ақ олардың ерік білдіру бостандығына қойылатын талаптар бұзылған кезде мүдделі тұлғалардың, тиісті мемлекеттік органның не прокурордың талап қоюы бойынша мәміле жарамсыз деп танылуы мүмкін.

Көрсетілген мәмілені жасау нәтижесінде құқықтары мен заңды мүдделері бұзылған немесе бұзылуы мүмкін тұлға мүдделі тұлға болып табылады.

Талапкер іс бойынша мүдделі тұлға болып табылады, өйткені жасалған шарт әлеуетті өнім беруші ретінде оның заңды құқықтарын, бостандықтары мен мүдделерін бұзады.

Келтірілген мысал қазіргі уақытта мемлекеттік сатып алу туралы шартты жарамсыз деп тануды талап етуге құқығы бар адамдар тобына қатысты Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2012 жылғы 14 желтоқсандағы № 5 нормативтік қаулысының 12-тармағына өзгерістер (толықтырулар) енгізу арқылы нақтылау қажеттігі туындағанын куәландырады.

Іс жүзінде шартты даулаудың негіздері әлеуетті өнім берушілерді конкурсқа қатысуға жіберу, қатысудан бас тарту, баға ұсынысына әсер ететін шартты жеңілдікті есептеу бойынша комиссияның іс-әрекеттері болып табылады.

Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2015 жылғы 11 желтоқсандағы № 648 бұйрығымен бекітілген Мемлекеттік сатып алуды жүзеге асыру қағидаларының (бұдан әрі - қағидалар) 42 және 153-тармақтарына сай конкурстық комиссия конкурс тәсілімен мемлекеттік сатып алудың қорытындысы туралы хаттаманы қалыптастыру кезінде, осы Қағидалардың 152-1-тармағына сәйкес конкурсқа қатысуға өтінім берген әрбір әлеуетті өнім берушіге қолданылатын, конкурстық құжаттамада көзделген өлшемдер бойынша шартты жеңілдіктерді анықтайды.

Қағидалардың 152-1-тармағы бойынша конкурстық баға ұсынысына әсер ететін мынадай өлшемшарттар:

1) әлеуетті өнім берушіде өткізілетін мемлекеттік сатып алудың нысанасы болып табылатын тауарлар, жұмыстар, көрсетілетін қызметтер нарығында ағымдағы жылдың алдындағы соңғы он жылдың ішіндегі жұмыс тәжірибесі;

2) төленген салықтар көрсеткіші болып табылады.

Мысалдар:

1) МАЭС-тің 2019 жылғы 29 шілдедегі шешімімен «ЕЭ» ЖШС-ның «Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Ішкі мемлекеттік аудит комитеті» РММ-ге (бұдан әрі – Комитет), «Петропавл қаласы әкімдігінің құрылыс, сәулет және қала құрылысы бөлімі» КММ-ге қойылған талабы қанағаттандырылған. «ЕСЭ» ЖШС-ның «Солтүстік Қазақстан облысы Петропавл қаласының 2-ші Первомайская көшесі бойынша 93-пәтерлі № 1 тұрғын үйдің құрылысына техникалық қадағалау жүргізу» № 3172999-1 электрондық конкурсы бойынша шағымын қанағаттандырудан бас тарту жөніндегі Комитеттің 2019 жылғы 24 мамырдағы № 99 шешімі заңсыз деп танылды. Комитеттің «А» ЖШС-ның жұмыс тәжірибесі үшін қайта есептеу және 10 жыл ішінде 5% мөлшерінде шартты жеңілдік беру жөніндегі әрекеттері заңсыз деп танылды. «А» ЖШС-ның конкурсқа қатысуға жіберу бойынша «Петропавл қаласы әкімдігінің құрылыс, сәулет және қала құрылысы бөлімі» КММ-нің әрекеттері заңсыз деп танылды. Электрондық конкурс қорытындыларының хаттамасында көрсетілген электрондық конкурс қорытындыларының күші жойылды.

Сот істі қараған кезде жоғарыда аталған жұмыстарға электрондық конкурс қорытындысы бойынша «ЕСЭ» ЖШС жеңімпаз деп танылғанын анықтады.

2019 жылғы 7 маусымда Комитет камералдық бақылау нәтижелері бойынша анықталған бұзушылықтарды жою туралы хабарлама шығарды, оған сәйкес сатып алынатын қызметтер нарығында жұмыс тәжірибесінің болуы үшін шартты жеңілдіктерге қайта есептеу жүргізілді: «А» ЖШС - 10 жыл ішінде 5%, «ЕСЭ» ЖШС - 10 жыл ішінде 5%.

Комитеттің хабарламасын орындау тәртібімен тапсырыс беруші 2019 жылғы 21 маусымда конкурс қорытындысын қайта қарады, қайта қарау нәтижесінде «А» ЖШС жеңімпаз болып танылды.

Комитеттің шешімімен келіспей, «ЕСЭ» ЖШС жоғары тұрған органға апелляциялық шағым беріп, 2019 жылғы 18 маусымда талап қойып сотқа жүгінген.

Сот «А» ЖШС-ның конкурстық құжаттаманың талаптарын бұзып, құралдарды салыстырып тексеру туралы паспорттар мен сертификаттар бермеген деген қорытындыға келген.

Бұдан басқа Комитет «А» ЖШС-ның жұмыс тәжірибесін растау үшін ұсынылған құжаттардың сәйкессіздігін назарға алмаған, осыған байланысты сатып алынатын қызметтер нарығында жұмыс тәжірибесінің болуы үшін 10 жылға 5%, 6 жылға нақты 3% құрайтын шартты жеңілдікке қайта есептеу заңсыз жүргізілген.

Жоғарыда баяндалғанға байланысты, әлеуетті өнім беруші «А» ЖШС Қағидалардың 150-тармағының талаптарына сәйкес конкурсқа қатысуға жіберілмеуі тиіс еді.

Сот анықтаған бұзушылықтар тапсырыс беруші «Петропавл қаласы әкімдігінің құрылыс бөлімі» КММ-нің «А» ЖШС-ны конкурсқа жіберу жөніндегі іс-әрекеттерінің заңсыздығын куәландырады және конкурстың қорытындыларына әсер етеді, демек конкурстың қолданыстағы нәтижелерінің күшін жоюға әкеп соғады.

Осыған байланысты сот талаптың негізділігі туралы қорытындыға келген. Солтүстік Қазақстан облыстық сотының апелляциялық сот алқасының қаулысымен сот шешімі өзгеріссіз қалдырылған.

2) «Т» ЖШС «Шымкент қаласының мемлекеттік сатып алу басқармасы» ММ-ге, «Шымкент қаласының энергетика және коммуналдық шаруашылық басқармасы» ММ-ге, «Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігі Ішкі мемлекеттік аудит комитетінің Шымкент қаласы бойынша Ішкі мемлекеттік аудит департаменті» РММ-ге, «А» ЖШС-ға мемлекеттік сатып алу туралы шартты жарамсыз деп тану, «Т» ЖШС-ны конкурс жеңімпазы деп тану және онымен мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасасу жөніндегі міндетті жүктеу туралы талап қойып сотқа жүгінген.

Шымкент қаласы МАЭС-тің 2020 жылғы 24 шілдедегі заңды күшіне енген шешімімен қойылған талапты қанағаттандырудан бас тартылған.

Істің мән-жайына қарағанда, ұйымдастырушы мемлекеттік сатып алу веб-порталында «Шымкент қаласының зираттарын күтіп - ұстау бойынша қызметтер» жөніндегі жұмыстарды мемлекеттік сатып алу бойынша № 3923482-ОК2 конкурсын (бұдан әрі - Конкурс) жариялаған.

Осы конкурс бойынша конкурстық құжаттаманың талаптарына сәйкес мемлекеттік сатып алу туралы шарт бойынша міндеттемелерді орындау үшін жеткілікті материалдық және еңбек ресурстарына ие болу бөлігінде әлеуетті өнім берушіге қойылатын біліктілік талаптары белгіленген, олар: саны 1 бірлік саябақ шаруашылығы және ландшафтық шаруашылық орман шебері, жүргізуші - 1 бірлік, тиегіш операторы - 2 бірлік, автокөтергіш операторы - 2 бірлік, тракторшы-машинист - 5 бірлік, әртүрлі жұмысшы - 30 бірлік, экскаваторшы - 1 бірлік, табандық дөңгелекті қар тиегіш – 2 бірлік.

2020 жылғы 26 наурыздағы конкурс қорытындылары туралы хаттамамен «А» ЖШС жеңімпаз болып танылды, «Т» ЖШС екінші орын алған әлеуетті өнім беруші болып танылған.

2020 жылдың 20 сәуірінде Энергетика басқармасы мен «А» ЖШС арасында № 122 мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасалған.

Талапкердің талаптарында әлеуетті өнім беруші «Арнайы қызмет бюросы» ЖШС конкурсқа қатысуға жіберілмеуі тиіс деген уәж келтірілген, өйткені жауапкер конкурстық құжаттамада екі арнайы қар түсіргіштің орнына қарапайым қар жинайтын машиналарды мәлімдеген, еңбек ресурстары бойынша толық мәліметтер және қызметкерлердің еңбек қызметін растайтын құжаттарды ұсынбаған. Бұдан басқа жүк тиегіштер мен көтергіштердің операторлары ретінде көрсетілген қызметкерлер бойынша арнайы техниканы басқаруға құқықтарын растайтын құжаттар ұсынылмаған.

Сот «А» ЖШС конкурсқа қатысуға негізді түрде жіберілгенін анықтады. Жиналған қарды тиеу функциясы басқа жабдықтың көмегімен немесе қосымша еңбек ресурстарын қолдану арқылы жүзеге асырылуы мүмкін. Сот жауапкер ұсынған арнайы техниканың анықталған функционалдық айырмашылықтары мердігер «Арнайы қызмет бюросы» ЖШС-ның тарапынан зираттарды күтіп ұстау бойынша өзіне алған міндеттемелерді орындамауға не тиісінше орындамауға әкеп соқтырмайды, бұл ретте мердігер көтеретін қосымша шығыстарды оның кәсіпкерлік тәуекеліне жатқызу керек деп есептеді.

Мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізіліміне енгізу туралы уәкілетті органның шағым келтірілген шешімдері туралы

Заңның 12-бабының 5-тармағында мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасасудан жалтарған, осы баптың 4-тармағы бірінші бөлігінің

2) тармақшасында көзделген мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың (жеңімпаздар деп айқындалған әлеуетті өнім берушілердің (екінші орын алған әлеуетті өнім берушілердің) тізілімі уәкілетті органның әлеуетті өнім берушілерді мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылар деп тану туралы шешімінің негізінде қалыптастырылады.

Қаржы министрінің 2015 жылғы 28 желтоқсандағы № 694 бұйрығымен бекітілген Мемлекеттік сатып алу саласында тізілімдерді қалыптастыру және жүргізу қағидаларының 22-тармағына сәйкес, егер жеңімпаз деп танылған не екінші орын алған әлеуетті өнім беруші Заңда белгіленген мерзімде мемлекеттік сатып алу туралы шартқа веб-портал арқылы қол қоймаған жағдайда, мұндай әлеуетті өнім беруші осы Қағидалардың 5-қосымшасына сәйкес нысан бойынша уәкілетті органның веб-портал арқылы қабылдаған шешімімен мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылар тізіліміне автоматты түрде енгізіледі.

Заңның 12-бабының 7) тармақшасына сәйкес әлеуетті өнім берушіні немесе өнім берушіні мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізіліміне енгізу туралы шешімге Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес шағым жасалуы мүмкін.

Уәкілетті органның орналасқан жері Нұр-Сұлтан қаласы болып табылатындығына байланысты аталған санаттағы істер негізінен Нұр-Сұлтан қаласының МАЭС-те қаралады.

Сонымен бірге қорыту көрсеткендей, уәкілетті органның шешіміне шағымданумен қатар бір мезгілде конкурсты ұйымдастырушыларға басқа да талаптар қойылатынын көрсетті, осыған байланысты мұндай арыздардың соттылығы талапкердің таңдауы бойынша (жауапкерлердің бірінің орналасқан жері бойынша) айқындалады.

Істердің осы санаты бойынша сот шешімдерінің мазмұнын зерделеу қойылған талаптың негізіне бірдей дәлелдердің келтірілуіне (жауапты қызметкердің шартқа қол қою жөніндегі қателігі, шартқа қол қоюдан жалтару ниетінің болмауы) қарамастан, бірыңғай практиканың жоқ екенін көрсетті.

Мысалдар. Апелляция қаулысымен өзгеріссіз қалдырылған соттың 2019 жылғы 13 қыркүйектегі шешімімен «К» ЖШС-ның «Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Мемлекеттік сатып алу комитеті» РММ-ге 2019 жылғы 6 шілдедегі № 76942-07-19 бұйрығының күшін жою туралы арызы қанағаттандырылып, Комитет бұйрығының күші жойылған.

Арызды қанағаттандырған бірінші сатыдағы сот арыз иесінің шарт жасасудан жалтаруға ниеті жоқ екенін көрсетті. Бұл ретте өнім берушінің мемлекеттік сатып алуға ұзақ уақыт қатысқаны, үшінші тұлға

сатып алатын қоймадағы тауардың және үлкен еңбек ұжымының болуы назарға алынды.

Апелляциялық сатыдағы сот өзгеріссіз қалдырған 2020 жылғы 12 ақпандағы сот шешімімен «ИМТ» ДК-нің «Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Мемлекеттік сатып алу комитеті» РММ-ге мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізіліміне енгізу туралы бұйрықтың күшін жою туралы қойған талабы қанағаттандырылды.

«Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Мемлекеттік сатып алу комитеті» ММ уәкілетті органының 2019 жылғы 24 қазандағы № 82785-10-19 бұйрығымен ДК мемлекеттік сатып алу туралы шартқа қол қоймауына байланысты мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізіліміне енгізілген.

Сот бұйрықтың күшін жою туралы қойылған талапты қанағаттандырған кезде мынадай мән-жайларды назарға алған:

- шартқа әлеуетті өнім беруші дәлелді себептермен талапкердің денсаулығының күрт нашарлауына байланысты қол қойған жоқ;

- талапкер кейіннен екінші жеңімпаз «М» ЖШС-мен көшені жасасып, жөндеу бойынша барлық жұмыстарды іс жүзінде орындаған, шарт, ол 2019 жылғы 26 қарашадағы атқарылған жұмыстар актісімен расталады;

- серіктестік адал кәсіпкер болып табылады, бұрынғы атқарылған жұмыстары бойынша тапсырыс берушілердің грамоталары, алғыс хаттары, лицензиялары, қызметкерлер штаты бар.

Апелляциялық сот алқасы талапкердің шартты орындаудан жалтаруға ниеті жоқ деген бірінші сатыдағы соттың тұжырымдарымен келісіп, сондай-ақ еңбек ұжымының болуы, бұрынғы атқарылған жұмыстар бойынша тапсырыс берушілердің алғыс хаттарын, лицензияларын назарға алған.

2018 жылғы 5 маусымдағы сот шешімімен «А» ПҚК ЖШС-ның «Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Мемлекеттік сатып алу комитеті» ММ-нің 2018 жылғы 12 сәуірдегі № 41108-04-18 және № 41138-04-18 бұйрықтарының күшін жою туралы қойған талабын қанағаттандырудан бас тартылған.

Апелляцияның 2018 жылғы 15 тамыздағы қаулысымен сот шешімінің күші жойылып, арызды қанағаттандыру туралы жаңа шешім шығарылған.

Мемлекеттік сатып алу қорытындылары бойынша арыз беруші мемлекеттік сатып алудың екі қорытындысымен жеңімпаз деп танылғаны анықталды, осыған байланысты тапсырыс берушілер арыз берушінің атына 3 күн ішінде қол қоюға жататын шарттар жіберген.

Арыз иесі жоғарыда көрсетілген шарттарға 2018 жылғы 11 сәуірге дейінгі мерзімде қол қоймаған, сондықтан Заңның 12-бабы 5-тармағының қағидалары бойынша «Арго «П» ЖШС дау айтылған бұйрықтармен

мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізіліміне автоматты түрде енгізілген.

Бірінші сатыдағы сот арызды қанағаттандырудан бас тартып, арыз иесінің ЭЦҚ-ны қайта алу мүмкіндігіне сілтеме жасай отырып, техникалық іркіліске байланысты қол қою мерзімінің бұзылғаны туралы дәлелдерін негізсіз деп таныды.

Сот алқасы бірінші сатыдағы соттың тұжырымдарын негізсіз деп таныды, өйткені желінің техникалық істен шығуына байланысты деректерді беру қызметі жұмыс істемеген, сондықтан арыз иесі оған шарттардың қол қою үшін түскенін біле алмаған.

Сондай-ақ кәсіпорын қызметкерлердің үлкен штатына ие, арыз иесі отандық тауар өндіруші болып табылады, ал тауарлардың кейбір түрлері бойынша Қазақстандағы жалғыз кәсіпорын. Осыған байланысты алқа арыз берушіні мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушы деп тану жұмыс істеп тұрған кәсіпорын үшін де, оның қызметкерлері үшін де теріс салдарларға әкеп соғуы мүмкін деп есептеді.

Соттың мұндай ұстанымы дұрыс емес, өйткені Заңның 43-бабының 3-тармағында белгіленген императивтік талаптардың бұзылуы орын алған.

Осыған ұқсас дауды Нұр-Сұлтан қаласының соты қарады, бірақ бұл жағдайда апелляциялық сатыдағы сот бірінші сатыдағы соттың қатесін дұрыс түзеді.

Осылайша «А» ЖШС «ҚР ҚМ Мемлекеттік сатып алу комитеті» РММ-ге (қазіргі «Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Қазынашылық комитеті» РММ) шарт жасасудан жалтару ниетінің жоқтығына уәж келтіріп, бұйрықтың күшін жою туралы арызбен сотқа жүгінген.

Соттың 2019 жылғы 9 желтоқсандағы шешімімен Серіктестіктің арызы қанағаттандырылып, жауапкердің 2019 жылғы 17 қазандағы № 82396-10-19 «А» ЖШС-ны мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізіліміне енгізу туралы бұйрығының күші жойылған.

Сот талап қоюды қанағаттандырған кезде арыз берушінің мемлекеттік сатып алу туралы шартқа қол қоядан жалтаруға ниетінің жоқтығы туралы дәлелдерін назарға алған.

Сот арыз берушінің оң іскерлік беделі бар екенін, 2004 жылдан бастап кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыратынын, 193 қызметкердің, оның ішінде 3- топтағы екі мүгедектің жұмыспен қамтамасыз ететінін, адал салық төлеуші екенін, Семей қаласының аумағында құрылыс материалдарын ірі жеткізушілердің бірі болып табылатынын ескерген.

Нұр-Сұлтан қаласы сотының апелляциялық сатысының 2020 жылғы 26 ақпандағы қаулысымен сот шешімінің күші жойылып, іс бойынша «А» ЖШС-ның «ҚР Қаржы министрлігінің Қазынашылық комитеті» РММ-ге 2019 жылғы 17 қазандағы № 82396-10-19 бұйрығының күшін жою

туралы арызын қанағаттандырудан бас тарту туралы жаңа шешім шығарылды.

Алқа бірінші сатыдағы соттың қорытындыларын қате деп таныды.

Арыз берушінің шартқа уақтылы қол қойылмауының себебі өтінімдерге және мемлекеттік сатып алу туралы шарттарға қол қоюға жауапты қызметкердің тарапынан бақылаудың болмауы, жол берілген бұзушылықтар үшін қатаң сөгіс түрінде тәртіптік жауаптылыққа тартылғаны жөніндегі дәлелдері негізді түрде назарға алынбады.

«Электрондық қаржы орталығы» АҚ Серіктестіктің директоры Н. 2019 жылғы 11-16 қазан аралығында шартқа қол қою қажет болған кезеңде жүйеге 35 рет кіргені туралы мәліметтер ұсынды. Сонымен қатар «файлды жүктеу» және «авторизация» сияқты әрекеттер жасалған, яғни порталда мемлекеттік сатып алуға байланысты жұмыс жүргізілген.

Алқа мемлекеттік сатып алу туралы шартты ресімдеу кезінде ЖШС-ның қызметкері жауапсыздық танытқанын, заңды тұлға басшысының тарапынан бақылау жүргізілмегенін, бұл мемлекеттік сатып алу туралы шартқа қол қоймаған кезде дәлелді себеп ретінде танылмайтынын атап өткен.

Апелляцияның қаулысымен өзгеріссіз қалдырылған 2018 жылғы 17 қаңтардағы сот шешімімен «ТПГ» ЖШС-ның «Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Мемлекеттік сатып алу жөніндегі комитеті» РММ-ге бұйрықтың күшін жою туралы арызы қанағаттандырусыз қалдырылды.

Дауланып отырған бұйрықпен Серіктестік тапсырыс беруші «Қызылорда жылу электр орталығы» ШЖҚ МКК-мен 166 880 теңге сомасына электр тауарларын жеткізу бойынша шартқа қол қоюдан жалтару негізінде мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізіліміне енгізілген.

Арыз иесінің айтуынша, бұйрық заңсыз, өйткені шартқа қол қоюға жауапты компания қызметкерінің жұмыста болмауына байланысты шартқа дәлелді себептермен қол қойылмаған.

Бірінші сатыдағы сот арызды қанағаттандырудан бас тарта отырып, арыз иесінің шартқа қол қоймауға байланысты себептерінің дәлелділігі туралы уәждерін назарға алмаған.

Сот қызметкердің болмауы мемлекеттік сатып алу туралы шартқа қол қоюға кедергі келтірмейтінін және ол мүмкіндіктен айырмайтынын заңды түрде көрсетті, өйткені шартқа бірінші басшының, яғни директордың электрондық цифрлық қолтаңбасымен қол қойылады. Мемлекеттік сатып алудың электрондық порталы жалпыға қолжетімді режимде тұр, онымен жұмыс еркін қолжетімділікте жүргізіледі. Ол үшін интернетпен, сондай-ақ электрондық цифрлық қолтаңбамен байланыс болса жеткілікті.

Басқа мысал. Апелляциялық сатының қаулысымен өзгеріссіз қалдырылған Нұр-Сұлтан қаласы МАЭС-тің 2020 жылғы 16 қаңтардағы шешімімен «А» ЖШС-ның Қаржы министрлігі Мемлекеттік сатып алу комитетінің серіктестікті мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізіліміне енгізу туралы бұйрығының күшін жою туралы арызы қанағаттандырылды.

Сот 2019 жылғы 26 тамыздағы қорытындылар туралы хаттамаға сәйкес Серіктестік Қазалы ауданы дене шынықтыру және спорт бөлімінің «Қазалы спорт клубы» коммуналдық мемлекеттік мекемесі (бұдан әрі - Тапсырыс беруші) өткізген газ есептегішті 420 000 теңге сомасына жеткізу бойынша мемлекеттік сатып алудың жеңімпазы болып белгіленгенін анықтады.

2019 жылғы 6 қыркүйекте Тапсырыс беруші Серіктестікке тауарларды мемлекеттік сатып алу туралы қол қойылған шартты (бұдан әрі – Шарт) жіберді.

Серіктестік белгіленген мерзімде Шартқа қол қоймаған, осыған байланысты Комитет талапкерді мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізіліміне енгізу туралы бұйрықты автоматты түрде қалыптастырған.

Апелляциялық алқа сот шешімін өзгеріссіз қалдырып, Серіктестікте қол қоюдан жалтару ниеті болмағанын, өйткені оны орындау үшін талапкерде еңбек және материалдық ресурстары жеткілікті екенін көрсеткен. Қоғам шартқа қол қою үшін бөлінген мерзім ішінде мемлекеттік сатып алу порталында талапкердің авторизациясы тіркелмегенін растаған.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасы жергілікті соттардың тұжырымдарын қате деп таныды, өйткені олар істің анықталған мән-жайларына сәйкес келмейді және материалдық пен процесстік құқық нормаларын дұрыс қолданбауға негізделген.

Заңның 43-бабының 3-тармағына сәйкес мемлекеттік сатып алу туралы шарттың жобасын конкурс, аукцион, баға ұсыныстарын сұрату тәсілдерімен мемлекеттік сатып алудың жеңімпазы мемлекеттік сатып алу туралы шарттың жобасын қоса бере отырып, мемлекеттік сатып алу веб-порталына хабарлама келіп түскен күннен бастап үш жұмыс күні ішінде электрондық цифрлық қолтаңба арқылы куәландыруға тиіс.

Заңның 44-бабының 1-тармағында, егер жеңімпаз деп танылған әлеуетті өнім беруші осы Заңда белгіленген мерзімде тапсырыс берушіге қол қойылған мемлекеттік сатып алу туралы шартты ұсынбаған жағдайда, мұндай әлеуетті өнім беруші мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасасудан жалтарған деп танылатыны көзделген.

Заңның 12-бабы 4-тармағының 2) тармақшасында мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізілімі:

- мемлекеттік сатып алу туралы шарт жасасудан жалтарған, жеңімпаздар деп айқындалған әлеуетті өнім берушілердің тізбесін білдіретіні белгіленген.

Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2015 жылғы 28 желтоқсандағы № 694 бұйрығымен бекітілген Мемлекеттік сатып алу саласында тізілімдерді қалыптастыру және жүргізу қағидаларының 22-тармағында, егер жеңімпаз деп танылған не екінші орын алған әлеуетті өнім беруші заңда белгіленген мерзімдерде веб-портал арқылы мемлекеттік сатып алу туралы шартқа қол қоймаған жағдайда, мұндай әлеуетті өнім беруші көрсетілген Қағидаларға 5-қосымшаға сәйкес нысан бойынша веб-портал арқылы қабылданатын уәкілетті органның шешімімен мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізіліміне автоматты түрде енгізілетіні көзделген.

Іс материалдарына қарағанда, 2019 жылғы 6 қыркүйекте Тапсырыс беруші Өнім берушіге Шартты қол қоюға жіберген.

Серіктестік Шартты мемлекеттік сатып алу веб-порталына келіп түскен күннен бастап үш жұмыс күні ішінде электрондық цифрлық қолтаңба арқылы куәландырмаған.

Осыған байланысты Комитет өз бұйрығымен автоматты түрде Серіктестікті мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылардың тізіліміне енгізді.

Шартқа қол қою үшін бөлінген мерзім ішінде мемлекеттік сатып алу порталында талапкердің авторизациясы тіркелмегені туралы апелляциялық алқаның тұжырымдарын алқа негізсіз деп таныды.

Қоғам ұсынған ақпарат бойынша Серіктестіктің директоры Д. 2019 жылғы 6, 9 және 10 қыркүйекте мемлекеттік сатып алу веб-порталының жүйесіне кірген.

Осыған байланысты Өнім беруші заңда белгіленген мерзімде шартты электрондық цифрлық қолтаңбамен куәландырудың нақты мүмкіндігіне ие болған.

Жергілікті соттардың «Соттардың мемлекеттік сатып алу туралы заңнаманы қолдануы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2012 жылғы 14 желтоқсандағы № 5 нормативтік қаулысының 5-тармағына сілтеме жасау негізсіз. Бұл тармақ бойынша мемлекеттік сатып алу туралы өздерімен жасалған шарттар бойынша өздерінің міндеттемелерін орындамаған немесе тиісінше орындамаған өнім берушілерді мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылар деп тану туралы талаптарды қарау кезінде соттар әділдік пен парасаттылық өлшемдерін АПКК-нің 6-бабының 6-бөлігіне сай негізге ала отырып, АК-нің 359-бабына сәйкес, өнім берушінің кінәсін азаматтық-құқықтық

жауапкершіліктің негіздемесі және тапсырыс беруші үшін туындаған жағымсыз салдар ретінде назарға алулары қажет. Шарт тарабына шарт жасасу кезінде үміт артуға құқылы болғанынан едәуір дәрежеде айрылып қалатын шығын келтіруді жағымсыз салдар ретінде түсіну керек.

Аталған құқық нормасының мазмұны бойынша соттар оны мемлекеттік сатып алу туралы жасалған шарттар бойынша мемлекеттік сатып алуға жосықсыз қатысушылар деп тану туралы талап қоюлар бойынша ғана қолданады.

Шарт АК-нің 386-бабының 1-тармағына сәйкес күшіне енеді және оны жасасқан сәттен бастап тараптар үшін міндетті болады.

Сонымен қата, осы іс бойынша Шарт жасалмаған.

«Соттардың Қазақстан Республикасының Азаматтық процесілік кодексі 29-тарауының нормаларын қолдануының кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2010 жылғы 24 желтоқсандағы № 20 нормативтік қаулысының 26-тармағында шағымданып отырған шешімнің, әрекеттің (әрекетсіздіктің) заңдылығы оның нормативтік құқықтық актілерге сәйкес, мемлекеттік органның немесе жергілікті өзін-өзі басқару органының құзыреті, лауазымды адамның немесе мемлекеттік қызметшінің өкілеттігі шегінде қабылданғанын (жасалғанын) білдіреді деп түсіндірілген.

Шағымданып отырған шешімнің, әрекеттің (әрекетсіздіктің) заңдылығын тани отырып, сот АПК-нің 227-бабының екінші бөлігіне сәйкес, арызды қанағаттандырусыз қалдыру туралы шешім шығарады.

Осындай мән-жайларда кассациялық сот алқасы даулы бұйрықты Комитет нормативтік құқықтық актілерге сәйкес және өз құзыретінің шегінде қабылдады деген қорытындыға келді. Сондықтан сот актілерінің күші жойылып, іс бойынша серіктестіктің арызын қанағаттандырудан бас тарту туралы жаңа шешім қабылданды.

Тұжырымдар мен ұсыныстар

Қорыту көрсеткендей, соттар қорытылып отырған санаттағы істерді қарау кезінде заңнама нормаларын негізінде дұрыс қолданған.

Мемлекеттік сатып алу туралы заңнаманы қолдану бойынша республика соттарының алдында елеулі құқықтық проблемалар туындамайды.

Қорытуды жүргізу кезінде анықталған қолданыстағы заңнама нормаларының бұзушылықтары тән және жүйелі емес.

Сонымен бірге соттардың мемлекеттік сатып алу туралы заңнаманы қолдануы туралы нормативтік қаулының 2012 жылы қабылданғанын ескере отырып, осы жылдар ішінде қолданыстағы заңнама елеулі өзгерістерге ұшырады, осыған байланысты жаңа нормативтік қаулы қабылдау қажет.

Заңнаманы дұрыс және біркелкі қолдану мақсатында:

- Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасы судьяларының кеңесінде қорыту нәтижелері талқылансын;
- қорыту облыстық соттарға зерттеу және практикалық қызметте пайдалану үшін жіберілсін;
- қорыту Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының бюллетенінде жариялансын, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының талдамалық ақпараттық сервисінде орналастырылсын;
- жаңа нормативтік қаулы қабылдансын.

**Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының
азаматтық істер жөніндегі сот алқасы**

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРҒЫ
СОТЫНЫҢ БЮЛЛЕТЕНІ**
ресми басылым

БЮЛЛЕТЕНЬ
ВЕРХОВНОГО СУДА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
официальное издание

Басуға 25.12.2021 ж. қол қойылды.
Пішімі 60x84 1/8. Қаріп түрі “Times New Roman”
Офсеттік басылым. Таралымы 1666 дана. Тапсырыс № 872.

Подписано в печать 25.12.2021 г.
Формат 60x84 1/8. Шрифт “Times New Roman”
Печать офсетная. Тираж 1666 экз. Заказ № 872.

«Big Dream» ЖШС баспаханасында басылды.
010000, Нұр-Сұлтан қаласы, К.Бәйсейітова көшесі, 114/2.
Тел.: 37-70-74